

بسم الله الرحمن الرحيم

شناخت مجامع و سازمان‌های بین‌المللی

دکتر وهاب دانش‌پژوه

دانشگاه علمی - کاربردی سازمان حج و زیارت

اداره آموزش و مطالعات

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۴	مقدمه
۴	تعریف سازمان‌های بین‌المللی
۵	انواع سازمان‌های بین‌المللی
۶	فصل اول: سازمان‌های بین‌المللی جهانی
۶	۱-۱. جامعه ملل
۷	۲-۱. سازمان ملل متحد
۷	۱-۲-۱. تاریخچه
۸	۲-۲-۱. اهداف و اصول
۸	۳-۲-۱. ارکان سازمان ملل
۱۸	۴-۲-۱. ارزیابی سازمان ملل
۲۱	۵-۲-۱. اعلامیه جهانی حقوق بشر
۲۳	۶-۲-۱. شورای حقوق بشر سازمان ملل
۲۳	۷-۲-۱. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی
۲۷	۸-۲-۱. یونیسف
۲۷	۹-۲-۱. یونسکو
۲۹	۱۰-۲-۱. سازمان بین‌المللی کار
۲۹	۱۱-۲-۱. سازمان جهانی بهداشت
۳۱	فصل دوم: سازمان‌های بین‌المللی فرامنطقه‌ای
۳۱	۱-۲. اتحادیه بین‌المجالس
۳۲	۲-۲. بانک جهانی
۳۲	۱-۲-۲. ساختار بانک جهانی
۳۲	۲-۲-۲. فعالیت‌های بانک جهانی
۳۳	۳-۲. صندوق بین‌المللی پول
۳۴	۴-۲. سازمان جهانی تجارت
۳۴	۵-۲. اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت
۳۵	۶-۲. جنبش عدم تعهد
۳۶	۱-۶-۲. اصول کلی

۳۶ ۲-۶-۲. اهداف جنبش
۳۷ ۳-۶-۲. ارکان جنبش
۳۷ ۴-۶-۲. عضویت در جنبش
۳۸ ۵-۶-۲. ارزیابی عملکرد جنبش
۳۹ ۷-۲. سازمان همکاری (کنفرانس) اسلامی
۳۹ ۱-۷-۲. تاریخچه
۴۰ ۲-۷-۲. اهداف سازمان
۴۱ ۳-۷-۲. ارکان سازمان
۴۱ ۸-۲. مجمع جهانی اهل بیت
۴۲ ۹-۲. کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی
۴۳ ۱۰-۲. مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی
۴۳ ۱-۱۰-۲. مبانی تقریب
۴۴ ۲-۱۰-۲. زمینه تقریب
۴۵ ۳-۱۰-۲. اصول اساسی
۴۶ ۴-۱۰-۲. اهداف سازمانی
۴۶ ۵-۱۰-۲. وحدت اسلامی
۴۷ ۶-۱۰-۲. چشم‌انداز مجمع
۴۷ ۱۱-۲. سازمان اوپک
۴۸ ۱-۱۱-۲. تاریخچه
۴۸ ۲-۱۱-۲. اهداف اوپک
۴۹ ۳-۱۱-۲. ارکان اوپک
۴۹ ۴-۱۱-۲. اعضای اوپک
۵۰ ۵-۱۱-۲. نقش اقتصادی اوپک
۵۲ فصل سوم: سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای
۵۲ ۱-۳. سازمان آپک
۵۳ ۲-۳. سازمان همکاری‌های اقتصادی
۵۳ ۳-۳. گروه دی هشت
۵۴ ۴-۳. سازمان شانگهای
۵۴ ۵-۳. اتحادیه عرب
۵۵ ۶-۳. اتحادیه آفریقا
۵۷ ۷-۳. شورای اروپا

۵۷ ۸-۳ اتحادیه اروپا
۵۸ ۱-۸-۳ تاریخچه
۵۹ ۲-۸-۳ نهادهای اتحادیه
۵۹ ۳-۸-۳ قوانین اتحادیه
۶۰ ۴-۸-۳ روش اداره اتحادیه
۶۱ ۵-۸-۳ کمیسیون اروپا
۶۱ ۶-۸-۳ پارلمان اروپا
۶۲ ۹-۳ آژانس فضایی اروپا
۶۲ ۱۰-۳ سازمان ناتو
۶۴ ۱۱-۳ سازمان همکاری اقتصادی و توسعه
۶۵ ۱۲-۳ گروه جی هشت
۶۶ فصل چهارم: سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی
۶۶ ۱-۴ سازمان جهانی صلیب سرخ
۶۶ ۱-۱-۴ تاریخچه
۶۷ ۲-۱-۴ فعالیت‌های صلیب سرخ
۶۷ ۳-۱-۴ هلال احمر در ایران
۶۸ ۲-۴ پزشکان بدون مرز
۶۸ ۳-۴ سازمان بین‌المللی دانشجویی
۶۹ ۴-۴ اتحادیه بین‌المللی دانشجویان
۷۰ ۵-۴ گروه بین‌المللی حقوق اقلیت‌ها
۷۰ ۶-۴ مجمع جهانی اقتصاد
۷۱ ۷-۴ سازمان ریش سفیدان
۷۴ پیوست شماره ۱: منشور سازمان ملل متحد
۹۳ پیوست شماره ۲: اعلامیه جهانی حقوق بشر
۹۷ منابع و مآخذ

در شرایط کنونی جهان، روابط بین‌المللی به صورت همکاری و تشریک مساعی از ویژگی‌های جامعه بین‌المللی معاصر به شمار می‌رود که در دهه‌های اخیر با افزایش سازمان‌های بین‌المللی به اوج خود رسیده

است. سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی، یکی از واقعیت‌های مهم نظام بین‌المللی است. اکنون این سازمان‌ها و مجامع در کنار کشورها، اعضای نظام بین‌المللی کنونی را تشکیل می‌دهند. سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی از زمان ایجاد در قرن نوزدهم، تحولات گسترده‌ای را پشت سر گذاشته‌اند و امروزه طیف وسیعی از سازمان‌ها و مجامع را در بر می‌گیرند.

گسترش روزافزون سازمان‌های بین‌المللی و توسعه دامنه اختیارات و وظایف آنها، بیانگر نیاز بیش از پیش جوامع بشری به همکاری‌های جهانی است. بنابراین آشنایی با این مجامع و شناخت وظایف و اختیارات آنها، امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.

بحث از کشورها و نیز سازمان‌های بین‌المللی، موضوع حقوق بین‌الملل است. با این تفاوت که در تشکیل یک کشور، عواملی چون: وجود سرزمین، جمعیت و سکنه و قدرت سیاسی مستقل، دخیل هستند که در قالب حاکمیت ملی و استقلال سیاسی و تمامیت ارضی مطرح می‌شود. در حالی که در پیدایش یک سازمان منطقه‌ای یا جهانی، نیازی به این عوامل نیست و صرفاً با تنظیم سند تأسیس یا موافقت‌نامه‌ای، این سازمان موجودیت می‌یابد. این سند می‌تواند به صورت میثاق، منشور یا اساسنامه تنظیم شود و سازمان را به وجود آورد. پس سازمان‌های بین‌المللی، محصول اراده و همکاری کشورهاست در عین حال، دارای موجودیتی مستقل از دولت‌ها بوده و از شخصیت حقوقی برخوردار می‌باشند.

سازمان‌های بین‌المللی عبارت است از: اجتماع کشورهای مستقل در راستای اجرای اهدافی معین (اقتصادی، سیاسی، امنیتی، قضایی، فرهنگی و ...) با تنظیم منشور یا توافق‌نامه و با ایجاد ارکان لازم و پیگیری، برای رسیدن به اهداف و خواسته‌های سازمان.^۱ به عبارتی، این سازمان‌ها، تأسیساتی هستند که با هدف حل و فصل تمام مسائل بین‌المللی، قابلیت شمول کشورهای سراسر جهان را دارند.^۲

با توجه به کثرت و تنوع سازمان‌های بین‌المللی در سطح جهان، طبقه‌بندی آنها ضروری است. این سازمان‌ها با لحاظ هدف آنها به سازمان‌های؛ نظامی، اقتصادی، آموزشی و ... قابل تقسیم هستند. اما از

۱- نگاه کنید به: قائم‌مقام فراهانی، سید عبدالمجید، حقوق بین‌الملل، سازمان‌های بین‌المللی، چاپ سوم، تهران، نشر دادگستر، ۱۳۸۲.

۲- نگاه کنید به: غفوری، محمد، سازمان‌های بین‌المللی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۶، ص ۶۳.

نظر نوع اعضا، به دو گروه سازمان‌های بین‌المللی دولتی و سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی تقسیم می‌شوند. سازمان‌های بین‌المللی دولتی نیز به نوبه خود، به سه دسته تقسیم می‌شوند:

۱- سازمان‌های بین‌الدولتی جهانی، که جنبه منطقه‌ای ندارند و تمام کشورها می‌توانند در آنها عضویت و همکاری داشته باشند. مانند سازمان ملل متحد، سازمان تجارت جهانی، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، بانک جهانی، دیوان بین‌المللی داوری و ... گفتنی است که برخی از این سازمان‌ها با صلاحیت عام فعالیت دارند، مانند سازمان ملل متحد و برخی از آنها با صلاحیت خاص ایجا شده‌اند، مانند دیوان بین‌المللی داوری.

۲- سازمان‌های بین‌الدولتی فرامنطقه‌ای. اعضای این سازمان‌ها از یک منطقه جغرافیایی نیستند بلکه از سراسر جهان بوده و با اهدافی مشترک، فعالیت می‌کنند. مانند سازمان کنفرانس اسلامی، جنبش عدم تعهد.

۳- سازمان‌های بین‌الدولتی منطقه‌ای. اعضای این سازمان‌ها از یک منطقه جغرافیایی دور هم گرد آمده و همکاری دارند. مثل شورای اروپا، اتحادیه اروپای غربی، نظام اروپای شرقی، اتحادیه وحدت آمریکای لاتین، اتحادیه کشورهای عرب، سازمان وحدت آفریقا، شورای همکاری خلیج فارس و ...

هر سازمان بین‌المللی که در نتیجه انعقاد قرارداد بین دولت‌ها ایجاد نشود، سازمان بین‌المللی غیردولتی محسوب می‌شود. (به موجب قطعنامه شماره ۲۸۸ شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، مصوب ۲۷ فوریه ۱۹۵۰ میلادی).

سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی به دو دسته انتفاعی و غیرانتفاعی تقسیم می‌شوند. از مهم‌ترین سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی غیرانتفاعی، می‌توان به این موارد اشاره کرد: مجمع جهانی اقتصاد، کمیته بین‌المللی صلیب سرخ، انجمن بین‌المللی انتقال خون، اتحادیه بین‌المللی سرطان، پزشکان بدون مرز، سازمان جهانی حمایت از مالکیت معنوی، اتحادیه بین‌المللی دانشجویان انجمن بین‌المللی حقوقدانان و ...

در رابطه با این درس و کسب آگاهی بیشتر، می‌توانید به منابع زیر مراجعه کنید:

۱- حقوق بین‌الملل عمومی. نوشته محمد رضا ضیایی بیگدلی، نشر گنج دانش، ۱۳۸۱.

۲- حقوق سازمان‌های بین‌المللی. نوشته سید داود آقایی، انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۰.

۳- سازمان‌های بین‌المللی. نوشته محمد غفوری، انتشارات سمت، ۱۳۸۶.

۴- سازمان‌های بین‌المللی. نوشته رضا موسی‌زاده، نشر میزان - نشر دادگستر، ۱۳۷۸.

۵- سازمان کنفرانس اسلامی، اراده مجامع اسلامی منطقه‌ای و غیرمتعهدها. انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۳.

۶- سازمان کنفرانس اسلامی (ساختار، عملکرد و روابط آن با ایران). نوشته یحیی فوزی توسیرکانی، مرکز

اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۳.

فصل اول

سازمان‌های بین‌المللی جهانی

سازمان‌های بین‌المللی جهانی، جنبه منطقه‌ای ندارند و تمام کشورها می‌توانند در آنها عضویت و همکاری داشته باشند. از سویی، این سازمان‌ها می‌توانند در مسائل مختلف جهانی وارد شده و اتخاذ تصمیم کنند. در این فصل به دو سازمان بین‌المللی جهانی اشاره می‌کنیم. این دو سازمان عبارتند از: جامعه ملل و سازمان ملل متحد. همچنین به چند سازمان و نهاد وابسته به سازمان ملل متحد خواهیم پرداخت.

۱-۱. جامعه ملل

جنگ جهانی اول در سال ۱۹۱۴ آغاز شد و چهار سال ادامه یافت. یک طرف جنگ، کشورهای: انگلیس، فرانسه، ایتالیا، روسیه تزاری، ژاپن و آمریکا بود و طرف دیگر جنگ، شامل کشورهای: امپراتوری عثمانی، آلمان، اتریش، مجارستان و بلغارستان می‌شد. در سال ۱۹۱۸ جنگ با پیروزی متفقین (گروه نخست) پایان یافت و امپراتوری عثمانی از بین رفت و به چند کشور اسلامی تجزیه شد. پس از این جنگ بود که در راستای ایجاد صلح و خلع سلاح جهانی، جامعه ملل به عنوان اولین نهاد بین‌المللی، در ۱۰ ژانویه ۱۹۲۰ پا به عرصه وجود گذاشت.^۳

هرچند عمر این نهاد کوتاه بود ولی تأثیر خود را داشت و زمینه پیدایش سازمان ملل متحد فراهم شد. با آغاز جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۳۹ امیدها برای رسیدن به صلح جهانی از بین رفت و جهان، دوباره درگیر آشوب شد. جامعه ملل نتوانست در عمل به رسالت خود در ایجاد صلح جهانی، توفیقی کسب کند و عملاً از صحنه روزگار محو گردید. آغازگر جنگ (هیتلر) پس از حدود شش سال جنگ، در سال ۱۹۴۵ خودکشی کرد و آلمان نازی شکست خورد.

۳- جامعه ملل به عنوان مقدمه تأسیس سازمان ملل متحد محسوب می‌شود. برای آشنایی با تاریخچه و اهداف، ارکان و ساختار، عملکرد و آثار آن می‌توانید به کتاب: سازمان‌های بین‌المللی، نوشته دکتر محمد غفوری، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۸۶، ص ۸۰-۶۴ مراجعه کنید.

۲-۱. سازمان ملل متحد (UN)

سازمان ملل متحد (United Nations) سازمانی بین‌المللی است که در سال ۱۹۴۵ تأسیس و جایگزین جامعه ملل (League of Nations) شد.^۴ مقر سازمان ملل متحد در شهر نیویورک است و کشورهای عضو و موسسات وابسته در طول هر سال با تشکیل جلسات منظم در امور بین‌المللی و امور اجرایی مربوط به آنها تصمیم‌گیری می‌کنند. با اینکه مقر اصلی سازمان ملل در نیویورک واقع شده است، نهادهای مهم وابسته به آن در لاهه، ژنو، وین، مونترال، کپنهاگ، بُن و رم دایر شده‌اند. دفتر سازمان ملل متحد در ژنو، مقر اروپایی این سازمان است. پیش از سال ۱۹۴۹ امور اروپایی سازمان در شهرهای مختلف مثل نیویورک و لندن انجام می‌گرفت.

ساختمان مرکزی سازمان ملل در منهن

سازمان ملل در پایان جنگ جهانی دوم، از سوی کشورهای پیروز در آن جنگ، شکل گرفت و ساختار و روال حاکم بر فعالیت آن، نشان از شرایط بعد از جنگ جهانی دوم دارد. شورای امنیت، قوی‌ترین نهاد سازمان ملل، پنج عضو دائمی دارد که دارای حق وتو هستند.

(نیویورک)

۱-۲-۱. تاریخچه

اندیشه ایجاد سازمان ملل متحد، در کنفرانس‌های مسکو، قاهره و تهران در سال ۱۹۴۳ مطرح شد. از ماه اوت تا اکتبر ۱۹۴۴ نمایندگان آمریکا، شوروی، بریتانیا، فرانسه و چین طی کنفرانسی، بر روی برنامه‌های تشکیل سازمان ملل کار کردند. سنگ بنای سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ بر اساس اعلامیه کشورهای شرکت‌کننده در کنفرانس صلح سانفرانسیسکو گذاشته شد.

این سازمان با هدف؛ حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، خلع سلاح عمومی و کاهش نیروهای نظامی جهان، احترام به حقوق انسان و آزادی سیاسی، همکاری برای رشد اقتصادی همه ملت‌های جهان، تأسیس شد و اساسنامه آن توسط اعضای مؤسس امضا گردید. ابتدا ۵۱ کشور در سازمان ملل متحد عضویت داشتند، سپس سایر کشورها نیز به این سازمان پیوستند و بر تعداد اعضای آن افزوده شد. امروزه بیش از ۱۹۰ کشور جهان در سازمان ملل متحد عضویت دارند و منشور آن را امضا کرده‌اند.

این سازمان در سال ۲۰۱۱ میلادی، ۱۹۳ کشور عضو داشته است. تقریباً همه کشورهای مستقل، عضو این سازمان هستند و تنها واتیکان، عضویت رسمی در آن را نپذیرفته و عضو ناظر است. گفتنی است که

۴- برای آشنایی بیشتر با ساختار، اهداف و عملکرد سازمان ملل متحد، می‌توانید به منبع پیشین، ص ۸۱-۲۱۲ مراجعه کنید.

کرسی جمهوری چین (تایوان) در سال ۱۹۷۱ به کشور جمهوری خلق چین داده شد. آخرین عضو سازمان ملل، کشور سودان جنوبی می‌باشد. عضویت فلسطین نیز هنوز تثبیت نشده و با اما و اگر همراه است.

۲-۲-۱. اهداف و اصول

بر اساس ماده ۱ منشور سازمان ملل، اهداف این سازمان عبارتند از:

۱- حفظ صلح و امنیت بین‌المللی از طریق انجام اقدامات جمعی مؤثر، برای متوقف ساختن اعمال تعرض‌آمیز و سایر موارد نقض صلح.
۲- فراهم آوردن مناسبات صلح‌جویانه و فیصله اختلافات بین‌المللی بر اساس عدالت و حقوق بین‌الملل.

۲- توسعه روابط دوستانه میان ملت‌ها، بر اساس احترام به اصل برابری حقوقی و خودمختاری.

۳- همکاری بین‌المللی در حل مسایل جهانی با ماهیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بشردوستی.

۴- وجود مرکزی برای هماهنگی اقدامات ملت‌ها برای نیل به اهداف مشترک.

برای رسیدن به اهداف مندرج در منشور سازمان ملل متحد، ماده ۲ منشور مقرر می‌دارد؛ این سازمان باید اصولی را سرلوحه خود قرار دهد. این اصول عبارتند از:

اول) اصل برابری همه اعضا.

دوم) اصل حسن نیت در اجرای تعهداتی که کشورهای عضو به موجب این منشور به عهده گرفته‌اند.

سوم) اصل حل اختلافات بین‌المللی به طرق مسالمت‌آمیز.

چهارم) اصل عدم تهدید و توسل به زور به هر نحوی که با اهداف سازمان ملل، مغایرت داشته باشد.

پنجم) اصل حمایت کشورهای عضو از اقدامات سازمان ملل متحد.

ششم) اصل نظارت سازمان بر کشورهای غیرعضو تا آنها نیز طبق اصول منشور رفتار کنند.

هفتم) اصل عدم مداخله در اموری که ذاتاً در صلاحیت ملی کشورهای است.

۳-۲-۱. ارکان سازمان ملل

سازمان ملل متحد از شش رکن اصلی تشکیل یافته است. این ارکان عبارتند از:

۱- مجمع عمومی

۲- شورای امنیت

۳- شورای اقتصادی و اجتماعی

۴- شورای قیمومت

۵- دبیرخانه

۶- دیوان بین‌المللی دادگستری

علاوه بر ۶ رکن اصلی، سازمان ملل متحد نهادهای دیگری را نیز زیر پوشش دارد. از جمله این نهادها: یونسکو، یونیسف، سازمان بهداشت جهانی و کمیساریای عالی سازمان ملل برای پناهندگان است.

۱-۲-۳-۱. مجمع عمومی

مجمع عمومی سازمان ملل متحد، یکی از ارکان شش‌گانه این سازمان است که تمام کشورهای عضو، در آن شرکت دارند. هر عضو، دارای یک رأی و حداکثر پنج نماینده می‌باشد. مجمع عمومی همه‌ساله جلساتی را به ریاست یکی از اعضای خود - که منتخب تمام اعضا است - برگزار می‌کند.

تصمیم‌های مجمع عمومی، عمدتاً الزام‌آور نبوده و بیشتر جنبه توصیه‌آمیز دارند. البته در مواردی که به امور داخلی سازمان مربوط باشد، جنبه الزامی پیدا می‌کند. اکثر دولت‌ها معمولاً خود را نسبت به قطعنامه‌های مجمع عمومی سازمان ملل، ملتزم می‌دانند و برای آن شأنی نظیر یک معاهده قایل هستند. مشهورترین آن‌ها، اعلامیه جهانی حقوق بشر است که اغلب کشورها، به دیده احترام به آن می‌نگرند. به عبارتی، برخی از قطعنامه‌های مجمع، اعتبار حقوقی ندارد و فاقد ضمانت اجراست. این تصمیمات، به منزله توصیه‌نامه بوده و قبول و رد آنها، برای اعضا و ارکان سازمان ملل، تعهدی ایجاد نمی‌کند. اما برخی از تصمیمات مجمع عمومی، دارای قدرت اجرایی بوده و همه اعضا ملزم به اجرای مفاد آن هستند.

۱-۲-۳-۱. توصیه‌های مجمع

مجمع عمومی می‌تواند هر موضوعی را که در حوزه صلاحیت و اختیارات ارگان‌های منشور ملل متحد است، مورد بحث قرار دهد و به کشورهای عضو یا به شورای امنیت توصیه‌هایی بنماید. البته نمی‌تواند درباره دعوا یا قضیه‌ای که مورد بحث شورای امنیت است، توصیه کند مگر به درخواست شورای امنیت. مجمع عمومی سازمان ملل، همچنین می‌تواند توجه شورای امنیت را به وضعیت‌هایی که احتمالاً صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر می‌اندازد، جلب کند.

مجمع عمومی در راستای توسعه همکاری بین‌المللی، در موارد ذیل توصیه‌هایی می‌کند:

الف) در زمینه سیاسی و تشویق توسعه و حقوق بین‌المللی و تدوین آن.

ب) در زمینه‌های اقتصادی - اجتماعی - فرهنگی - آموزشی و بهداشتی.

ج) برای کمک به تحقق حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همگان.

۱-۲-۳-۱. وظایف مجمع

عمده‌ترین وظایف مجمع عمومی سازمان ملل متحد عبارتند از:

- ۱- انتخاب ۱۰ عضو موقت شورای امنیت.
- ۲- انتخاب ۵۴ عضو شورای اقتصادی و اجتماعی.
- ۳- انتخاب اعضای شورای قیمومت.
- ۴- انتخاب اعضای دیوان بین‌المللی دادگستری.
- ۵- انتخاب دبیر کل سازمان ملل متحد با موافقت شورای امنیت.
- ۶- تصویب بودجه و اداره امور مالی سازمان ملل متحد.

۱-۲-۳-۱. ساختار مجمع

اجلاس عادی مجمع عمومی، سالی یک بار برگزار می‌شود. مسئولیت سازمان دادن و تنظیم کار هر اجلاس، بر عهده کمیته عمومی می‌باشد که متشکل از رئیس مجمع، هفده نایب رئیس و رؤسای هفت کمیته اصلی است. مجمع همچنین می‌تواند به درخواست شورای امنیت یا اکثریت اعضا و حتی به درخواست یک عضو - که مورد موافقت اکثریت اعضا باشد - اجلاس ویژه تشکیل دهد. مجمع عمومی در همان اجلاس سالانه، رئیس و نواب رئیس خود را انتخاب و آئین‌نامه کاری خود را تدوین می‌کند. همچنین در هر اجلاس، اکثر موضوعات ذیربط را میان هفت کمیته اصلی خود تقسیم می‌کند.

کمیته‌های اصلی عبارتند از:

- ۱- کمیته ویژه سیاسی (برخی مسائل سیاسی)
- ۲- کمیته اول (مسائل سیاسی و امنیتی)
- ۳- کمیته دوم (مسائل اقتصادی و مالی)
- ۴- کمیته سوم (موضوعات اجتماعی - انسانی و فرهنگی)
- ۵- کمیته چهارم (امور مربوط به قیمومت)
- ۶- کمیته پنجم (امور اداری و بودجه ای)
- ۷- کمیته ششم (امور حقوقی)

هر کشور عضو می‌تواند در هر یک از این کمیته‌های اصلی نماینده داشته باشد. علاوه بر کمیته‌های اصلی، کمیته استوارنامه‌ها متشکل از ۹ عضو وجود دارد که اعضای آن توسط مجمع عمومی و به پیشنهاد رئیس مجمع انتخاب می‌شوند. این کمیته درباره استوارنامه‌های نمایندگان کشورها در سازمان ملل، به مجمع عمومی گزارش می‌دهند.

۱-۲-۳-۴-۱. رأی‌گیری

تصمیم‌گیری در مورد مسائل مهم مانند: انتخاب اعضای غیردایم شورای امنیت، اعضای شورای اقتصادی و اجتماعی، اعضای شورای قیمومیت و نیز پذیرش یا تعلیق و اخراج اعضا و مسائل مربوط به امور مالی با اکثریت دو سوم آراء اعضای حاضر و رأی‌دهنده اتخاذ می‌شود. اما برای اتخاذ تصمیم در سایر مسائل، اکثریت نسبی کافی است.

۱-۲-۳-۲. شورای امنیت

شورای امنیت، یکی از ارگان‌های سازمان ملل متحد است که وظیفه پاسداری از امنیت و صلح بین‌المللی را بر عهده دارد. بر اساس منشور سازمان ملل متحد، حیطة قدرت شورای امنیت شامل اعزام نیروهای پاسدار صلح، تصویب تحریم‌های بین‌المللی و اعطای اجازه استفاده از نیروی نظامی علیه کشورهای متخاصم است. تصمیم‌های این شورا در قالب قطعنامه‌های شورای امنیت اعلام می‌شود.

۱-۲-۳-۱. اعضای شورای امنیت

در سال ۱۹۴۵ با اصلاح مواد ۲۳ و ۲۷ منشور سازمان ملل متحد، اعضای انتخابی شورا از ۶ کشور به ۱۰ کشور افزایش یافت. امروزه شورای امنیت، ۵ عضو دایم و ۱۰ عضو انتخابی (غیردایم) دارد. ۵ عضو دایم این شورا در تصمیم‌ها و رأی‌گیری‌های شورا حق وتو دارند. اعضای دایم شورای امنیت عبارتند از: آمریکا، انگلیس، فرانسه، روسیه و چین. اتخاذ تصمیم در شورای امنیت، درباره کلیه موضوعات - غیر از مسایل مربوط به آیین کار - با رأی مثبت ۹ عضو - از جمله اعضای دایم شورا - صورت می‌گیرد. چنانچه یکی از اعضای دایم، رأی منفی دهد، اصطلاحاً می‌گویند «وتو» کرده است. البته خودداری از دادن رأی یا غیبت در جلسه رأی‌گیری، مانع از اتخاذ تصمیم نیست. به عبارت دیگر، امتناع از دادن رأی توسط اعضای دایم شورای امنیت، وتو محسوب نمی‌شود.

شورای امنیت سازمان ملل علاوه بر پنج عضو دایم، دارای ده عضو غیردایم است که به مدت دو سال به عضویت این شورا انتخاب می‌شوند. عضو شورای امنیت، باید همیشه در مقر اصلی شورای امنیت در نیویورک حاضر باشد تا شورای امنیت بتواند در هر زمان تشکیل جلسه بدهد. کشوری که عضو سازمان ملل متحد است ولی عضو شورای امنیت نیست، می‌تواند در جلسات شورای امنیت شرکت کند.

بیشتر جلسات این شورا در مقر سازمان ملل متحد تشکیل می‌شود. ریاست شورای امنیت نوبتی است و دوره آن یک ماه است. ریاست شورا به طور چرخشی بوده و به ترتیب الفبای انگلیسی نام کشورهای

عضو، واگذار می‌شود. نقش رئیس شورای امنیت، شامل: تنظیم برنامه برای تشکیل مداوم جلسات آن و پیش‌بینی بحران‌هاست. به تصمیم‌های شورای امنیت سازمان ملل، قطعنامه گفته می‌شود. برای پذیرش و تصویب یک قطعنامه، لازم است دست کم ۹ عضو از ۱۵ عضو شورای امنیت به آن رای مثبت بدهند و هیچ یک از اعضای دائم، با آن مخالفت نکند.

۱-۲-۳-۲. اختیارات شورای امنیت

شورای امنیت با فعالیت مداوم خود، توانسته است در میان کشورهای جهان اعتبار کسب کند و جایگاه والایی داشته باشد. نقش سازمان ملل متحد در تأمین امنیت جهانی براساس منشور سازمان ملل متحد تعریف می‌شود که به شورای امنیت قدرت اقدام در موارد زیر را می‌دهد:

۱- تحقیق و بررسی هر گونه وضعیت تهدیدکننده صلح بین‌المللی.

۲- توصیه و اقداماتی برای حل و فصل مسالمت‌آمیز مشاجرات و اختلافات بین‌المللی.

۳- فراخوانی اعضا برای شرکت در اقداماتی مانند: محاصره اقتصادی یا تحریم دریایی، هوایی.

۴- ایجاد محدودیت در زمینه ارتباطات و اقدامات دیپلماتیک (قطع رابطه یا تعطیل سفارتخانه).

۵- اجرای تصمیمات خود با اعزام نیروی نظامی در صورت لزوم.

۱-۳-۳-۲. شورای اقتصادی و اجتماعی

شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، معروف به شورای اکوسوک (ECOSOC) طبق منشور سازمان ملل تأسیس شده است. این شورا به مجمع عمومی در پیشبرد توسعه و همکاری بین‌المللی اقتصادی و اجتماعی کمک می‌کند. اکوسوک در حال حاضر ۵۴ عضو دارد. این اعضا توسط مجمع عمومی انتخاب می‌شوند و ۱۸ عضو شورا، هر سال برای یک دوره ۳ ساله تغییر می‌یابند.

کرسی‌های این شورا بر اساس تقسیم‌بندی جغرافیایی به منطقه‌های زیر اختصاص دارد:

۱- کشورهای آفریقایی (۱۴ کرسی)

۲- کشورهای آسیایی (۱۱ کرسی)

۳- کشورهای آمریکای لاتین و دریای کارائیب (۱۰ کرسی)

۴- کشورهای اروپای شرقی (۶ کرسی)

۵- کشورهای اروپای غربی و دیگر کشورها (۱۳ کرسی)

طبق منشور سازمان ملل متحد، این شورا ارگانی مهم برای کمک به امور اقتصادی و اجتماعی محسوب می‌شود و کارهای آژانس تخصصی سازمان ملل و کمیسیون‌های آن را ساماندهی می‌کند. شورای اقتصادی و اجتماعی دارای ۵ کمیسیون منطقه‌ای به قرار زیر است:

۱- کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای اروپا (ECE)

۲- کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای آفریقا (ECA)

۳- کمیسیون اقتصادی ملل متحد برای آمریکای جنوبی و منطقه دریای کارائیب (ECLAC)

۴- کمیسیون اقتصادی و اجتماعی ملل متحد برای آسیا و منطقه اقیانوس آرام (ESCAP)

۵- کمیسیون اقتصادی و اجتماعی ملل متحد برای غرب آسیا (ESCWA)

شورای اقتصادی و اجتماعی، علاوه بر کمیسیون‌های منطقه‌ای دارای چند کمیسیون اجرایی است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- کمیسیون توسعه اجتماعی

۲- کمیسیون حقوق بشر

۳- کمیسیون مواد مخدر

۴- کمیسیون جلوگیری از جرائم

۵- کمیسیون علم و فناوری (تکنولوژی)

۶- کمیسیون توسعه پایدار

۷- کمیسیون وضعیت زنان

۸- کمیسیون جمعیت

۹- کمیسیون آمار.

شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، دارای چند کمیته دائمی و یک کمیته هماهنگی است. کمیته سیاست توسعه، کمیته برنامه‌ریزی، کمیته سازمان‌های غیردولتی، کمیته مذاکرات با آژانس‌های بین‌المللی از مهم‌ترین کمیته‌های دائمی هستند. کمیته هماهنگی، وظیفه ایجاد ارتباط بین نهادهای وابسته به این شورا و نهادهای بین‌المللی را دارد.

۱-۲-۳-۱. وظایف شورای اکوسوک

شورای اکوسوک به عنوان مرکز گفت‌وگو و گردهمایی برای بحث و تبادل نظر درباره موضوع‌های اجتماعی و اقتصادی جهان است. این شورا برای کشورهای عضو و سازمان ملل، توصیه‌هایی برای تعیین خط‌مشی ارائه می‌کند. سازمان‌های مردم‌نهاد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی و نیز سازمان‌های دولتی غیرانتفاعی و داوطلب، می‌توانند به شورای اکوسوک مشورت بدهند. در حال حاضر، بیش از هزار سازمان

در شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، مقام مشورتی دارند. شورای اکوسوک در زمینه‌های زیر مسئولیت دارد:

- ۱- پیشبرد استانداردهای بالای زندگی با بکارگیری پیشرفت‌های اجتماعی و اقتصادی.
- ۲- پیدا کردن راه حل برای مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی.
- ۳- آسان کردن همکاری‌های بین‌المللی در حوزه آموزش و فرهنگ.
- ۴- تشویق و ترویج جنبه جهانی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین.

۱-۲-۳-۲-۳-۲. اهمیت کمیسیون علم و فناوری

این کمیسیون یکی از نهادهای وابسته به اکوسوک (شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل) می‌باشد. این کمیسیون در سال ۱۹۹۲ در پی بازسازی مجدد سازمان ملل در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و سایر حوزه‌های مرتبط به وجود آمد. اولین جلسه کمیسیون در آوریل ۱۹۹۳ در نیویورک آمریکا تشکیل شد ولی جلسات بعدی آن، در ژنو سوئیس برگزار شده است. جلسات این کمیسیون، سالانه به مدت یک هفته برگزار می‌شود.

این کمیسیون ۴۳ عضو دارد که توسط شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد، برای یک دوره ۴ ساله انتخاب می‌شوند. متخصصانی که توسط دولت‌ها برای عضویت در این کمیسیون معرفی می‌شوند، باید واجد شرایط بوده و از دانش کافی علمی و حرفه‌ای برخوردار باشند. کمیسیون دارای ۱۱ عضو از آفریقا، ۹ عضو از آسیا، ۸ عضو از آمریکای لاتین و حوزه کارائیب، ۵ عضو از اروپای شرقی و ۱۰ عضو از اروپای غربی و سایر دولت‌ها می‌باشد. هم اکنون، دولت جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از اعضای آسیایی این کمیسیون است.

دلیل برپایی کمیسیون علم و فناوری، این بود که توصیه‌هایی در سطح بالا برای مجمع عمومی و شورای اکوسوک ارائه دهد. این توصیه‌ها از طریق سیاست‌گذاری مناسب و تحلیل مسائل مرتبط ارائه می‌شود تا سازمان ملل را در راستای انجام فعالیت‌های آینده و توسعه سیاست‌های عمومی راهنمایی کند، و شورای اقتصادی و اجتماعی را برای رسیدن به رسالت و اهداف خود یاری نماید.

۱-۲-۳-۳-۲. نقش کمیسیون علم و فناوری

این کمیسیون، در شورای اکوسوک ایفای نقش کرده و برای تحقق امور زیر فعالیت می‌کند:

- ۱- رسیدگی به مسائل مربوط به علم و فناوری و کاربردهای آنها در توسعه.
- ۲- بهبود درک سیاست‌های مربوط به علم و فناوری به خصوص در رابطه با کشورهای در حال توسعه.
- ۳- ساماندهی توصیه‌ها و خطوط اصلی مربوط به موضوعات علم و فناوری در سازمان ملل.

- ۴- استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات به منظور دستیابی به توسعه جهانی.
- ۵- انجام مذاکره و همکاری با سایر ارگان‌های سازمان ملل و آژانس‌های تخصصی.
- ۶- ارائه بهترین تجارب و رفع موانع و محدودیت‌های پیشرو.

۱-۲-۳-۴. شورای قیمومت

شورای قیمومت سازمان ملل متحد، رکن اصلی این سازمان برای نظارت بر سرزمین‌هایی است که زیر نظام قیمومت قرار گرفته‌اند. این شورا زیر نظر مجمع عمومی، وظایف سازمان ملل را در مورد مناطق تحت قیمومت انجام می‌دهد. البته مناطقی که سوق الجیشی (استراتژیک) شناخته شده‌اند، از این قاعده مستثنا هستند و شورای قیمومت، نقش چندانی در اداره آنها ندارد. این شورا سالی یک بار تشکیل جلسه می‌دهد، ولی از اکتبر سال ۱۹۹۴ فعالیت چندانی ندارد. امروزه این شورا، دارای یک کشور اداره‌کننده (آمریکا) و چهار عضو (انگلیس، فرانسه، روسیه و چین) است. در بدو تأسیس سازمان ملل، یازده سرزمین تحت قیمومت بین‌المللی قرار داشت، ولی اکنون اکثر آنها به استقلال رسیده‌اند. در حال حاضر، تنها جزایر پاسیفیک (واقع در اقیانوس آرام) به عنوان سرزمین تحت قیمومت بین‌المللی قرار دارد.

۱-۲-۳-۵. دبیرخانه

دبیرخانه سازمان ملل متحد، یکی از شش رکن اصلی این سازمان است. این دبیرخانه، بر اساس فصل ۱۵ منشور سازمان ملل متحد، تشکیل شده و زیر نظر دبیرکل سازمان ملل متحد فعالیت می‌کند و اطلاعات و امکانات لازم را برای جلسات اعضای سازمان ملل فراهم می‌نماید. این دبیرخانه طبق ماده ۷ منشور، در ردیف مجمع عمومی قرار دارد و ساختار آن، شکل تکامل یافته جامعه ملل است.

دبیرخانه سازمان ملل متحد، رکن اداری آن سازمان است که از یک دبیرکل و تعدادی کارمند تشکیل می‌شود. انتخاب دبیرکل به توصیه شورای امنیت، توسط مجمع عمومی صورت می‌گیرد. دبیرکل، کارمندان دبیرخانه را بر مبنای توسعه و تعادل جغرافیایی کشورها تعیین می‌کند. اعضای دبیرخانه جزء مأموران بین‌المللی با بالاترین درجه کارایی هستند. مهم‌ترین وظایف دبیرکل عبارتند از:^۵

- ۱- انجام وظیفه به عنوان عالی‌ترین مقام اداری سازمان ملل متحد.
- ۲- حضور و انجام وظیفه به عنوان دبیرکل در کلیه جلسات مجمع عمومی، شورای اکوسوک و قیمومت.

۵- نگاه کنید به: موسی‌زاده، رضا، بایسته‌های حقوق بین‌الملل عمومی، چاپ سوم، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۳، ص ۸۱.

۳- تهیه گزارش سالانه درباره عملکرد سازمان ملل متحد.

افراد زیر تاکنون در سمت دبیرکلی سازمان ملل متحد قرار گرفته‌اند.

۱- تریگوه لیه از کشور نروژ (۱۹۵۲-۱۹۴۶).

۲- داگ هامرشولد از کشور سوئد (۱۹۶۱-۱۹۵۳).

۳- او تانت از کشور برمه (۱۹۷۱-۱۹۶۱).

۴- کورت والدهایم از کشور اتریش (۱۹۸۱-۱۹۷۱).

۵- خاویر پرز دکوئه یار از کشور پرو (۱۹۹۱-۱۹۸۲).

۶- پطروس غالی از کشور مصر (۱۹۹۶-۱۹۹۲).

۷- کوفی عنان از کشور غنا (۲۰۰۶-۱۹۹۷).

۸- بان کی مون از کشور کره (از سال ۲۰۰۷ تاکنون).

۱-۲-۳. دیوان بین‌المللی دادگستری (ICJ)

دیوان بین‌المللی دادگستری، رکن قضایی سازمان ملل است که در کاخ صلح شهر لاهه هلند قرار دارد. رسیدگی به اختلافات میان کشورها و ارائه نظر مشورتی به سازمان‌های بین‌المللی، مجمع عمومی و آژانس‌های تخصصی سازمان ملل، از وظایف اصلی این دیوان است. ۱۵ قاضی دارد که آنها را مجمع عمومی و شورای امنیت مشترکاً برای ۹ سال انتخاب می‌کنند. هر ۳

سال، ۵ کرسی قضاوت خالی می‌شود و ۵ قاضی دیگر به جمع قضات اضافه می‌شوند و اساسنامه دیوان جزء لاینفکی از منشور ملل متحد است. این دیوان دارای دادگاه، رئیس دفتر و چندین شعبه است و حداقل قضات هر شعبه، ۳ نفر می‌باشد. زبان‌های رسمی دیوان، فرانسوی و انگلیسی است.

قضات دیوان از میان اشخاصی انتخاب می‌شوند که دارای مشاغل مهم قضایی بوده یا از حقوقدانان و برجستگان حقوق بین‌الملل باشند. این افراد باید در کشور خود دارای اعتبار معنوی باشند. قضات دیوان باید نماینده نظام‌های مهم حقوقی و تمدن‌های بزرگ بشری باشند، نه نماینده دولت‌های خویش. بنابراین دولت‌ها حقی در انتخاب قضات ندارند و این افراد تابع دستورات دولت‌های خویش نیستند.

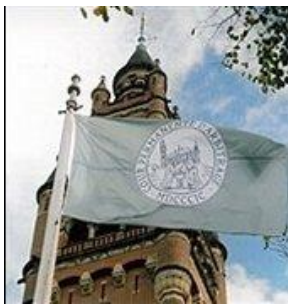
کشورهایی که عضو سازمان ملل متحد نیستند، نیز می‌توانند با قبول مقررات اساسنامه دیوان و کلیه تعهدات یک عضو ملل متحد - که به موجب ماده ۹۴ منشور سازمان ملل مقرر شده است - با پرداخت بخشی از مخارج دیوان به عضویت آن درآیند و در مواقع نیاز دعاوی خود را به دیوان ببرند.

آرای صادره از سوی دیوان، قطعی بوده و قابل تجدیدنظر نمی‌باشد، همچنین از اعتبار امر مختومه برخوردار هستند. از سویی، طرفین دعوی مطابق بند ۱ ماده ۹۴ منشور سازمان ملل و ماده ۵۹ اساسنامه

دیوان، متعهد به تبعیت از آرای دیوان هستند. چنانچه کشوری از اجرای تعهداتی که به موجب رأی صادره از دیوان استنکاف کند، طرف دیگر حق خواهد داشت، به شورای امنیت شکایت کند. اما اگر یکی از اعضای دائم شورای امنیت در دیوان محکوم شود و به رأی عمل نکند و موضوع به شورا بکشد، آنگاه آن عضو دائم خواهد توانست با استفاده از حق وتوی خود، عملاً رأی دیوان را بلااثر کند.

نخستین پرونده‌ای که در این دیوان مطرح شد، مربوط به تنگه کورفو (میان آلبانی و انگلیس) بود که در سال ۱۹۴۷ مورد رسیدگی قرار گرفت. در اینجا مناسب است به دو دیوان بین‌المللی که در عرصه تعاملات جهانی فعالیت می‌کنند، اشاره شود. هرچند این دو، جزء تشکیلات سازمان ملل متحد نیستند، اما نقش مهمی در حل و فصل اختلافات بین‌المللی ایفا می‌کنند.

الف) دیوان دائمی داوری (PCA)

دیوان دائمی داوری، در سال ۱۸۹۹ برای حل و فصل اختلافات تأسیس شد. این دیوان، قدیمی‌ترین مرجع بین‌المللی برای حل و فصل اختلافات میان دولت‌هاست. اگر چه این دیوان ابتدا با هدف حل و فصل اختلافات میان دولت‌ها به وجود آمده بود، ولی از آغاز دهه ۱۹۳۰ اجازه یافت تا از تسهیلات این مرجع برای حل و فصل اختلافات میان دولت‌ها و اشخاص خصوصی و سازمان‌های بین‌المللی نیز استفاده شود. این دیوان، می‌تواند به فیصله برخی از اختلافات مرتبط با مسایل تجاری و سرمایه‌گذاری نیز پردازد. این مسأله موجب شده است که در مقایسه با برخی دیگر از مراجع بین‌المللی (مانند دیوان بین‌المللی دادگستری) از صلاحیت شخصی گسترده‌تری برخوردار شود. بنابراین قادر است به نیازهای جدید که متفاوت از نیازهای جامعه بین‌المللی قرن ۱۹ است، پاسخ دهد.

ب) دیوان بین‌المللی کیفری (ICC)

دیوان بین‌المللی کیفری، اولین دادگاه دائمی بین‌المللی است که به منظور رسیدگی به جنایات بین‌المللی تشکیل شده است. اساسنامه این دیوان در ۱۷ ژوئن سال ۱۹۹۸ به تأیید نمایندگان ۱۲۰ کشور در شهر رم رسید و پس از تصویب ۶۰ کشور، از اول جولای سال ۲۰۰۲ لازم‌الاجرا شد. حدود ۱۰۰ کشور عضو اساسنامه دیوان هستند و ۱۳۹ کشور اساسنامه را امضاء کرده‌اند. مقر این دادگاه دائمی بین‌المللی در شهر لاهه قرار دارد.

دیوان بین‌المللی کیفری را نباید با دیوان بین‌المللی دادگستری اشتباه گرفت. زیرا دیوان بین‌المللی دادگستری در مجموعه سازمان ملل قرار دارد و به دادخواست دولتی علیه دولتی دیگر رسیدگی می‌کند، در حالی که دیوان بین‌المللی کیفری، اشخاص حقیقی را محاکمه می‌کند.

دیوان بین‌المللی کیفری دارای چهار رکن است که عبارتند از:

۱- ریاست ۲- دادستانی ۳- شعب دادرسی ۴- دبیرخانه.

قضات دیوان، ۱۸ نفر هستند و در رشته حقوق بین‌الملل یا حقوق کیفری تخصص دارند. رسیدگی در دو مرحله بدوی و تجدیدنظر صورت می‌گیرد. قضات دیوان بین‌المللی کیفری، در سال ۲۰۰۹ سانگ هیون سونگ قاضی اهل کره جنوبی را به ریاست این دیوان انتخاب کردند.

۱-۲-۴. ارزیابی سازمان ملل

در اینجا اشاره به چند نکته را در راستای ارزیابی عملکرد سازمان ملل متحد، مناسب می‌دانیم.

الف) بودجه سازمان ملل متحد را کشورهای عضو بر اساس مشارکت‌های داوطلبانه و برنامه‌ریزی شده تأمین می‌کنند. دبیرخانه سازمان ملل بر اساس ارزیابی‌های مؤسسات مالی، بودجه ۲ سالانه سازمان را تعیین و سهم هر کشور را اعلام می‌نماید.

مقر اروپایی سازمان ملل در ژنو

(سوئیس)

طرح بودجه به مجمع عمومی ارائه می‌شود و مجمع عمومی نیز بودجه را تصویب و به کشورهای ابلاغ می‌نماید. معیار محاسبه سهم کشورها، تولید ناخالص ملی هر کشور است. به این ترتیب بار اصلی در تأمین بودجه سازمان ملل، بر دوش کشورهای پرجمعیت و پیشرفته صنعتی - مانند آمریکا، ژاپن، آلمان - قرار دارد و کشورهای کوچک و جهان سومی، بخش ناچیزی از هزینه‌های سازمان ملل را پرداخت می‌کنند.

ب) نقش اصلی در تصمیمات سازمان ملل، با شورای امنیت به ویژه با پنج عضو دائمی آن است و این اعضا در اغلب موارد، به توافق نمی‌رسند و از سویی، دارای حق وتو هستند. این اختلاف نظر بین ایالات متحده از یکسو و چین و روسیه در سوی دیگر همواره وجود دارد. لذا این سازمان عملاً نمی‌تواند در برخورد با بحران‌های جهانی توفیق چشمگیری به دست آورد و با قاطعیت و اجماع اقدام کند.

ج) بخش بزرگی از هزینه‌های سازمان ملل، صرف حفظ صلح و امنیت جهانی می‌شود. به گونه‌ای که بودجه حفظ صلح سازمان، در سال ۲۰۰۵ حدود ۵ میلیارد دلار بوده در حالی که بودجه سازمان ملل در

دیگر امور، معادل ۱/۵ میلیارد دلار برآورد شده است. این سازمان در همین سال، ۷۰ هزار نیرو را در ۱۷ مأموریت به سراسر دنیا اعزام کرده در دو سوم از مأموریت‌های حفظ صلح خود موفق بوده است. (د) در مواردی نیز کارنامه سازمان ملل، چندان درخشان نبوده و با ضعف تصمیم و عمل همراه است. در اغلب این موارد، با موضع انفعالی اعضای سازمان ملل و عدم اجماع در شورای امنیت مواجه هستیم. مانند: نقض قطعنامه شورای امنیت مبنی بر تحریم اقتصادی، توسط دولت عراق از سال ۱۹۹۱ و دور زدن آن، شکست در ممانعت از نسل‌کشی رواندا در سال ۱۹۹۱ که منجر به مرگ حدود یک میلیون نفر شد و علت آن عدم تصویب اقدام نظامی از سوی شورای امنیت بود. نقض قطعنامه توقف شهرک‌سازی در کرانه باختری و نوار غزه توسط رژیم اسرائیل در دهه اخیر، شکست در اجرای قطعنامه ۱۲۹۱ در رابطه با جنگ دوم کنگو (۲۰۰۲-۱۹۹۸) که حدود ۵ میلیون نفر کشته بر جای گذاشت! شکست در رساندن مواد غذایی به مردم قحط‌زده سومالی که معمولاً مواد غذایی توسط نیروهای مسلح توقیف می‌شد. تلاش ایالات متحده آمریکا برای مقابله با این نیروها، منجر به جنگ موگادیشو در سال ۱۹۹۳ گردید.

(ذ) در سال‌های اخیر تقاضای اصلاحات در سازمان ملل و شورای امنیت قوت گرفته است. البته این تقاضاها خیلی واضح و مشخص نبوده و اتفاق نظری در مورد نحوه اصلاحات وجود نداشته است. عده‌ای خواستار ایفای نقش جدی و مؤثرتر سازمان ملل در امور جهانی شده‌اند. عده‌ای معتقدند که کار سازمان باید به کمک‌های بشردوستانه محدود شود، و عده‌ای نیز خواستار عضویت در شورای امنیت و تغییر در موقعیت آن شده‌اند. در سال ۱۹۷۷ کوفی عنان، دبیر کل سازمان ملل یک برنامه اصلاحی به اجرا گذاشت. این اصلاحات شامل: تغییر عضویت دائمی در شورای امنیت، شفاف‌سازی بوروکراسی و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری بیشتر در میان اعضا، دموکراتیک‌تر ساختن سازمان ملل و اعمال تعرفه‌های مناسب برای شرکت‌های ساخت مهمات و جنگ افزار در سراسر دنیا بود. البته در اصلاح نظام بوروکراسی سازمان ملل و تغییر ساختار آن، هنوز موفقیت چندانی به دست نیامده و این راه، دراز است.

در اینجا به منشور سازمان ملل متحد به عنوان مهم‌ترین نهاد بین‌المللی، اشاره می‌کنیم.^۶ این منشور که در پایان کنفرانس سانفرانسیسکو، در سال ۱۹۴۵ به امضا رسیده است، دارای ۱۹ فصل و ۱۱۱ ماده می‌باشد.^۷

فصل اول (اهداف و اصول - مواد ۱ تا ۲).

فصل دوم (عضویت - مواد ۳ تا ۶).

فصل سوم (ارکان - مواد ۷ تا ۸).

فصل چهارم (مجمع عمومی - مواد ۹ تا ۲۲).

۶- برای آشنایی بیشتر با مفاد و مواد منشور سازمان ملل، می‌توانید به پیوست شماره ۱ همین جزوه مراجعه کنید.

۷- نگاه کنید به: ظریف، محمدجواد و سجادی‌پور، محمدکاظم، سازمان‌های بین‌المللی، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۹، ص ۱۴۲.

فصل پنجم (شورای امنیت - مواد ۲۳ تا ۳۲).

فصل ششم (حل و فصل مسالمت‌آمیز منازعات - مواد ۳۳ تا ۳۸).

فصل هفتم (اقدام در موارد تهدید علیه صلح، نقض صلح و اعمال تجاوزکارانه - مواد ۳۹ تا ۵۱).

فصل هشتم (ترتیبات منطقه‌ای - مواد ۵۲ تا ۵۴).

فصل نهم (همکاری اقتصادی و اجتماعی بین‌المللی - مواد ۵۵ تا ۶۰).

فصل دهم (شورای اقتصادی و اجتماعی - مواد ۶۱ تا ۷۲).

فصل یازدهم (اعلامیه راجع به سرزمین‌های غیر خودمختار - مواد ۷۳ تا ۷۴).

فصل دوازدهم (نظام قیمومت بین‌المللی - مواد ۷۵ تا ۸۵).

فصل سیزدهم (شورای قیمومت - مواد ۸۶ تا ۹۱).

فصل چهاردهم (دیوان بین‌المللی دادگستری - مواد ۹۲ تا ۹۶).

فصل پانزدهم (دبیرخانه - مواد ۹۷ تا ۱۰۱).

فصل شانزدهم (مقررات مختلف - مواد ۱۰۲ تا ۱۰۵).

فصل هفدهم (ترتیبات موقتی راجع به امنیت - مواد ۱۰۶ تا ۱۰۷).

فصل هیجدهم (اصلاحات - مواد ۱۰۸ تا ۱۰۹).

فصل نوزدهم (تصویب و امضا - مواد ۱۱۰ تا ۱۱۱).

علاوه بر منشور سازمان ملل متحد، مجمع عمومی این سازمان نیز دارای آیین کار (آیین‌نامه) می‌باشد که بر اساس آن فعالیت می‌کند. این آیین‌نامه در ۱۸ بخش و ۱۶۳ ماده تنظیم یافته و شامل موارد زیر است:^۸

- ۱- اجلاس‌ها (مواد ۱ تا ۱۱).
- ۲- دستور کار (مواد ۱۲ تا ۲۴).
- ۳- هیأت‌های نمایندگی (مواد ۲۵ تا ۲۶).
- ۴- اعتبارنامه‌ها (مواد ۲۷ تا ۲۹).
- ۵- رئیس و نواب رئیس (مواد ۳۰ تا ۳۷).
- ۶- کمیته عمومی (مواد ۳۸ تا ۴۴).
- ۷- دبیرخانه (مواد ۴۵ تا ۵۰).
- ۸- زبان‌ها (مواد ۵۱ تا ۵۷).
- ۹- صورتجلسات (مواد ۵۸ تا ۵۹).
- ۱۰- جلسات علنی و غیرعلنی (مواد ۶۰ تا ۶۱).

۸- نگاه کنید به: منبع پیشین، ص ۱۸۴.

۱۱- یک دقیقه دعای آرام (عبادت) یا تفکر در سکوت (ماده ۶۲).

۱۲- جلسات عمومی (مواد ۶۳ تا ۹۵).

۱۳- کمیته‌ها (مواد ۹۶ تا ۱۳۳).

۱۴- پذیرش اعضای جدید (مواد ۱۳۴ تا ۱۳۸).

۱۵- انتخابات برای ارکان اصلی (مواد ۱۳۹ تا ۱۵۱).

۱۶- مسایل اداری و مالی (مواد ۱۵۲ تا ۱۶۰).

۱۷- نهادهای فرعی مجمع عمومی (ماده ۱۶۱).

۱۸- تفسیر و اصلاحیه‌ها (مواد ۱۶۲ تا ۱۶۳).

۱-۲-۵. اعلامیه جهانی حقوق بشر

اعلامیه جهانی حقوق بشر، یک پیمان بین‌المللی است که در تاریخ ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ در شهر پاریس، به عنوان قطعنامه شماره ۲۱۷ توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید. اعلامیه شامل یک مقدمه و ۳۰ ماده است که به اصول کلی حقوق بشر پرداخته و به آزادی‌های مشروع افراد و حقوق شهروندی اشاره دارد. مفاد این اعلامیه از نظر بسیاری از پژوهشگران، الزام‌آور بوده و از اعتبار حقوق بین‌الملل برخوردار است.

بعدها میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی در ۱۶ دسامبر سال ۱۹۶۶ میلادی به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسید. این میثاق پس از اعلامیه جهانی حقوق بشر، دارای بیشترین اهمیت حقوقی و سیاسی است و در واقع مکمل آن محسوب می‌شود. این میثاق در سال ۱۳۵۱ شمسی در مجلس شورای ملی به تصویب رسید و در ایران نیز ارزش قانونی پیدا کرد.^۹

اعلامیه جهانی حقوق بشر^{۱۰} به شئون مختلف افراد بشر از حیث حقوق و آزادی‌ها پرداخته و اصولی را بیان کرده است. هرچند این حقوق طی ۳۰ ماده^{۱۱} تنظیم یافته ولی چکیده آن را می‌توان در ده اصل کلی به شرح زیر بیان کرد. هر کدام از این اصول، دارای مصادیق مختلف و شاخه‌های فرعی است که افراد انسانی در عرصه زندگی اجتماعی خود با آنها سر و کار پیدا می‌کنند. در اینجا به تمام بندهای

۹- نگاه کنید به: کلانتری، کیومرث، اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها در حقوق ایران، انتشارات دانشگاه مازندران، ۱۳۷۵، ص ۴۵.

۱۰- نگاه کنید به: دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، درآمدی بر حقوق اسلامی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۶۸، ص ۲۴۲.

۱۱- برای آشنایی بیشتر با مفاد و مواد ۳۰ گانه اعلامیه حقوق بشر سازمان ملل، می‌توانید به پیوست شماره ۲ همین جزوه مراجعه کنید.

اعلامیه حقوق بشر نمی‌پردازیم، و تنها به جمع‌بندی آن در ۱۰ اصل اشاره می‌کنیم. این اصول ده‌گانه عبارتند از:

۱- حق حیات؛ اعم از امنیت جانی و زندگی در متن جامعه، برخورداری از حقوق انسانی، داشتن کار و درآمد متناسب، حق ازدواج و انتخاب همسر، آموزش و رشد در راستای توان و استعداد شخصی، داشتن زندگی آبرومند و شرافتمندانه.

۲- برابری؛ هر فردی بدون توجه به جنس، نژاد، زبان، مذهب، ملیت، موقعیت اجتماعی و شغلی دارای حقوق انسانی است. همه در برابر قانون مساوی بوده و اعمال هر گونه تبعیض، ناروا می‌باشد.

۳- اهمیت نهاد خانواده؛ خانواده به عنوان سنگ‌بنای جامعه و رکن اساسی آن است و باید مود حمایت قانون و حاکمیت قرار گیرد.

۴- حق آزادی؛ اعم از آزادی اندیشه و بیان، انتخاب دین و مذهب، عمل به آموزه‌های دینی و انجام مراسم مذهبی، انتخاب تابعیت و محل اقامت.

۵- فعالیت مدنی؛ شامل تشکیل مجامع و تشکل‌های صنفی، اجتماعی و سیاسی، داشتن حق رأی و شرکت در انتخابات آزاد، ایفای نقش در اداره امور کشور.

۶- حق مالکیت؛ مالکیت خصوصی نسبت به اموال و منافع مشروع محترم است و باید مورد حمایت قانون و حاکمیت قرار گیرد.

۷- امنیت؛ احساس امنیت در زندگی و برخورداری از آن در امور شخصی و عرصه‌های اجتماعی و سیاسی و حمایت قانون در برابر هر گونه تعدی و تجاوز به حقوق و آزادی‌های افراد.

۸- اصل برائت؛ هر متهمی تا اثبات بزهکاری طی یک دادرسی عادلانه و قانونی، بی‌گناه محسوب می‌شود. هر گونه تعقیب، بازداشت، شکنجه و مجازات خودسرانه ممنوع است.

۹- حق دادخواهی؛ اعم از وجود دادرسی منصفانه و محاکم عادلانه، حمایت از حقوق افراد در برابر هر گونه تعدی و تجاوز، رعایت اصل قانونی بودن جرم و مجازات، عطف بما سبق نشدن قوانین کیفری، ممنوع بودن شکنجه و مجازات ظالمانه و بر خلاف شئون انسانی.

۱۰- وجود محدودیت؛ حقوق و آزادی افراد تا آنجا محترم است که به حقوق دیگران تعدی نکند و بر خلاف اصول اخلاقی و مصالح اجتماعی و نظم عمومی نباشد.

۱-۲-۶. شورای حقوق بشر سازمان ملل (HRC)

منشور ملل متحد، تمام اعضای سازمان ملل را ملزم به احترام و رعایت حقوق بشر می‌نماید و همه را موظف می‌داند تا برای رسیدن به این هدف تلاش کنند. از سویی، اعلامیه جهانی حقوق بشر، الزام‌آور نیست و تنها نقش یک استاندارد برای همگان را ایفا می‌کند. این بود که مجمع عمومی سازمان ملل برای پیگیری مسایل مربوط به وضعیت حقوق بشر در کشورهای عضو، در ۱۵ مارس ۲۰۰۶ به اتفاق آراء رأی داد که شورای حقوق بشر را جایگزین کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل بکند.

شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به عنوان یک سازمان بین‌الدولی عمل می‌کند. وظیفه این شورا، نظارت بر اجرای مفاد منشور حقوق بشر در کشورهای عضو سازمان ملل و بررسی موارد نقض حقوق بشر است. مقر این شورا در شهر ژنو قرار دارد و هر ساله، یک سوم اعضای جدید این شورا به مدت سه سال دیگر انتخاب می‌شوند.

شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، به عنوان جانشین کمیسیون حقوق بشر این سازمان، عمل می‌کند.

البته ابعاد نظارتی شورای حقوق بشر نسبت به کمیسیون حقوق بشر، افزایش یافته است. مهم‌ترین وظایف این شرا عبارتند از:

- ۱- نظارت بر اجرای مفاد منشور حقوق بشر در کشورهای عضو سازمان ملل متحد.
- ۲- ارتقاء احترام جهانی برای حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی.
- ۳- رسیدگی به وضعیت‌های ناقض حقوق بشر، به ویژه نقض فاحش آن.
- ۴- اعزام نماینده و بازدید از وضعیت موجود، در موارد نیاز یا تردید.

۱-۲-۷. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA)

منشور سازمان ملل در سال ۱۹۴۵ صراحتاً در پی نظام قانونمندی بود که اطمینان دهد بخش ناچیزی از درآمدها و منابع اقتصادی کشورهای جنگ‌زده، صرف تولید تسلیحات نظامی می‌شود. ابداع سلاح‌های هسته‌ای چند هفته پس از امضای منشور، باعث طرح موضوع کنترل تسلیحات و خلع سلاح گردید. به همین علت، اولین قطعنامه سازمان ملل در نخستین نشست مجمع عمومی در ۲۴

ژانویه ۱۹۴۶ با عنوان تاسیس کمیسیون ویژه برای کشف انرژی اتمی بود که خواستار ارائه راهکار جهت مقابله با توسعه سلاح‌های هسته‌ای و کلیه جنگ‌افزارهای کشتار جمعی شد.

پیشنهاد تأسیس آژانس بین‌المللی انرژی اتمی را رئیس‌جمهور آمریکا (دوایت آیزنهاور) در سخنرانی خود در مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۵۳ مطرح کرد. بحران‌های پس از جنگ جهانی دوم، تداوم تلاش برای خلع سلاح هسته‌ای و متوقف کردن مسابقه تسلیحاتی، موجب شد کنفرانسی مرکب از ۸۲ کشور در سازمان ملل تشکیل شود. با تصویب اساسنامه آژانس در کنفرانس مذکور، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در ۲۹ ژوئن ۱۹۵۶ رسماً اعلام موجودیت کرد. در ۱۴ نوامبر همان سال، مجمع عمومی سازمان ملل موافقتنامه‌ای در رابطه با همکاری آژانس با کشورها به امضاء رساند و از آن پس، آژانس به عنوان یک سازمان بین‌المللی مستقل، مسئولیت هدایت استفاده از انرژی اتمی را به عهده گرفت.

سازمان ملل، جلسات متعددی را با هدف رسیدگی به موضوع خلع سلاح چند جانبه، ترتیب داده است. مهم‌ترین آنها شامل کمیته اول مجمع عمومی و کمیسیون خلع سلاح می‌باشند. مسایل مورد نظر در این کمیسیون‌ها عبارتند از:

۱- بررسی معاهده منع آزمایش سلاح‌های کشتار جمعی.

۲- معاهده فضای بیرونی زمین.

۳- معاهده منع تولید سلاح‌های شیمیایی.

۴- خلع سلاح هسته‌ای و سلاح‌های متعارف.

۵- ایجاد مناطق عاری از سلاح هسته‌ای.

۶- کاهش بودجه نظامی کشورها و تقویت امنیت بین‌الملل.

به این ترتیب کنفرانس خلع سلاح در جامعه بین‌المللی برای مذاکره بر سر توافقات چند جانبه کنترل و خلع سلاح طراحی و اجرا شد. در این کنفرانس، نمایندگان ۶۶ کشور از سراسر دنیا از جمله پنج کشور دارای سلاح‌های هسته‌ای (چین، روسیه، فرانسه، انگلستان و آمریکا) حضور داشتند.

۱-۷-۲-۱. اهداف آژانس

در اساسنامه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، اهداف زیر پیش‌بینی شده است:

۱- ارتقاء کاربردهای صلح‌جویانه انرژی هسته‌ای و عدم بکارگیری آن برای اهداف نظامی.

۲- اتخاذ تدابیری برای ارتقاء تحقیقات، توسعه و کاربرد عملی انرژی هسته‌ای برای مقاصد صلح‌آمیز.

۳- تهیه مواد، خدمات، تجهیزات، تأسیسات برای تحقیقات و توسعه و کاربرد عملی انرژی اتمی با توجه به نیازهای مناطق در حال توسعه جهان.

۴- ارتقاء مبادله اطلاعات علمی و فنی.

۵- تأسیس و اعمال پادمان برای تضمین این موضوع که کمک‌های هسته‌ای یا حمایت‌های آژانس در مقاصد نظامی بکارگرفته نشود.

۶- تأسیس یا تصویب استانداردهای ایمنی هسته‌ای.

۱-۲-۷-۲. ارکان آژانس

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از ۳ بخش مهم و عمده تشکیل شده است که عبارتند از:

۱- کنفرانس عمومی

۲- شورای حکام

۳- دبیرخانه

کنفرانس عمومی، بالاترین رکن و مجمع تصمیم‌گیرنده آژانس می‌باشد که سالی یک بار تشکیل جلسه می‌دهد و مقر آن در وین می‌باشد. این رکن، متشکل از نمایندگان کلیه دولت‌های عضو با حق رأی می‌باشد و تصمیمات آن با اکثریت آراء اتخاذ می‌شود. از مهم‌ترین وظایف کنفرانس، انتخاب اعضای شورای حکام، گزارش نحوه فعالیت‌های آژانس به سازمان ملل و انتخاب دبیرکل آژانس برای مدت ۴ سال می‌باشد.

شورای حکام از دو گروه انتصابی و انتخابی تشکیل شده است. اعضای انتصابی (اعضای دائم) طبق اساسنامه، شامل ۱۰ عضو از بین پیشرفته‌ترین دولت‌های عضو سازمان از حیث تکنولوژی هسته‌ای در هر منطقه می‌باشد که توسط کنفرانس عمومی تعیین می‌گردند. اعضای انتخابی (غیر دائم) ۱۵ عضو هستند که آنها نیز توسط کنفرانس عمومی انتخاب می‌شوند.

در سال ۱۹۸۴ تعداد کشورهای شورای حکام به ۳۵ کشور افزایش یافت. مدت دوره‌های عضویت در شورای حکام ۲ سال است. وجه تسمیه این شورا به حکام، آن است که به این شورا اختیار حاکمیت و صدور حکم درباره فعالیت‌های هسته‌ای داده شده است. شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، عموماً پنج بار در سال تشکیل جلسه می‌دهد (در ماه‌های مارس، ژوئن، دسامبر و دو بار در سپتامبر). دبیرخانه آژانس از تعدادی کارمند و یک دبیرکل در رأس آن تشکیل شده است. دبیرکل برای یک دوره ۴ ساله به پیشنهاد شورای حکام و تأیید کنفرانس عمومی انتخاب می‌شود. دبیرکل، مسئولیت اداره امور جاری آژانس را برعهده دارد.

۱-۲-۷-۳. عضویت ایران در آژانس

ایران در سال ۱۹۵۶ (۱۳۳۵) به عضویت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در آمد. دولت ایران، پیمان منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای را در سال ۱۹۷۰ (۱۳۴۹) و نیز موافقتنامه دو جانبه با آژانس امضاء کرد. پس از انقلاب اسلامی، ایران دارای نمایندگی دائم در آژانس شد که این دفتر در سفارت جمهوری اسلامی ایران در وین قرار دارد. آژانس تا سال ۱۹۹۰ (۱۳۶۹) بازرسی‌های معمولی خود را از ایران،

سال‌های یک بار انجام می‌داد ولی از این تاریخ به بعد، بازرسی‌های معمولی به دو بار و سپس به چهار بار در سال افزایش یافت. علاوه بر این بازرسی‌ها، به علت تبلیغات وسیع و منفی دولت آمریکا علیه فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران، مبنی بر ادعای تلاش ایران جهت دستیابی به سلاح هسته‌ای، دولت ایران از آژانس درخواست کرد که از تأسیسات ایران بازدید به عمل آورد. آژانس نیز متعاقب این درخواست، در سال‌های ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ دو بار از تأسیسات ایران بازرسی کرد و صلح‌آمیز بودن فعالیت‌های هسته‌ای ایران را مورد تأیید قرار داد.

۱-۲-۷-۴. سازمان انرژی اتمی ایران

تشکیل این سازمان در ایران، به سال ۱۳۳۵ بر می‌گردد که طی آن مجلس شورای ملی، ایجاد مرکز اتمی دانشگاه تهران را تصویب کرد. یک سال بعد، کلنگ احداث این مرکز در زمینی به مساحت ۲۸ هکتار در شمال تهران زده شد. ۶ سال بعد اولین رآکتور ۵ مگاواتی آموزشی و تحقیقاتی آماده به کار شد و باز ۶ سال بعد در اسفند ۱۳۵۲ مقدمات تشکیل سازمان انرژی اتمی ایران رسماً آغاز شد و در نهایت، در فروردین ماه سال ۱۳۵۳ سازمان انرژی اتمی ایران شروع به کار کرد و بلافاصله قرارداد ساخت ۴ واحد نیروگاه هسته‌ای با شرکت‌های آلمانی و فرانسوی را منعقد ساخت.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، شرایط جدیدی در ایران و در سازمان انرژی اتمی ایران بوجود آمد و سازمان را که برای ساخت و تکمیل ۴ رآکتور فوق‌الذکر در بوشهر و دارخوین تعهدات سنگینی را عهده‌دار شده بود به تجدید نظر واداشت. با پایان جنگ تحمیلی و در راستای حفظ استقلال و خودکفایی کشور، محور اصلی فعالیت جدید سازمان، علاوه بر خدمات کاربردی و توسعه علوم و فنون هسته‌ای، تکامل چرخه سوخت و انجام غنی‌سازی اورانیوم در داخل کشور و همچنین اجرای پروژه‌های نیروگاه‌های هسته‌ای در کشور می‌باشد.

یونیسف، نام اختصاری صندوق کودکان سازمان ملل متحد است. یونیسف در دسامبر ۱۹۴۶ به توصیه شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد و تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد ایجاد شد. در اکتبر ۱۹۵۳ مجمع عمومی این سازمان را به عنوان یکی از ارکان دائمی سازمان ملل شناخت. فعالیت‌های یونیسف عمدتاً در جهت ارائه کمک‌های لازم و حمایت از کودکان کشورهای در حال توسعه است. مجمع عمومی سازمان ملل، یونیسف را موظف نموده است تا به دفاع و حمایت از حقوق کودکان بپردازد، و در تأمین نیازهای اساسی آنان را یاری نماید و با افزایش فرصت‌ها، امکان شکوفایی کامل استعدادهایشان را فراهم سازد.

ارکان یونیسف عبارتند از:

- ۱- هیأت اجرایی؛ این هیأت متشکل از نمایندگان ۴۱ دولت عضو که برای مدت سه سال از طرف شورای اقتصادی و اجتماعی انتخاب می‌شوند.
- ۲- دبیرخانه؛ دبیرخانه دارای یک مدیر اجرایی به عنوان رئیس دبیرخانه از سوی دبیرکل سازمان ملل با مشورت هیأت اجرایی انتخاب می‌شود.
- ۳- دفاتر منطقه‌ای؛ این دفاتر به سازمان‌های مختلف دولت‌های عضو در اجرای برنامه‌های مشترک، مشورت و یاری می‌دهد.

سازمان علمی، فرهنگی و تربیتی ملل متحد که به طور خلاصه یونسکو نامیده می‌شود، یکی از سازمان‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد است که در نوامبر سال ۱۹۴۵ تشکیل شد. هدف این سازمان، کمک به صلح و امنیت جهانی و افزایش احترام به عدالت و قانون‌مداری و حقوق بشر، از راه همکاری بین‌المللی در زمینه‌های آموزشی و علمی، فرهنگی و تربیتی است.

اساسنامه یونسکو ابتدا توسط ۳۷ کشور امضا شد، سپس کشورهای دیگر به این سازمان پیوستند. امروزه حدود ۱۹۰ کشور، عضو یونسکو هستند و مقر آن در پاریس پایتخت فرانسه است و دفترهایی نیز در کشورهای مختلف دارد.

یونسکو دارای یک کنفرانس عمومی است که از ارکان اصلی آن محسوب می‌شود. این کنفرانس، نمایندگان کلیه کشورهای عضو را در بر می‌گیرد و هر دو سال یک بار تشکیل می‌شود و برنامه‌ها و بودجه یونسکو را تصویب می‌کند. علاوه بر کنفرانس عمومی، یونسکو دارای شورای اجرایی و دبیرخانه که توسط تحت نظارت مدیرکل انجام وظیفه می‌کند. مدیرکل توسط کنفرانس عمومی انتخاب می‌شود.

۱-۹-۲-۱. اقدامات یونسکو

سازمان یونسکو به منظور بسط و گسترش علم و دانش، جلوگیری از بروز جنگ، حفظ میراث جهانی، کمک به توسعه فرهنگ و هنر، گسترش آزادی‌های فردی و ایجاد تعامل و ارتباط هرچه بیشتر ملل و اقوام بنیان نهاده شده است. اعطای نشان‌های معتبر جهانی، کمک مالی به صاحبان فکر و اندیشه و دانشگاهها، اعطای بورس تحصیلی و تعامل با

سازمانهای غیردولتی، از فعالیت‌های این سازمان می‌باشد. به عنوان نمونه، این سازمان از آغاز فعالیت خود، بیش از ۷۰۰۰ عنوان کتاب منتشر نموده که به ۷۰ زبان در بیش از ۱۵۰ کشور توزیع شده است. مهم‌ترین اقدامات یونسکو عبارتند از:

- ۱- ایجاد مؤسسه بین‌المللی برنامه‌ریزی آموزشی برای بهبود برنامه‌ریزی آموزشی در کشورهای جهان.
- ۲- طراحی و اجرای پروژه‌های با اهمیت فرهنگی مانند: توجه به تنوع زبان و زبان‌های در حال انقراض، ثبت شاهکارهای میراث نامکتوب بشری، اهتمام به حفظ آثار باستانی و میراث فرهنگی.
- ۳- ترویج جریان آزاد اندیشه بر اساس کلام و تصویر، از طریق ارتقاء آزادی بیان، آزادی مطبوعات، دسترسی آسان به فناوری اطلاعات و ارتباطات.
- ۴- ارتقاء تکرگرایی و تنوع فرهنگی در رسانه‌ها.
- ۵- برگزاری رویدادهای مهم مانند: دهه بین‌المللی ارتقاء فرهنگ صلح و فاقد خشونت برای کودکان سراسر جهان، روز جهانی آزادی مطبوعات (سوم ماه می).
- ۶- سرمایه‌گذاری و تأمین مالی پروژه‌هایی مانند: مرکز آموزش عالی اروپا، که در سال ۱۹۷۲ در بخارست رومانی تأسیس شد. تهیه نرم‌افزارهای رایگان از سال ۱۹۹۸.
- ۷- ایجاد شورای بین‌المللی علم و نمایندگان حسن نیت.
- ۸- اعطای جوایز و مدال‌هایی را در زمینه‌های مختلف علمی و فرهنگی.

در سال ۱۳۲۷ شمسی، ایران به عضویت یونسکو درآمد و فعالیت خود را آغاز کرد. تلاش برای برقراری و گسترش عدالت، آزادی و حقوق انسانی با الهام از اصول اسلامی، مشارکت در فعالیتهای یونسکو، تعمیم آموزش و مبارزه با بیسوادی، شناخت فرهنگهای گوناگون و معرفی فرهنگ ایرانی و اسلامی، ایجاد ارتباط بین یونسکو و سازمانهای دولتی و غیردولتی در زمینههای آموزشی، علمی و فرهنگی و... از جمله اهداف کمیسیون ملی یونسکو در ایران اعلام شده است.

این کمیسیون دارای سه رکن اصلی؛ شورای عالی، شورای اجرایی و دبیرخانه است. ریاست کمیسیون، بر عهده وزیر علوم، تحقیقات و فناوری بوده و شورای عالی نیز از ترکیب وزارت علوم، امور خارجه، فرهنگ و ارشاد اسلامی، آموزش و پرورش، رئیس سازمان صدا و سیما، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست و ۷ نفر از شخصیت‌های علمی و فرهنگی کشور تشکیل می‌گردد. در اساسنامه کمیسیون ملی، ۵ گروه تخصصی شامل: آموزش، علوم اجتماعی، علوم انسانی، ارتباطات و فرهنگ پیش‌بینی شده است.

۱-۲-۱۰. سازمان بین‌المللی کار (ILO)

سازمان بین‌المللی کار در سال ۱۹۱۹ تأسیس شد. منشور آن که به بیانیه فیلادلفیا معروف است، در سال ۱۹۴۴ به تصویب رسید. این سازمان از مؤسسات تخصصی سازمان ملل متحد است و در سال ۱۹۴۶ به نخستین آژانس تخصصی سازمان ملل تبدیل شد. بینش اصلی سازمان بین‌المللی کار مبتنی بر تأمین کار آبرومند برای مردان و زنان است. مقر این سازمان در شهر ژنو در کشور سوئیس است. این سازمان هر سال در ماه خرداد کنفرانسی برگزار می‌کند.

۱-۲-۱۱. سازمان جهانی بهداشت (WHO)

سازمان جهانی بهداشت، یک سازمان تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد است که به عنوان مرجع هماهنگ‌کننده بهداشت عمومی بین‌المللی عمل می‌کند. این سازمان در ۷ آوریل ۱۹۴۸ بنیانگذاری شد و مقر آن در شهر ژنو سوئیس است. سازمان جهانی بهداشت، علاوه بر هماهنگ کردن تلاش‌های بین‌المللی برای پایش بیماری‌های عفونی مانند مالاریا و ایدز، از برنامه‌های پیشگیری و درمان بیماری‌ها نیز حمایت

می‌کند. این سازمان در اکثر کشورها دارای دفتر نمایندگی است. سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۷۷ آبله را ریشه کن نموده و فلج اطفال را تا مرز ریشه‌کنی پیش برده است.

کشورهای عضو این سازمان (۱۹۳ کشور)، نمایندگان به "مجمع جهانی بهداشت" می‌فرستند، که ارگان اصلی تصمیم‌گیری این سازمان است. این مجمع هر سال در ماه مه تشکیل جلسه می‌دهد و علاوه بر تعیین دبیرکل سازمان برای مدت پنج سال، سیاست‌های مالی سازمان را بررسی می‌کند و بودجه‌های پیشنهادی را بازبینی و تایید می‌کند. مجمع ۳۶ عضو دارد و در قالب هیأت اجرایی، تصمیمات و سیاست‌های مجمع را به اجرا در می‌آورند و به مشاوره و تسهیل کارها می‌پردازند.

سازمان ملل در کنار دیگر سازمان‌ها مثل صلیب سرخ، مردمی را که از قحطی و جنگ و سایر بلاها به زحمت افتاده و آسیب دیده‌اند، یاری می‌کند و به تأمین غذا، آب آشامیدنی، سرپناه و دیگر کمک‌های بشردوستانه می‌پردازد. بازوی اصلی سازمان ملل در راه کمک‌رسانی به مردم، عبارتند از: ۱- برنامه جهانی غذا که بیش از ۱۰۰ میلیون نفر را در ۸۰ کشور پوشش داده است. ۲- کمیساریای عالی پناهندگان که در ۱۱۶ کشور فعالیت دارد. ۳- پروژه‌های حفظ صلح که در ۲۴ کشور دنیا به اجرا درآمده است.

فصل دوم

سازمان‌های بین‌المللی فرامنطقه‌ای

در این فصل با چند سازمان بین‌المللی دیگر آشنا می‌شویم. مهم‌ترین ویژگی این سازمان‌ها، فرامنطقه‌ای بودن آنهاست. عرصه فعالیت سازمان‌های مذکور به یک منطقه جغرافیایی محدود نمی‌شود و کشورهای مختلف از سراسر جهان در این سازمان‌ها عضویت دارند.

اتحادیه بین‌المجالس، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، سازمان تجارت جهانی، اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت، جنبش عدم تعهد، سازمان همکاری (کنفرانس) اسلامی، مجمع جهانی اهل بیت، کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی و مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، از مهم‌ترین سازمان‌های فرامنطقه‌ای هستند که در فصل دوم به آنها اشاره می‌شود.

۱-۲. اتحادیه بین‌المجالس (IPU)

اتحادیه بین‌المجالس، یک سازمان بین‌المللی متشکل از پارلمان‌های ۱۵۴ کشور است که در سال ۱۸۸۹ تأسیس شد. هدف این اتحادیه، کمک به صلح و همکاری میان ملت‌ها از طریق گفتگو میان پارلمان‌های جهان است. مقر این اتحادیه در ژنو سوئیس می‌باشد و بیش از ۱۱۰ سال قدمت دارد. در حال حاضر ۱۵۴ مجلس از کشورهای مختلف جهان، عضو اتحادیه بین‌المجالس هستند که جمهوری اسلامی ایران همواره یکی از اعضای فعال آن بوده است.

این اتحادیه در نقش بازوی پارلمانی سازمان ملل متحد، سالانه دو اجلاس اصلی برگزار می‌کند که رؤسا و سایر نمایندگان پارلمان‌های جهان در آن به تبادل نظر و تصویب قطعنامه می‌پردازند. بالاترین رکن اتحادیه، مجمع عمومی است که دارای کمیته‌های دائم صلح و امنیت بین‌المللی، توسعه پایدار، مالی و تجارت، دموکراسی و حقوق بشر است.

۲-۲. بانک جهانی (World Bank)

بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه یا همان بانک جهانی، به عنوان مهم‌ترین سازمان مالی بین‌المللی در سال ۱۹۴۴ در شهر برتون وودز آمریکا تأسیس شد تا نظام اقتصادی جهان را پس از جنگ جهانی دوم مطالعه و بررسی کند. این بانک، کار خود را از سال ۱۴۴۶ رسماً آغاز کرد و از سال ۱۴۴۷ به عنوان نهاد تخصصی سازمان ملل متحد درآمد.

بهرتر است بدانیم در دنیایی زندگی می‌کنیم که میانگین درآمد سالانه آن بیش از ۳۱ تریلیون دلار است. در برخی از کشورها افراد به طور متوسط بیش از ۴۰۰۰۰ دلار در سال درآمد دارند ولی در همین دنیا، حدود ۳ میلیارد نفر درآمدی کمتر از ۷۰۰ دلار در سال دارند. به همین دلیل روزانه ۳۳۰۰۰ نفر در این کشورها می‌میرند و فقر بیش از ۱۰۰ میلیون کودک را از نعمت سوادآموزی محروم کرده است.

۱-۲-۲. ساختار بانک جهانی

فعالیت بانک جهانی، معطوف به کم کردن این فاصله و تبدیل منابع کشورهای ثروتمند به عاملی جهت رشد کشورهای فقیر است. این بانک در واقع یک بانک معمولی نیست بلکه از دو موسسه توسعه‌ای تشکیل شده است. ۱- بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه (IBRD) ۲- کانون بین‌المللی توسعه (IDA). هر دوی این مؤسسات، نقشی متفاوت ولی حمایت‌کننده برای کاهش فقر و بهبود سطح استانداردهای زندگی در جهان، ایفا می‌کنند. دفتر مرکزی بانک جهانی در واشنگتن است و حدود ۱۰۰۰۰ کارشناس توسعه در ۱۰۰ شعبه این بانک در سراسر جهان مشغول به کارند.

۲-۲-۲. فعالیت‌های بانک جهانی

مهم‌ترین فعالیت‌ها و اقدامات بانک جهانی به قرار زیر است:

- ۱- بانک جهانی از تلاش کشورهای در حال توسعه به ساختن مدارس و مراکز بهداشتی، تامین آب و برق، مبارزه با بیماری و حفاظت از محیط زیست، حمایت می‌کند.
- ۲- کشورهای کم درآمد دنیا به دلیل نرخ بالای بهره، قادر به گرفتن وام در بازارهای بین‌المللی نیستند. این کشورها، علاوه بر کمک‌ها و وام‌های مستقیم از کشورهای توسعه‌یافته، از بانک جهانی نیز اعتبار، وام بدون بهره و کمک فنی دریافت می‌کنند که به آنها توانایی تأمین نیازهای اولیه و خدمات اساسی را می‌دهد. این کشورها تا ۴۰ سال برای بازپرداخت وام‌های خود فرصت دارند که تا ۱۰ سال دیگر قابل تمدید است.

۳- یکی دیگر از خدمات این بانک، کاستن از بدهی کشورهای فقیر بسیار بدهکار است. این امکان باعث می‌شود که این کشورهای فقیر به جای بازپرداخت وام، آن را صرف مسکن، آموزش و پرورش، بهداشت و برنامه‌های رفاهی برای مردم نیازمند کنند.

۴- همچنین بانک جهانی، حمایت از مبارزه علیه ایدز را در رأس برنامه‌های خود قرار داده و بزرگترین تأمین‌کننده بودجه برای مبارزه با ایدز در دنیاست.

۵- در حال حاضر، حدود ۱۸۰۰ پروژه در کشورهای در حال توسعه توسط بانک جهانی در دست اجراست. در میان این پروژه‌ها، می‌توان به طرح ارتقای سطح آگاهی در مورد ایدز در گینه، تأمین تسهیلات آموزشی برای دختران در بنگلادش، کمک به بازسازی تیمور شرقی و کمک به بازسازی گجرات در هندوستان اشاره کرد.

۲-۳. صندوق بین‌المللی پول (IMF)

صندوق بین‌المللی پول در سال ۱۹۴۵ در واشنگتن تاسیس شد. هدف اصلی از تشکیل این صندوق، ارتقای میزان همکاری مالی، جلوگیری از فقر، کمک به رشد اقتصادی و بازار کار در سطح بین‌المللی و ایجاد تسهیلات مالی برای کشورها می‌باشد. با توجه به نرخ تبدیل ارز و تراز پرداخت‌ها بر سیستم مالی جهان نظارت می‌کند و در مواقع نیاز، کمک نقدی و تخصصی به کشورهای متقاضی ارائه می‌دهد. اکثر شوراهای عضو سازمان ملل به استثناء کره شمالی، کوبا، آندورا، موناکو، تایوان، فلسطین و چند کشور دیگر، عضو این صندوق هستند. در حال حاضر، این صندوق توسط ۱۸۵ عضو اداره می‌شود.

اهداف صندوق بین‌المللی پول عبارتند از:

۱- همکاری مالی بین‌المللی از طریق یک نهاد ثابت برای مشاوره و همکاری در مشکلات مالی جهانی.
۲- ایجاد تسهیلات لازم برای توسعه و تعدیل تجارت جهانی و همکاری برای پیشبرد بازار کار و درآمد.

۳- توسعه منابع درآمدزا برای تمام اعضا به عنوان هدف اساسی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی.

۴- تقویت ثبات در بازار تبدیل ارز و حفظ نظام یکپارچه در مبادلات ارزی میان اعضا.

۵- اجتناب از افت ارزش ارز به دلیل رقابت‌های نادرست در بازار جهانی.

۶- کمک به نظام چندجانبه پرداخت‌ها در حوزه مبادلات جاری و تبدیل ارز خارجی میان اعضا.

۷- دسترسی موقت اعضا به منابع صندوق برای تسهیل در اصلاح ترازهای پرداخت ناهماهنگ.

۲-۴. سازمان جهانی تجارت (WTO)

در اوج جنگ جهانی دوم، به ویژه در سال‌های بعد از آن، تلاش‌های وسیع برای نظم بخشیدن به مناسبات بین کشورها در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی صورت گرفت. نتیجه این تلاش‌ها در زمینه سیاسی، به تأسیس سازمان ملل متحد انجامید. نتیجه این تلاش‌ها در عرصه تجارت و

بازرگانی، به تأسیس موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) در سال ۱۹۴۷ منجر شد. بسیاری از کشورها مسائل مربوط به تجارت چندجانبه خود را حدود نیم قرن در چارچوب گات پیگیری می‌کردند. سازمان جهانی تجارت که از ابتدای سال ۱۹۹۵ میلادی برای مدیریت مناسبات تجارت چندجانبه بین‌المللی جایگزین گات شد، اکنون به یک سازمان بزرگ جهانی تبدیل شده است. اهمیت سازمان جهانی تجارت، تا آن حد است که در حال حاضر ۱۵۴ کشور جهان به عضویت این سازمان درآمده و کشورهای نیز در حال طی کردن فرآیند الحاق هستند. ایران نیز به عضویت ناظر سازمان جهانی تجارت درآمده و سرگرم آماده سازی فرایند مذاکرات است.

این سازمان، علاوه بر موافقت‌نامه عمومی تعرفه و تجارت در چارچوب موافقت‌نامه‌های متعدد دیگری بر حقوق و تعهدات اعضاء نظارت می‌کند. تفاوت دیگر گات با سازمان جهانی تجارت، در این است که مقررات گات، تنها شامل تجارت کالاها بود درحالی که سازمان جهانی تجارت علاوه بر تجارت کالا، تجارت خدمات و جنبه‌های تجاری مرتبط با مالیکت معنوی را نیز در بر می‌گیرد. سازمان جهانی تجارت بر مبنای اصولی همچون: اصل عدم تبعیض، اصل آزادسازی تجاری، اصل تجارت عادلانه، اصل شفافیت، اصل همکاری با کشورهای در حال توسعه فعالیت می‌کند.

۲-۵. اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت (IUCN)

اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت، یکی از بزرگ‌ترین و مهم‌ترین شبکه‌های حفاظت از محیط زیست جهانی است که در سال ۱۹۴۸ به دنبال کنفرانس بین‌المللی در فرانسه به وجود آمد. این اتحادیه متشکل از ۸۳ کشور، ۱۱۰ آژانس دولتی، بیش از ۸۰۰ تشکل غیردولتی و ۱۰ هزار دانشمند و

کارشناس از ۱۸۱ کشور است که به صورت مشارکت جهانی فعالیت می‌کنند. این اتحادیه، یک سازمان چند فرهنگی و چند زبانی است که ۱۱۰۰ ستاد در ۴۰ کشور دنیا دارد و دفتر مرکزی آن در کشور سوئیس است. مأموریت اصلی اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت، تحت تأثیر قرار دادن، تشویق و ترغیب جوامع دنیا است تا علاوه بر حفظ تنوع زیستی، روند استفاده از منابع طبیعی را بر اساس معیارهای

اکولوژیک متعادل کند. به عبارتی، سازمان جهانی حفاظت از منابع طبیعی، به دنبال افزایش درک علمی از فرصت‌هایی است که طبیعت در اختیار انسان قرار می‌دهد. این سازمان از طریق گفت‌وگوی بین دولت‌ها و جوامع شهری و بخش خصوصی به دنبال حفظ محیط زیست است.

اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت به عنوان بزرگترین شبکه دانش زیست محیطی تا کنون به ۷۵ کشور برای حفظ منابع طبیعی و تدوین استراتژی‌های تنوع زیست محیطی کمک کرده است. عضویت ایران در اتحادیه مذکور در تاریخ ۳ آذر ۱۳۷۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید.

۶-۲. جنبش عدم تعهد

با پایان یافتن جنگ جهانی دوم، رقابت و اختلاف کشورهای پیروز، به ویژه آمریکا و شوروی باعث دو قطبی شدن جهان گردید. در این میان، برخی از کشورها در جناح‌بندی بلوک غرب و شرق قرار نگرفتند و خواستار بی‌طرفی و عدم وابستگی به یکی از دو ابرقدرت بودند.^{۱۲}

رهبران چهار کشور: هند (جوهر لعل نهرو)، اندونزی (احمد سوکارنو)،

مصر (جمال عبدالناصر) و یوگسلاوی (مارشال تیتو) با هدف مبارزه با استعمار و دوری از آمریکا و شوروی، تلاش کردند تا کشورهای جهان سوم را گرد هم بیاورند و همبستگی خود را در برابر بلوک غرب و شرق به نمایش بگذارند. اولین گردهمایی اعضا در سال ۱۹۵۵ در شهر باندونگ اندونزی با حضور ۲۹ کشور برگزار گردید و ایده استقلال و بی‌طرفی پا گرفت و سنگ بنای جنبش عدم تعهد گذاشته شد.

در سال ۱۹۶۱ در اولین اجلاس این جنبش که در بلگراد، پایتخت یوگسلاوی سابق برگزار شد، شرایط عضویت کشورها در جنبش غیرمتعهدها تعیین گردید. بر این اساس، کشورهای عضو این جنبش از ائتلاف با قدرت‌های بزرگ و عضویت در پیمان‌های دفاعی آنها منع شدند. در این اجلاس که به میزبانی ژنرال تیتو برگزار شد، محور مباحث ۲۵ کشور اولیه عضو، خطر بروز جنگ میان ایالات متحده آمریکا و شوروی سابق بود. جنبش عدم تعهد در بیانیه پایانی اجلاس اعلام کرد: هدف ما حمایت از کشورهای مستقل و مبارزه با امپریالیسم است و خود را به بازسازی ساختار اقتصاد جهانی متعهد می‌دانیم.

۱۲- ظاهراً ایجاد جنبش عدم تعهد، برای اولین بار از سوی دکتر محمد مصدق مطرح شد. رهبران چهار کشور مؤسس این جنبش، در اظهارات خود بارها به نقش دکتر مصدق اشاره کرده‌اند.

۲-۶-۱. اصول کلی

- مهم‌ترین اصولی که جنبش عدم تعهد بر آنها استوار است، عبارتند از:
- ۱- احترام به حقوق بشر، اهداف و اصول منشور ملل متحد.
 - ۲- احترام متقابل به تمامیت ارضی و حاکمیت کشورها.
 - ۳- احترام به عدالت و تعهدات بین‌المللی.
 - ۴- تأکید بر تساوی و برابری کشورها در رأی و سایر حقوق.
 - ۵- همزیستی مسالمت‌آمیز و حل مناقشات بین‌المللی از طریق صلح‌آمیز.
 - ۶- عدم تجاوز به کشورها و خودداری از زور علیه آنها.
 - ۷- عدم دخالت دولت‌ها در امور داخلی همدیگر.
 - ۸- احترام به حق ملت‌ها در دفاع از خویش، مطابق با منشور ملل متحد.
 - ۹- پرهیز از استفاده دفاع جمعی برای خدمت به منافع قدرت‌های بزرگ.
 - ۱۰- ارتقای منافع و همکاری دوجانبه.

۲-۶-۲. اهداف جنبش

- جنبش عدم تعهد با اهداف متنوعی تأسیس شد که مهم‌ترین آنها به شرح زیر است:
- ۱- تقویت و تحکیم چند جانبه‌گرایی و ارتقای نقش کلیدی سازمان ملل.
 - ۲- ایفای نقش برای تقویت و دفاع از منافع مشترک کشورهای در حال توسعه.
 - ۳- تقویت انسجام و هماهنگی بین کشورهای در حال توسعه.
 - ۴- دفاع از صلح و امنیت بین‌المللی و حل مناقشات از طریق صلح‌آمیز.
 - ۵- احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی و پرهیز از سیاسی کردن مسائل حقوق بشر.
 - ۶- ارتقای همزیستی مسالمت‌آمیز میان ملت‌ها.
 - ۷- محکومیت هر نوع یکجانبه‌گرایی و سلطه‌گری در روابط بین‌الملل.
 - ۸- مخالفت با دسته‌بندی کشورها به عنوان خوب و شرور بر مبنای غیرعادلانه و ناموجه.
 - ۹- مخالفت با اقدام نظامی یکجانبه یا استفاده از زور علیه کشورهای عضو جنبش عدم تعهد.
 - ۱۰- پیگیری موضوع خلع سلاح هسته‌ای در جهان بدون تبعیض میان کشورها.
 - ۱۱- تشویق کشورها به پیوستن به توافقات بین کشورها برای ایجاد منطقه‌ای عاری از سلاح‌های.
 - ۱۲- ارتقای همکاری بین‌المللی در استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای و تسهیل دسترسی به فناوری و تجهیزات هسته‌ای برای کشورهای در حال توسعه.

۱۳- استفاده از فرصت‌ها برای کاهش شکاف میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه.

۲-۶-۳. ارکان جنبش

این جنبش دارای ارکان و نهادهای زیر است:

- ۱- کنفرانس سران. این نهاد، عالی‌ترین رکن به شمار می‌رود که هر ۳ سال یک بار در یکی از پایتخت‌های کشورهای عضو برگزار می‌شود.
- ۲- ریاست گروه. رئیس گروه، شیهه دبیرکل است که در زمان برگزاری اجلاس سران انتخاب می‌شود. وزیر امور خارجه کشور میزبان به عنوان رئیس گروه است و تا برگزاری اجلاس بعدی، در ایت سمت باقی می‌ماند. در صورتی که همان وزیر تغییر یابد، وزیر جدید، جانشین او خواهد بود.
- ۳- کنفرانس وزیران. این کنفرانس با شرکت وزیران خارجه کشورهای عضو، هر ۳ سال یک بار تشکیل می‌شود و در مواقع ضروری، اجلاس فوق‌العاده برگزار می‌کند.
- ۴- دفتر هماهنگی کشورهای غیرمتعهد.
- ۵- گروه‌های هماهنگی بین دولت‌ها. بررسی موضوعات مرتبط و تهیه گزارش و تسلیم آن به کنفرانس، از وظایف این گروه‌های تخصصی است.
- ۶- جلسات سالیانه وزیران خارجه در نیویورک. به منظور دستیابی به یک سیاست مشترک، وزیران امور خارجه کشورهای عضو، در خلال اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد همه ساله گردهم می‌آیند.

۲-۶-۴. عضویت در جنبش

درخواست برای عضویت در جنبش عدم تعهد باید به صورت کتبی و با امضای رئیس کشور، یا وزیر خارجه کشور درخواست‌کننده، تسلیم رئیس دوره‌ای جنبش شود. پس از بررسی موضوع در جلسه دفتر هماهنگی در نیویورک، در صورت عدم مخالفت کشورهای عضو، عضویت کشور درخواست‌کننده در نخستین اجلاس وزرای خارجه یا سران جنبش عدم تعهد به تصویب می‌رسد. گفتنی است که در حال حاضر ۱۲۰ کشور عضو جنبش عدم تعهد هستند. به منظور جلب مشارکت دیگر بازیگران صحنه بین‌المللی، رویه جاری در جنبش عدم تعهد بر آن است که کشورها و سازمان‌های متقاضی را به عنوان ناظر برای شرکت در اجلاس‌های مختلف می‌پذیرد.

البته در نخستین گردهمایی جنبش عدم تعهد در سال ۱۹۶۱ در بلگراد، بنیانگذاران این جنبش، معیارهای پنج‌گانه ذیل را برای تعیین اعضا اعلام کردند:

- ۱- داشتن سیاست مستقل بر مبنای همزیستی مسالمت‌آمیز.
- ۲- پشتیبانی از نهضت‌های آزادیبخش.

۳- عدم وابستگی به اتحادیه‌های نظامی.

۴- نداشتن هیچ‌گونه اتحاد نظامی دوجانبه با یکی از قدرت‌های بزرگ.

۵- نداشتن پایگاه‌های نظامی خارجی در خاک خود و خودداری از پذیرفتن آن.

امروز معیار پذیرش اعضای جدید در جنبش عدم تعهد به شرح زیر است:

۱- پایبندی به اصول و اهداف جنبش عدم تعهد.

۲- دستیابی به خلع سلاح کامل تحت نظارت بین‌المللی.

۳- برابری همه ملت‌ها در خودمختاری و تعیین سرنوشت خود.

۴- احترام کامل به حقوق بین‌الملل.

۵- حل مسالمت‌آمیز اختلافات.

۶- حاکمیت مردمسالاری در روابط بین‌الملل.

۷- توسعه اقتصادی و اجتماعی با ایجاد یک نظم عادلانه اقتصادی بین‌المللی و توسعه منابع انسانی.

۸- حفظ و ارتقای حقوق بشر و آزادی‌های اساسی.

۹- همبستگی با جنبش عدم تعهد و حمایت از ابتکارات و پیشنهادهای آن.

۲-۶-۵. ارزیابی عملکرد جنبش

تجربه ۶۰ ساله این جنبش، بیانگر آن است که علیرغم تلاش در راستای ایفای نقش در معادلات جهانی، هنوز نتوانسته در انجام رسالت خود موفق باشد. از سویی، کشورهای عضو جنبش عدم تعهد، حدود دوسوم کشورهای جهان را شامل می‌شوند اما کمتر از ۱۵ درصد تولید ناخالص جهانی را در اختیار دارند. این عملکرد، قابل قبول و مناسب نیست، زیرا درصد بالایی از مواد خام و طبیعی که در تولید جهانی نقش دارد، در این کشورها واقع شده است.

علل عملکرد ضعیف جنبش عدم تعهد عبارتند از:

۱- غیرمتجانس بودن اعضای آن.

۲- عدم سنخیت در مشترکات فرهنگی.

۳- وابستگی برخی از اعضاء به کشورهای ابرقدرت.

۴- مبتنی بودن تصمیمات جنبش به اتفاق آراء که کمتر تحقق می‌یابد.

۵- نفوذ قدرت‌های بزرگ مثل آمریکا و انگلیس، روسیه و چین در برخی از اعضای جنبش که

موجب تشتت و اختلاف می‌شود. همان‌گونه که دسته‌بندی سیاسی در داخل جنبش (کشورهای عربی،

کشورهای آفریقایی و ...)، مانع از اتخاذ تصمیم جدی و متناسب است.

از سویی، این جنبش دارای اساسنامه مدون و مقر دائمی نیست. تصمیمات اصلی نیز در اجلاس سران کشورهای عضو این جنبش اتخاذ می‌شوند. اجلاس سران غیرمتعهدها هر سه سال یکبار برگزار می‌شود. ریاست جنبش عدم تعهد، هر دوره به کشور میزبان اجلاس سران واگذار می‌شود. همان گونه که شانزدهمین اجلاس کشورهای عضو جنبش عدم تعهد در شهریور ۹۱۱۳ به میزبانی جمهوری اسلامی ایران در تهران برگزار شد و ریاست جنبش برای مدت سه سال از مصر به ایران واگذار گردید.

۷-۲. سازمان همکاری (کنفرانس) اسلامی

سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۶۹ با عضویت حدود ۵۵ کشور اسلامی تشکیل شد و مرکز آن شهر جدّه است. هدف اولیه سازمان کنفرانس اسلامی، تقویت همکاری اسلامی، حمایت از ملت فلسطین و بیت المقدس، دفاع از استقلال و حقوق ملت‌های مسلمان بود. این سازمان، دارای چهار کمیته اصلی و یازده نهاد فرعی و یک دبیرکل است و هر ۳ سال با شرکت رؤسای کشورهای عضو برگزار می‌شود.

از آنجا که این سازمان، به کشورهای اسلامی اختصاص دارد و هر کشوری نمی‌تواند در آن عضویت یابد، فاقد وصف جهانی و بین‌المللی است. از سویی، اختصاص به یک منطقه جغرافیایی ندارد و هر کدام از کشورهای اسلامی از سراسر جهان، می‌تواند عضو آن باشد، لذا از ویژگی فرامنطقه‌ای برخوردار است. جنبش عدم تعهد نیز چنین وضعیتی دارد.

۱-۷-۲. تاریخچه

گستره عضویت سازمان کنفرانس اسلامی، عموماً شامل کشورهای است که از مشترکات تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی و ... برخوردار هستند. محور رسمی تجمع آنها، نقطه اشتراکی است که در اعتقادات دینی دارند. تاریخ اسلام نیز الهام‌بخش اندیشمندان مسلمان و مایه حرکت در میان نیروهای سیاسی جوامع اسلامی است. علت ضعف کنونی کشورهای اسلامی، ریشه در تفرقه و پراکندگی آنها دارد و راه اساسی رهایی از نابسامانی‌های فعلی، در تمسک به اتحاد اسلامی و رشد فرایند همبستگی اسلامی است.

با شروع جنگ جهانی دوم، جهان اسلام وارد دوره جدیدی از حیات سیاسی خود شد و وقایع این دوره، اثرات عمیقی بر افکار سیاسی مسلمانان برجای گذاشت. اهم این واقعیت‌ها عبارت بودند از:

۱- شکست مسلمانان در جنگ ۱۹۴۸ در فلسطین و تأسیس دولت صهیونیستی.

۲- تأسیس کشور اسلامی پاکستان در بخش‌های مسلمان نشین هند.

۳- آغاز عصر استعمارزدایی و استقلال تدریجی کشورهای اسلامی در منطقه.

۴- ظهور ناسیونالیسم به عنوان یک نیروی مهم سیاسی.

به دنبال شکست عرب در جنگ شش روزه (۱۹۶۷) از رژیم اشغالگر قدس، دولت‌های محافظه‌کار عرب، برای خاموش کردن آتش احساسات توده‌های مسلمان، در موضعی تدافعی ناچار شدند اقدامی و لو ظاهری و نمایشی انجام دهند. به ابتکار ملک فیصل، پادشاه عربستان در صدد تشکیل سازمان کنفرانس اسلامی برآمدند. موجودیت این سازمان در گردهمایی سران کشورهای اسلامی در شهر رباط مراکش در سپتامبر ۱۹۶۹ قوت گرفت. بالاخره اجلاس سوم وزیران خارجه که در مارس ۱۹۷۲ در جده برگزار شد و منشور سازمان، مورد تصویب قرار گرفت و به این ترتیب، سازمان کنفرانس اسلامی رسماً موجودیت یافت.

سازمان کنفرانس اسلامی با ۵۷ کشور عضو در چهار قاره جهان یکی از سازمان‌های فرامنطقه‌ای به شمار می‌رود. جز آلبانی که کشوری اروپایی است و سورینام که عضو آمریکایی سازمان است، دیگر اعضای سازمان از قاره آسیا یا آفریقا هستند. همچنین، اعضاء براساس نوعی تقسیم بندی رسمی، به سه گروه عرب، آفریقایی و آسیایی تعلق دارند. گروه عرب و به ویژه کشورهای عرب عضو شورای همکاری خلیج فارس، کانون اصلی قدرت در سازمان به شمار می‌آیند.

۲-۷-۲. اهداف سازمان

اساسنامه سازمان کنفرانس اسلامی، اهداف این سازمان را چنین مقرر می‌دارد:

- ۱- ارتقای همبستگی اسلامی میان کشورهای عضو.
- ۲- تحکیم همکاری میان کشورهای عضو در زمینه اقتصادی، اجتماعی و علمی.
- ۳- تلاش برای از بین بردن تبلیغاتی که با هدف تبعیض نژادی صورت می‌گیرد.
- ۴- تلاش برای محو هر گونه استعمار.
- ۵- اقدامات لازم برای حمایت از صلح و امنیت جهانی مبتنی بر عدالت.
- ۶- حمایت از امنیت متکی بر عدالت.
- ۷- هماهنگی و تلاش برای حفظ اماکن مقدس.
- ۸- پشتیبانی از مبارزات مردم فلسطین در آزادی سرزمین و کسب حقوق خود.
- ۹- افزایش همکاری و تفاهم میان اعضا با ایجاد محیط و زمینه مساعد.

سازمان کنفرانس اسلامی دارای چهار رکن به قرار زیر است:

۱- کنفرانس سران کشورهای اسلامی. این نهاد، عالی‌ترین رکن سازمان به شمار می‌رود و اجلاس‌های خود را در یکی از پایتخت‌های کشورهای عضو برگزار می‌کند. در اجلاس سوم سران در طائف، تصمیم گرفته شد تا این کنفرانس هر ۳ سال یک بار تشکیل شود.

۲- کنفرانس وزرای خارجه کشورهای اسلامی. این نهاد سالانه یک اجلاس عادی برگزار می‌کند و در صورت نیاز، اجلاس فوق‌العاده تشکیل می‌دهد.

۳- دبیرخانه سازمان. ریاست کارکنان سازمان کنفرانس اسلامی به عهده دبیرکل است که با رأی اکثریت دولت‌های عضو انتخاب می‌شود. مدت این ریاست، ۴ سال است و قابل تمدید می‌باشد.

۴- دادگاه بین‌المللی عدالت اسلامی. این رکن ابتدا وجود نداشت و در اجلاس پنجم سران در کویت، با اصلاح ماده ۳ منشور کنفرانس، ایجاد شد. این دادگاه از هفت قاضی تشکیل می‌شود که توسط کنفرانس وزرای خارجه کشورهای اسلامی، برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند.

سازمان کنفرانس اسلامی علاوه بر ارکان اصلی به شرح فوق، دارای ارگان‌ها و نهادهای فرعی نیز می‌باشد. برخی از این نهادها عبارتند از: مرکز اسلامی توسعه تجارت. مرکز تحقیقات و بررسی تاریخ و فرهنگ و هنر اسلامی. مؤسسه اسلامی علوم و تکنولوژی و توسعه. بانک توسعه اسلامی. سازمان علمی، فرهنگی و تربیتی اسلامی.

نام این سازمان، از زمان تاسیس در سال ۱۹۶۹ تا سال ۲۰۱۱ سازمان کنفرانس اسلامی بود. اما در سی

و هشتمین اجلاس شورای وزیران امور خارجه این سازمان که ۲۸ تا ۳۰ ژوئن در شهر آستانه، پایتخت قزاقستان برگزار شد، نام سازمان کنفرانس اسلامی به سازمان همکاری اسلامی (OIC) تغییر یافت و نشانه آن نیز عوض شد. سازمان همکاری اسلامی (Organization of the Islamic Cooperatin) صدای جمعی جهان اسلام و تضمینی برای حمایت از منافع و امنیت در جهان اسلام است.

۲-۸. مجمع جهانی اهل بیت(ع)

مجمع جهانی اهل بیت(ع) یک تشکل جهانی و غیردولتی است. اولین اجلاس جهانی پیروان اهل بیت(ع) با شرکت بیش از ۳۰۰ نفر از فرهیختگان و دانشمندان جهان اسلام به ویژه پیروان اهل بیت(ع) در تاریخ ۳۱ اردیبهشت سال ۱۳۶۹ در تهران تشکیل شد. در خاتمه این اجلاس، شرکت‌کنندگان در کنفرانس، ایجاد مرکزی به نام مجمع جهانی اهل بیت(ع) را از مقام ولایت، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای مدظله درخواست

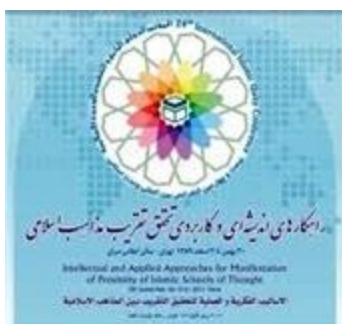

کردند که مورد موافقت قرار گرفت. مجمع جهانی اهل بیت (ع) طبق اساسنامه مصوب خود، هر ۴ سال یک بار اجلاس بین‌المللی خود را با حضور اعضای مجمع عمومی که از نخبگان و شخصیت‌های جهان اسلام و پیروان اهل بیت (ع) هستند، برگزار می‌کند.

بر همین اساس اولین اجلاس مجمع عمومی در ۱۱ بهمن سال ۱۳۷۲ در تهران برگزار شد و بالغ بر ۳۳۰ نفر از اعضای مجمع عمومی از ۶۱

کشور جهان و نیز گروهی از علما و نویسندگان و محققان و کارشناسان مسایل گوناگون کشورهای مختلف اسلامی در آن شرکت کردند. در این اجلاس، تصمیمات و پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت فرهنگی، اجتماعی، اخلاقی، حقوقی مسلمانان اتخاذ و ارائه شد. دومین اجلاس مجمع عمومی در بهمن سال ۱۳۷۶ در تهران برگزار شد که در آن، بیش از ۳۵۰ نفر از دانشمندان جهان اسلام از ۵۶ کشور جهان شرکت کردند.

۹-۲. کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی

پس از اعلام هفته وحدت از سوی جمهوری اسلامی ایران، طرح برگزاری کنفرانس وحدت اسلامی پی‌ریزی شد. سازمان تبلیغات اسلامی تا سال ۱۳۶۹ متولی برگزاری ۴ دوره این کنفرانس بود. از سال ۱۳۶۹، همزمان با سال تأسیس مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، این امر به عهده این مجمع گذاشته شد. هدف از برگزاری کنفرانس وحدت اسلامی، ایجاد

زمینه‌های اتحاد و همبستگی جهان اسلام و همفکری علماء و دانشمندان جهت نزدیک‌سازی دیدگاه‌های علمی و فرهنگی آنان در زمینه‌های فقهی، اصولی، کلامی، تفسیری و ... و نیز بررسی مسائل و مشکلات مسلمانان و ارائه راه‌حل‌های مناسب و موضع‌گیری مشترک در برابر آن است.

میهمانان کنفرانس از میان شخصیت‌های فرهیخته، وزرای کشورهای اسلامی، علماء و مفتیان، اساتید دانشگاه‌ها و سایر مجامع علمی و فرهنگی داخل و خارج کشور انتخاب می‌شوند. تا سال ۱۳۸۷ صدها متفکر، عالم و مصلح از سراسر جهان و هزاران تن از علماء و متفکران شیعه و سنی از مناطق گوناگون ایران در این کنفرانس شرکت کردند و به ارائه مقاله، سخنرانی و بیان دیدگاه‌های خود پرداختند.

در بیست و دومین کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی، ۱۰۰ نفر از اعضای مجمع عمومی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی از کشورهای عمان، فرانسه، عربستان، سوریه، تونس، لبنان، استرالیا، مصر، کویت، ساحل عاج، آمریکا، پاکستان، هندوستان، تایلند، سوئد، آذربایجان، انگلستان، دانمارک، اردن، عراق،

اندونزی، الجزایر، چین، تاتارستان، ترکیه، گامبیا، افغانستان، برزیل، امارات متحده عربی و ... شرکت کردند.

مجمع تا سال ۱۳۸۷ حدود ۲۲۰ عنوان کتاب به چاپ رساند که از میان آن ۲۵ ویژه‌نامه سالانه و ۵۵ عنوان کتاب به زبان‌های فارسی و عربی شامل گزیده مقالات ارائه شده به کنفرانس‌ها بوده است.

۲-۱۰. مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، در سال ۱۳۶۸ هجری شمسی با هدف تلاش برای آشتی دادن مذاهب مختلف اسلامی و ایجاد تقریب میان دیدگاه‌های آنان تشکیل شد. از نظر مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، تقریب عبارت است از: نزدیک شدن پیروان مذاهب اسلامی با هدف شناخت یکدیگر و دستیابی به الفت و اخوت دینی بر اساس اصول مسلم و مشترکات اسلامی.

مقصود از مذاهب اسلامی، آن دسته از مکاتب فقهی معروف اسلامی هستند که دارای نظام اجتهادی منسجم و مستند به کتاب و سنت می‌باشند. از نظر مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، مذاهب فقهی به رسمیت شناخته شده عبارتند از: مذهب حنفی، شافعی، مالکی و حنبلی از اهل سنت و مذهب اثنی-عشری و زیدیه از شیعه، و نیز مذهب اباضیه.

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، دارای دبیرخانه دائمی در تهران است. آیت‌الله محمدعلی

تسخیری سال‌ها دبیرکل این مجمع بود و دبیرکل کنونی مجمع، آیت‌الله محسن اراکی می‌باشد. در صد سال اخیر، شخصیت‌های بزرگی منادی وحدت امت اسلامی بوده و در راه تحقق تقریب میان پیروان اسلام تلاش کرده‌اند. از جمله این بزرگان: علامه اقبال لاهوری، سید جمال‌الدین اسدآبادی، شیخ محمود شلتوت، آیت‌الله بروجردی،

حضرت امام خمینی، شهید مرتضی مطهری، مقام معظم رهبری و ... هستند. آیت‌الله محسن اراکی

۲-۱۰-۱. مبانی تقریب

حرکت تقریب بین مذاهب، بر مبانی و اصول کلی استوار است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- قرآن کریم و سنت نبوی که منبع اساسی برای شریعت اسلام هستند و تمامی مذاهب اسلامی در

این دو اصل، مشترک می‌باشند و حجیت سایر منابع در گرو استناد به این دو منبع اصلی است.

۲- ایمان به اصول و ارکان زیر ملاک اسلامیت است:

(الف) ایمان به وحدانیت خداوند متعال (توحید)

(ب) ایمان به نبوت و خاتمیت رسول اکرم، حضرت محمد(ص).

(ج) ایمان به قرآن و مفاهیم و احکام آن به عنوان اولین منبع دین اسلام.

(د) ایمان به معاد و روز رستاخیز.

آیت‌الله محمدعلی تسخیری

(ذ) عدم انکار ضروریات دین و تسلیم شدن به ارکان اسلام مثل: نماز، زکات، روزه، حج، جهاد

... و

۳- مشروعیت اجتهاد و آزادی بحث. زیرا اسلام با به رسمیت شناختن اجتهاد در چارچوب منابع

اصلی اسلامی، اختلاف نظر و تنوع فکری را پذیرفته است. بر مسلمانان است که اختلافات اجتهادی را امری طبیعی قلمداد کرده و به رأی دیگران احترام بگذارند.

۴- وحدت اسلامی یکی از ویژگی‌های امت اسلامی از اصول بسیار مهم آن است. این اصل قرآنی در

موارد تزاخم با سایر اصول، دارای اهمیت بیشتر بوده و بر آنان مقدم می‌شود.

۵- اصل برادری اسلامی، مبنایی کلی برای تعامل بین مسلمانان است.

۲-۱۰-۲. زمینه تقریب

زمینه‌های تقریب مذاهب اسلامی، تمامی ابعاد زندگی پیروان آنها را در بر می‌گیرد که می‌توان به موارد

زیر اشاره نمود:

۱- اعتقادی. همه مذاهب اسلامی به اصول اعتقادی (توحید، نبوت، معاد و...) و ارکان اسلام باور

مشترکی دارند و اختلاف در فروع، خللی به اصل اسلام و برادری دینی وارد نمی‌سازد.

۲- فقهی. مسلماً مشترکات در ابواب فقهی نسبت بالایی را به خود اختصاص داده است و اختلاف

نظر در برخی از مسائل فقهی نیز طبیعی بوده و برگرفته از برداشت اجتهادی فقیهان است.

۳- اخلاقی. مذاهب اسلامی در زمینه اخلاق فردی و اجتماعی و فرهنگ اسلامی، اختلاف چندانی

نداشته و پیامبر اکرم(ص) الگوی اخلاقی همه مسلمانان می‌باشد.

۴- تاریخی. بدون شک مسلمانان در رابطه با تاریخی اسلام در مقاطع اساسی آن، اتفاق نظر دارند و

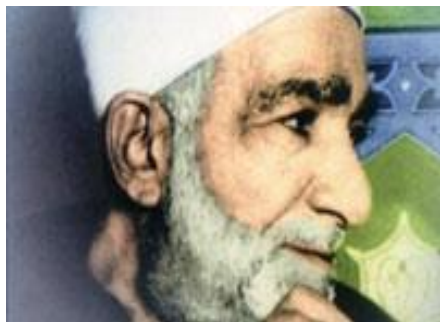
اختلافات جزئی را میتوان در فضیعی آرام مطرح ساخت و در موارد بسیاری از آن به اتفاق نظر رسید.

۵- سیاسی. همه مسلمانان، دشمنان مشترکی دارند که باید در برابر آنان، موضعی واحد اتخاذ کنند و

همچون بنیانی مرصوص و در صفی واحد بایستند. ویژگی‌های امت اسلامی نیز بر این اصل تاکید دارد و

منعی در هیچ یک از مذاهب اسلامی در این زمینه وارد نشده است. بنابراین لازم است رهبران و علمای

اسلامی و روشنفکران مسلمان سیاست واحدی را در برابر دشمنان در پیش گیرند.

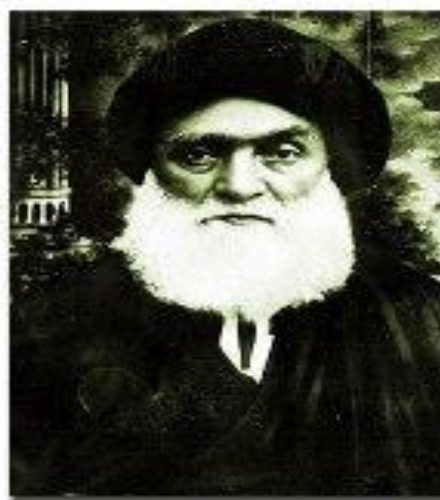
مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، در انجام رسالت خود به این اصول پایبند است:

- (الف) ضرورت همکاری همه‌جانبه در امور مورد اتفاق مسلمانان.
- (ب) لزوم موضع‌گیری هماهنگ و واحد در برابر دشمنان اسلام.
- (ج) پرهیز از نسبت دادن کفر و فسق و بدعت به یکدیگر.

شیخ محمود شلتوت

ما مسلمانان با پذیرش مشروعیت اجتهاد در چارچوب منابع اصیل اسلامی، باید لوازم و تبعات این اصل را هم بپذیریم و اگر یک نظر اجتهادی از دیدگاه ما خطا بود، صاحب آن را به کفر و فسق متهم نکنیم. بنابراین، امور اختلافی را باید از رتبه کفر و ایمان به رتبه خطا و صواب تنزل داد. از طرفی نباید کسی را به علت لوازم سخن یا اعتقادش، تکفیر کنیم، زیرا ممکن است او به این لوازم اعتقاد نداشته باشد.

(د) برخورد محترمانه در امور اختلافی. وقتی اسلام نوعی شکیبایی دینی را در مناسبات خود با سایر

ادیان توصیه می‌کند و از مسلمانان می‌خواهد به مقدسات فکری و اعتقادی باطل دیگران بی‌حرمتی ننمایند، به طریق اولی در مناسبات بین مسلمانان، اصل اجتناب از بی‌حرمتی به مقدسات پیروان مذاهب اسلامی را مورد تأکید قرار می‌دهد و آنان را به معذور دانستن یکدیگر در امور اختلافی دعوت می‌کند.

(ذ) آزادی انتخاب مذهب. اصل آزادی مذهبی به عنوان یک اصل کلی در روابط فردی جریان دارد. پس هر فرد در انتخاب مذهب اسلامی خود آزاد است و سازمان‌ها و دولت‌ها نباید مذهبی را به زور

به دیگران تحمیل نمایند بلکه باید همه مذاهب اسلامی را به رسمیت بشناسند. آیت‌الله

بروجردی

(ر) آزادی عمل به احکام شخصی. در مسایل مربوط به احوال شخصیه، پیروان مذاهب اسلامی تابع مقررات مربوط به مذهب خود هستند، مگر در امور مربوط به نظم عمومی که قوانین جاری کشور متبوع، حاکم خواهد بود.

(ز) حل اختلافات از طریق گفت‌وگوی سالم و رعایت آداب آن. بر اساس آیه شریفه « فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ » قرآن کریم مسلمانان را به گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز و بدون هیاهو با کفار و اهل کتاب، برای رسیدن به حقیقت دعوت کرده است. بنابراین بر مسلمانان لازم است اختلافات خود را از طریق گفت‌وگوی سالم و سازنده حل و فصل نمایند.

ژ) لزوم اهتمام همه مسلمانان به ابعاد عملی تقریب و تبلور ارزش‌های آن و نیز تلاش همه‌جانبه در راه اجرای شریعت اسلامی در تمامی عرصه‌های زندگی.

۲-۱۰-۴. اهداف سازمانی

رسالت اصلی مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی عبارت است از: ارتقای سطح آشنایی و آگاهی و تعمیق تفاهم میان پیروان مذاهب اسلامی و تقویت احترام متقابل و تحکیم اخوت اسلامی در بین مسلمانان بدون هیچ گونه تمایزی از لحاظ تعلقات فرقه‌ای، قومی یا ملی آنان به منظور رسیدن به امت واحده اسلامی. بنابراین مهم‌ترین اهداف سازمانی این مجمع عبارتند از:

۱- کمک به احیا و گسترش فرهنگ اسلامی و دفاع از حریم قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص).
۲- کوشش در راه ایجاد آشنایی و تفاهم بیشتر بین علماء، متفکران و پیشوایان مذهبی جهان اسلام در زمینه‌های اعتقادی، فقهی، اجتماعی و سیاسی.

۳- گسترش اندیشه تقریب در بین اندیشمندان و فرهیختگان جهان اسلام و انتقال آن به توده‌های مسلمان و آگاه کردن آنان از توطئه‌های تفرقه‌انگیز دشمنان اسلام.

۴- رفع بدبینی‌ها و شبهات بین پیروان مذاهب اسلامی.

۵- کوشش در تحکیم و اشاعه اصل اجتهاد و استنباط در میان

مذاهب اسلامی.

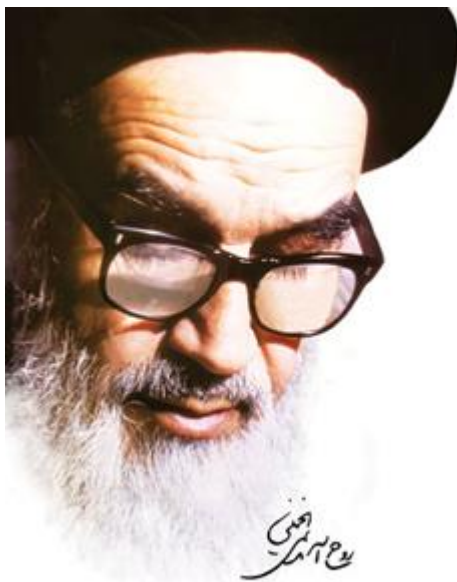
۶- سعی در ایجاد هماهنگی و تشکیل جبهه واحد در مقابل

توطئه‌های تبلیغاتی و تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام بر اساس اصول مسلم اسلامی.

۲-۱۰-۵. وحدت اسلامی

وحدت اسلامی عبارت است از: همکاری و تعاون پیروان مذاهب اسلامی بر اساس اصول مسلم و مشترک اسلامی و اتخاذ موضع واحد برای تحقق اهداف و مصالح عالیة امت اسلامی و موضع‌گیری واحد در برابر دشمنان اسلام و احترام به التزام قلبی و عملی هر یک از مسلمانان به مذهب خود.

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی هر سال در هفته وحدت، اقدام به برگزاری کنفرانس بین‌المللی وحدت اسلامی می‌نماید. هفته وحدت ما بین دوازدهم تا هفدهم ماه ربیع الاول قرار دارد که به مناسبت سالگرد تولد پیامبر اسلام (ص) می‌باشد. تاکنون صدها متفکر، عالم و مصلح از میان شخصیت‌های فرهیخته جهان اسلام، وزرای کشورهای اسلامی، علما و مفتیان، اساتید دانشگاه‌ها و سایر مجامع علمی و فرهنگی

و هزاران تن از علماء و متفکران شیعه و اهل سنت ایران در این کنفرانس شرکت کرده و به ارائه مقاله، سخنرانی و بیان دیدگاه‌های خود پرداخته‌اند.

۲-۱۰. چشم انداز مجمع

مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، مجموعه‌ای است متشکل از ده‌ها تن از علمای مذاهب اسلامی از کشورهای مختلف جهان که به عنوان یکی از مراکز مهم منادی تقریب و وحدت در جهان اسلام شناخته شده و زمینه‌ساز تعامل سازنده میان پیروان مذاهب مختلف اسلامی می‌باشد. این مجمع در نظر دارد در ۱۰ سال آینده شرایط مطلوب ذیل را محقق گرداند:

- ۱- نزدیکتر ساختن وضعیت جامعه کنونی اسلامی به وضعیت عصر رسول اکرم (ص) به عنوان الگو از جهت برادری دینی با از بین بردن جو خصومت و تعصبات فرقه‌ای میان پیروان مذاهب اسلامی.
 - ۲- گسترش همبستگی پدیدآمده میان برخی از مذاهب اسلامی به تمامی مسلمانان.
 - ۳- پذیرش و مقبولیت عمومی مسلمانان نسبت به اختلافات مذهبی برخاسته از اجتهاد ضابطه‌مند.
 - ۴- الگو قرار دادن رفتار ائمه مذاهب اسلامی با یکدیگر و گسترش آن در میان پیروان امروز آنان.
- در پایان بحث از مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی یادآور می‌شویم؛ وحدت و اخوت اسلامی، نه تنها توصیه اکید قرآن کریم و سنت حضرات معصومین است بلکه به عنوان یک ضرورت در جهان کنونی اسلام به شمار می‌رود. از آنجا که دشمنان امت اسلامی، همه تلاش خود را برای ایجاد اختلاف میان مسلمانان متمرکز کرده‌اند و هر روز شاهد تشدید اختلاف و درگیری در جوامع مسلمان هستیم. بر ماست که تمام همت خود را برای رفع اختلاف با سایر مسلمانان و ایجاد وحدت اسلامی به کار بگیریم.

۲-۱۱. سازمان اوپک

نشان اوپک

سازمان کشورهای صادرکننده نفت با نام اختصاری اوپک (OPEC)، یک شرکت بین‌المللی نفتی است که در سال ۱۹۶۰ توسط ۵ کشور ونزوئلا، ایران، عراق، کویت و عربستان سعودی تأسیس شد. بعدها با پیوستن چند کشور دیگر، اعضای این سازمان افزایش یافت و جایگاه مؤثری در اقتصاد جهانی پیدا کرد. مقر اوپک ابتدا در شهر ژنو سوئیس بود، ولی در سال ۱۳۴۴ مقر این سازمان به شهر وین در کشور اتریش انتقال یافت.

وزوئلا اولین کشوری بود که با نزدیک شدن به ایران، عراق، کویت، و عربستان سعودی در سال ۱۹۴۹ و ارائه این پیشنهادی مبنی بر همکاری نفتی ارائه داد. به دنبال این گام، دولت عراق در سپتامبر ۱۹۶۰ کشورهای ایران، کویت، عربستان سعودی، و وزوئلا را به اجلاسی در بغداد دعوت کرد تا در مورد کاهش قیمت مواد خام تولیدشده توسط این کشورها به مذاکره بپردازند.

در این اجلاس بود که سازمان اوپک با هدف یکپارچه‌سازی و هماهنگ کردن سیاست‌های ناظر بر نفت کشورهای عضو تأسیس شد. بنابراین ایران، عراق، کویت، عربستان سعودی و وزوئلا اعضای اولیه اوپک بودند. دکتر فؤاد روحانی از ایران، اولین دبیرکل اوپک بود که به مدت چهار سال این سمت را برعهده داشت.

با گسترش این سازمان، کشورهای: قطر، اندونزی، لیبی، امارات متحده عربی، الجزایر و نیجریه به جمع اعضای اولیه اوپک پیوستند. اکوادور و گابن نیز بعدها به عضویت اوپک درآمدند و تعداد اعضا به ۱۳ کشور افزایش یافت. البته اکوادور در دسامبر ۱۹۹۲ و گابون در ژانویه ۱۹۹۵ از عضویت اوپک خارج شدند. در سال ۲۰۰۶ مجدداً اکوادور به همراه کشور آنگولا به سازمان اوپک پیوست.

باید دانست که از سال ۲۰۰۹ عضویت اندونزی در اوپک، مورد بازنگری قرار گرفت. در حال حاضر، این سازمان دیگر اندونزی را به عنوان یکی از صادرکنندگان اصلی نفت در نظر نمی‌گیرد. زیرا این کشور به علت نیاز داخلی، دیگر نمی‌تواند نفت خود را صادر کند و حتی بخشی از نفت مورد نیاز داخلی را از سایر کشورها وارد می‌کند.

۱۱-۲. اهداف اوپک

کشورهای صادرکننده نفت در ۱۲ سپتامبر ۱۹۶۰ با هدف محافظت از منافع خود در عرصه تولید و صدور نفت، اقدام به تأسیس سازمان اوپک کردند. هدف اصلی این سازمان، آنچنان که در اساسنامه بیان شده به این شرح است:

۱- هماهنگی و یکپارچه‌سازی سیاست‌های نفت کشورهای عضو و تعیین بهترین راهکار برای تأمین منافع جمعی یا فردی آنها.

۲- طراحی شیوه‌هایی برای تضمین ثبات قیمت نفت در بازارهای جهانی به منظور از بین بردن نوسانات مضر و غیرضروری.

۳- توجه ویژه به کشورهای تولیدکننده نفت برای فراهم کردن درآمد ثابت برای آنها.

۴- تأمین نفت موردنیاز کشورهای مصرف‌کننده به صورت کارآمد، پایدار و مقرون به صرفه.

۵- ایجاد بازده مناسب و منصفانه برای آنهایی که در صنعت نفت سرمایه گذاری می کنند.

۲-۱۱-۳. ارکان اوپک

سازمان اوپک دارای سه رکن اصلی و سه رکن فرعی است. ارکان اصلی اوپک عبارتند از:

۱- کنفرانس. بالاترین مرجع تصمیم‌گیری در سازمان اوپک، همین کنفرانس است که از اجتماع وزرای نفت و دارایی کشورهای عضو یا نماینده عالی رتبه آنها تشکیل می‌شود. این کنفرانس حداقل سالی دو بار در مقر سازمان در شهر وین یا در یکی از کشورهای عضو برگزار می‌گردد و تصمیمات خود را تحت عنوان «قطعنامه اوپک» اعلام می‌کند.

۲- هیأت عامل. این هیأت، رکن مدیریتی اوپک است و شبیه هیأت مدیره شرکت‌ها عمل می‌کند. این هیأت که از نمایندگان دولت‌های عضو تشکیل می‌شود، پس از تأیید کنفرانس، به مدت ۲ سال انجام وظیفه می‌کند. شرکت در جلسات کنفرانس، اداره امور سازمان و نظارت بر روند آن، اجرای تصمیمات کنفرانس، تهیه گزارش و ارائه آن به کنفرانس، اظهارنظر درباره ترازنامه اوپک و تقدیم آن به کنفرانس برای تصویب، از مهم‌ترین وظایف هیأت مذکور می‌باشد.

۳- دبیرخانه. دبیرخانه، مسئولیت اجرایی و امور دفتری سازمان را بر عهده دارد. این دبیرخانه تحت نظارت هیأت عامل فعالیت می‌کند و دارای یک دبیرکل، قائم‌مقام و تعدادی کارمند است. دبیرکل از میان نامزدهای کشورهای عضو، توسط کنفرانس برای مدت سه سال تعیین می‌شود.

۲-۱۱-۴. اعضای اوپک

اوپک در دهه‌های نخست از عمر خویش، سعی در تأثیرگذاری بر بازار نفت و اعاده حقوق کشورهای تولیدکننده داشت. اکنون اوپک با افزایش وحدت نظر اعضایش، توانسته است تأثیرات مثبتی در جهت جلوگیری از سقوط ناگهانی و نیز افزایش انفجاری قیمت نفت داشته باشد. در حال حاضر، ۱۲ کشور عضو سازمان اوپک هستند. این کشورها به ترتیب تاریخ عضویت آنها عبارتند از:

- ۱- ایران (۱۹۶۰) ۲- عراق (۱۹۶۰) ۳- عربستان
- سعودی ۴- کویت (۱۹۶۰) ۵- ونزوئلا
- ۶- قطر (۱۹۶۰) ۷- لیبی (۱۹۶۲) ۸-
- امارات متحده عربی ۹- الجزایر (۱۹۶۷) ۱۰-
- نیجریه (۱۹۷۱) ۱۱- آنگولا ۱۲- اکوادور (۲۰۰۶)

همان گونه که در نقشه ملاحظه می‌شود، اعضای اوپک در سه قاره آسیا، آفریقا و آمریکای جنوبی پراکنده هستند. زبان رسمی اوپک انگلیسی است، هرچند که زبان رسمی اکثر کشورهای عضو این سازمان عربی است و انگلیسی تنها در نیجریه زبان رسمی شمرده می‌شود. هفت عضو فعلی اوپک از میان کشورهای عرب هستند، زبان رسمی اکوادور و ونزوئلا اسپانیایی است. زبان رسمی آنگولا پرتغالی و زبان رسمی ایران فارسی است. حق عضویت در اوپک سالانه ۵ میلیون دلار است و تنها کشورهای صادر کننده نفت می‌توانند عضو این سازمان باشند.

۲-۱۱-۵. نقش اقتصادی اوپک

کشورهای عضو اوپک قریب به دو سوم ذخایر نفتی جهان را در اختیار دارند. از این رو تصمیماتی که سازمان اوپک اتخاذ می‌کند، تأثیر بسیار زیادی بر قیمت نفت در جهان دارد. افزایش یا کاهش سطح تولید و عرضه نفت توسط کشورهای صادرکننده نفت، تأثیر مستقیم در بازارهای جهانی این ماده حیاتی (طلای سیاه) دارد. به عنوان مثال، در زمان بحران انرژی در سال ۱۹۷۳ اوپک از ارسال نفت به آن دسته از کشورهای غربی که در جنگ اکتبر، از اسرائیل حمایت می‌کردند خودداری کرد. خودداری اوپک از ارسال نفت به کشورهای غربی، باعث شد قیمت نفت در بازارهای جهانی ۴ برابر افزایش بیابد. این رشد قیمت به مدت ۵ ماه ادامه داشت (از ۱۷ اکتبر ۱۹۷۳ تا ۱۸ مارس ۱۹۷۴). پس از آن، کشورهای عضو اوپک در ۷ ژانویه ۱۹۷۵ با هم موافقت کردند و قیمت نفت خام را ۱۰ درصد افزایش دادند.

از آنجا که فروش نفت در جهان بر مبنای دلار آمریکا سنجیده می‌شود، تغییر ارزش دلار در برابر دیگر ارزهای رایج جهان بر تصمیمات اوپک در خصوص میزان تولید نفت تأثیر می‌گذارد. برای مثال،

مقر

وقتی دلار در مقایسه با دیگر ارزهای رایج افت نسبی دارد، عایدات حاصل از نفت کشورهای عضو اوپک در برابر ارزهای دیگر کاهش می‌یابد و در نتیجه توان خرید آنها تا حدی کاهش می‌یابد، چرا که آنها کماکان نفت خود را به دلار می‌فروشند. پس از عرضه شدن یورو، عراق اعلام کرد که می‌خواهد در ازای نفتی که می‌فروشد به جای دلار آمریکا، یورو دریافت کند که باعث شد اوپک به فکر تجدیدنظر در ارزش فروش نفت و جایگزینی یورو به جای دلار افتد.

اوپک در وین اتریش

سیاست اتخاذی مفید و کارگر واقع شد و قیمت نفت خام را تا حدی بالا برد. با وجود این، توانایی اوپک برای بالا بردن قیمت نفت محدودیت‌هایی نیز دارد. زیرا افزایش قیمت نفت، باعث کاهش مصرف

می‌شود و در نتیجه درآمد خالص سازمان کاهش می‌یابد. علاوه بر آن، افزایش بی‌رویه قیمت نفت می‌تواند زمینه‌ساز تغییر رفتار کشورهای واردکننده باشد، مثلاً از انرژی جایگزین استفاده کنند.

اکثریت اعضای اوپک با رد فشارهای فزاینده کشورهای غربی، هر گونه افزایش تولید اوپک را در حال حاضر به صلاح ندانسته و خواهان حفظ تولید اوپک در سطح کنونی هستند. ونزوئلا، الجزایر و لیبی با هر گونه افزایش تولید مخالفت کردند، اما عربستان سعودی خواهان افزایش تولید اوپک به میزان ۵۰۰ هزار بشکه در روز شد.

در سال ۲۰۰۷ سازمان اوپک، تولید خود را تا ۵۰۰ هزار بشکه در روز افزایش داد. علیرغم افزایش سطح تولید اوپک، بهای یک بشکه نفت خام برای اولین بار از مرز ۸۱ دلار عبور کرد و همزمان با نشست شورای امنیت (گروه ۵+۱) برای بررسی وضعیت ایران، قیمت نفت در بازارهای آمریکا با افزایش دو و نیم درصدی، به حدود ۸۴ دلار در هر بشکه رسید. به گونه‌ای در آخرین روز سال ۲۰۰۷ میلادی قیمت هر بشکه نفت به بالای ۹۶ دلار آمریکا رسید، درحالی که در آغاز سال ۲۰۰۷ میلادی قیمت هر بشکه نفت در حدود ۶۰ دلار آمریکا بود.

تنش‌های موجود در خاورمیانه، کاهش قدرت دلار آمریکا و کمبود گنجایش ظرفیت کاری پالایشگاه‌ها از عوامل مؤثر در این افزایش قیمت بوده است. قیمت محصولات نفتی با افزایش نسبتاً چشمگیری در سال ۲۰۱۰ میلادی مواجه شد و قیمت نفت در اوایل سال ۲۰۱۱ مجدداً به رقم ۱۲۰ دلار رسید.

فصل سوم

سازمان‌های بین‌المللی منطقه‌ای

در فصل سوم با سازمان‌هایی آشنا می‌شویم که فاقد وصف جهانی هستند. این سازمان‌ها عمدتاً در یک قاره یا منطقه جغرافیایی تأسیس شده و در همان محدوده فعالیت می‌کنند. سازمان‌های منطقه‌ای در سراسر جهان پراکنده‌اند و ما در اینجا به مهم‌ترین آنها اشاره خواهیم کرد.

۳-۱. سازمان آپک (APEC)

مجمع همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام، مجمعی است اقتصادی متشکل از یک گروه از کشورها که در سواحل اقیانوس آرام قرار دارند. محور مباحث اجلاس مجمع همکاری آسیا - اقیانوس آرام، اقتصاد منطقه‌ای، همکاری، تجارت و سرمایه‌گذاری است. مقر آپک شهر سنگاپور است.

در ژانویه سال ۱۹۸۹ باب هاوک، نخست وزیر استرالیا خواستار افزایش همکاری میان کشورهای منطقه اقیانوس آرام شد. در پی درخواست نخست وزیر استرالیا، کشورهای حاشیه اقیانوس آرام اولین اجلاس خود را تحت عنوان مجمع همکاری اقتصادی آسیا - اقیانوس آرام در کانبرا پایتخت استرالیا برگزار کردند. در این اولین اجلاس وزرای ۱۲ کشور حاشیه اقیانوس آرام شرکت کردند. اولین اجلاس سران آپک نیز در سال ۱۹۹۳ در آمریکا برپا شد. در این اجلاس، سران کشورهای حاشیه اقیانوس آرام بر سر کاهش محدودیت‌ها و موانع تجارت میان کشورهای عضو و ایجاد مجمعی در منطقه آسیا و اقیانوس آرام جهت توسعه همکاری‌های اقتصادی به توافق رسیدند.

براساس آمار ارائه شده، کشورهای عضو آپک ۶۰ درصد اقتصاد جهانی را نمایندگی می‌کنند. در طول سال نیز وزرای اقتصاد آپک به منظور ایجاد هماهنگی‌های بیشتر جلساتی را برگزار می‌کنند. سران کشورهای آپک نیز سالی یک بار در اجلاس سران این مجمع شرکت می‌کنند. اجلاس سران آپک به طور دوره‌ای در کشورهای عضو برگزار می‌شود و طبق رسم معمول، سران کشورها باید با لباس سنتی کشور میزبان در اجلاس شرکت کنند.

۲-۳. سازمان همکاری‌های اقتصادی (ECO)

سازمان همکاری‌های اقتصادی (اکو) در روز ۲۸ خرداد ۱۳۶۹ (۱۹۹۰) طی پیمانی میان ایران، ترکیه و پاکستان در شهر ازمیر ترکیه تأسیس شد. هدف از این سازمان، توسعه دامنه همکاری‌ها و افزایش تعداد اعضای این سازمان بود. با عضویت کشورهای: جمهوری آذربایجان، قزاقستان، قرقیزستان، ترکمنستان، ازبکستان، تاجیکستان و افغانستان در اکو، فعالیت این سازمان گسترش یافت و در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی از اهمیت بیشتری برخوردار شد.

شورای وزیران این سازمان، بالاترین سطح اداری آن محسوب می‌شود که وزیران امور خارجه و یا دیگر وزیران کشورهای عضو در آن شرکت می‌کنند. این شورا هر سال یک بار تشکیل جلسه می‌دهد. یکی از ویژگی‌های اکو، رقم بالای جمعیت آن است. این سازمان با ۳۶۰ میلیون نفر که یک چهارم جمعیت مسلمانان جهان را تشکیل می‌دهد، بزرگترین شکل اقتصادی در دنیای اسلام محسوب می‌شود. زبان رسمی اکو، انگلیسی و مقر اصلی آن تهران است. ایران به دلیل استقرار دبیرخانه دائمی اکو در تهران از موقعیت محوری در این سازمان برخوردار است.

۳-۳. گروه دی هشت (D ۸)

گروه دی هشت، پانزدهم ژوئن سال ۱۹۹۷ از طریق بیانیه استانبول اعلام موجودیت کرد. جمهوری اسلامی ایران، ترکیه، پاکستان، بنگلادش، اندونزی، مالزی، مصر و نیجریه اعضای گروه دی ۸ هستند. اعضای این گروه، کشورهای مسلمان در حال توسعه هستند و این گروه

از جمله پیمان‌های منطقه‌ای است که به منظور ایجاد روابط مستحکم اقتصادی بین کشورهای در حال توسعه اسلامی و تقویت نفوذ این کشورها در بازارهای جهانی تشکیل شده است. پایه‌گذار گروه دی ۸ نجم‌الدین اربکان، نخست وزیر اسبق و اسلام‌گرای ترکیه بود که با سفر به ۸ کشور عضو در تیر ماه سال ۱۳۷۵ زمینه تأسیس این گروه را فراهم کرد.

نخستین اجلاس سران دی ۸ با حضور سه رئیس جمهور و چهار نخست‌وزیر و یک وزیر خارجه در خرداد ۱۳۷۶ در شهر استانبول ترکیه برگزار شد. دومین اجلاس آن در بنگلادش (۱۹۹۹) و سومین اجلاس در مصر (۲۰۰۱) برگزار گردید. چهارمین اجلاس سران دی ۸ در ۲۸ و ۲۹ بهمن ۱۳۸۲ برابر با ۱۷ و ۱۸ فوریه ۲۰۰۴ در تهران برگزار شد. پنجمین اجلاس در اندونزی (۲۰۰۶) بود و ششمین نشست هم در

تیرماه ۱۳۸۶ با عنوان مواجهه با چالش‌ها از طریق همکاری‌های خلاقانه در کوالامپور پایتخت مالزی برگزار شد.

ساختار گروه دی ۸ عبارتند از: اجلاس‌های سران (که هر دو سال یک بار برگزار می‌شود) شورا و کمیسیون. شورا اصلی‌ترین نهاد تصمیم‌ساز این گروه است که متشکل از وزاری خارجه کشورهای عضو می‌باشد. کمیسیون نیز نهاد مرکب از نمایندگان اعضا است. البته بر اساس تصمیم پنجمین اجلاس سران در اندونزی (۲۰۰۶) دبیرخانه نیز به ساختار این سازمان افزوده شد. این دبیرخانه شامل: دبیرکل، رئیس دبیرخانه و اقتصاددان است. مقر دبیرخانه در شهر استانبول قرار دارد.

۴-۳. سازمان شانگهای (SCO)

سازمان همکاری‌های شانگهای در سال ۲۰۰۱ توسط سران روسیه، قزاقستان، چین، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان برای همکاری‌های چندجانبه امنیتی بنیان گذاشته شد. علاوه بر اعضای اصلی، ابتدا مغولستان در سال ۲۰۰۴ و یک سال بعد ایران، پاکستان و هند به عنوان عضو ناظر به این سازمان ملحق شدند. سازمان همکاری‌های شانگهای از دل رقابت قدرت‌های بزرگ بر سر منطقه آسیای میانه ظهور کرد. هدف اولیه از تأسیس این سازمان، غیرنظامی کردن مرز بین چین و شوروی بود. البته این سازمان، برخلاف سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و پیمان ورشو سابق، هنوز یک معاهده دفاعی چندجانبه به شمار نمی‌رود. همکاری در مسایل امنیتی، اقتصادی و فرهنگی بین اعضا، از دیگر ویژگی‌های سازمان همکاری‌های شانگهای به شمار می‌آید. اساسنامه سازمان همکاری‌های شانگهای بر شفافیت عملکرد و بی‌طرفی نظامی آن تأکید می‌کند. این سازمان، نقش موازنه دهنده‌ای در صحنه بین‌المللی خصوصاً در مقابل پیمان ناتو و ماجراجویی‌های نظامی ایالات متحده آمریکا ایفا می‌کند. برای مثال، ایالات متحده آمریکا درخواستی جهت عضویت به عنوان عضو ناظر به سازمان همکاری‌های شانگهای ارائه کرده بود، اما این درخواست در سال ۲۰۰۵ از طرف سازمان رد شد.

۳-۵. اتحادیه عرب

اتحادیه عرب، نام مجموعه‌ای از کشورهای جنوب غربی آسیا و شمال و شمال غربی افریقا است. این اتحادیه در ۲۲ مارس سال ۱۹۴۵ و با حضور ۷ کشور مصر، عربستان، عراق، سوریه، لبنان، یمن و اردن تأسیس شد و در حال حاضر ۲۲ کشور عربی (از آسیا و آفریقا) در آن عضویت دارند. سنگ بنای این سازمان، بعد از جنگ دوم جهانی به پیشنهاد آنتونی ایدن، نخست وزیر انگلیس گذاشته شد.

از لحاظ تقسیم‌بندی ساختاری، اتحادیه عرب جزو نادر سازمان‌های بین‌المللی است که به جای توجه به بعد جغرافیایی همکاری، از عنصر مشخصه دیگری بهره جسته است. این عنصر، اشتراکات قومی و نژادی است. همچنین اتحادیه عرب، نخستین سازمان بین‌المللی است که بین مجموعه کشورهای عربی - اسلامی تأسیس شده است.

اعضای اتحادیه عرب عبارتند از: الجزایر، بحرین، کومور، جیبوتی، مصر، عراق، اردن، کویت، لبنان، لیبی، موریتانی، مغرب، عمان، فلسطین، قطر، عربستان، سومالی، سودان، سوریه، تونس، امارات و یمن. این اتحادیه از لحاظ ساختاری، الگوبرداری شده از اتحادیه اروپاست و همواره سعی کرده با توجه به ساختار آن، خود را هماهنگ کند. مرکز اتحادیه عرب در قاهره، پایتخت مصر بوده و ساختار اداری آن متشکل از سه شورا است.

۱- شورای اتحادیه؛ رکن عالی این سازمان به شمار می‌رود و متشکل از نخست‌وزیران کشورهای عضو است. رأی‌گیری در این شورا به اتفاق آرا بوده و به همین سبب نیز تصمیم‌گیری در آن بسیار مشکل است.

۲- شورای دفاع؛ متشکل از وزرای خارجه و دفاع دولت‌های عضو است و تاکنون نیز به دلیل عدم اجماع در مسایل کلی، همواره فاقد کارایی بوده است. علاوه بر این شورا، یک قرارداد پیمان دفاعی بین دولت‌های عربی امضا شده است.

۳- شورای اقتصاد؛ این شورا متشکل از وزرای اقتصاد هر یک از دولت‌ها است.

علاوه بر این شوراها که مسوولیت اصلی تصمیم‌گیری را بر عهده دارند، کمیسیون‌هایی نیز مأمور تدوین جهت‌های همکاری بوده و به عنوان مشاور در خدمت شوراهای مذکور و دیگر ارکان اتحادیه قرار دارند. این کمیسیون‌ها حالت دائمی بوده و به صورت تخصصی فعالیت می‌کنند.

۶-۳. اتحادیه آفریقا (AU)

اتحادیه آفریقا (AFRICAN UNION) از جمله واژه‌های جدیدی است که از اوایل قرن بیست و یکم وارد ادبیات مناسبات سیاسی جهان شده است. اتحادیه آفریقا در واقع، جایگزین سازمان وحدت آفریقا است که در حال حاضر ۵۳ کشور قاره آفریقا عضو آن هستند. سازمان وحدت آفریقا به عنوان سلف اتحادیه آفریقا، در سال ۱۹۶۳ و پس از روند استعمارزدایی، با عضویت ۳۲ کشور در آدیس آبابا پایتخت اتیوپی تشکیل شد.

سازمان وحدت آفریقا در ابتدای کار، فعالیت‌های خود را بر اهداف سیاسی که در ماده دوم اساسنامه آن ترسیم شده بود، متمرکز کرد. در این چارچوب این سازمان، نقش عمده‌ای در استعمارزدایی از قاره

آفریقا، حل و فصل مسالمت آمیز منازعات مرزی کشورهای این قاره، دفاع از حاکمیت ملی و تمامیت ارضی اعضا و مبارزه با آپارتاید ایفا کرد.

سازمان وحدت آفریقا، با دستیابی به برخی از اهداف سیاسی و نیز گسترش تعداد اعضا، اهداف خود را به عرصه‌های اقتصادی و فرهنگی و علمی نیز گسترش داد. همچنین در پرتو تحولات نظام بین‌الملل پس از جنگ سرد، کشورهای عضو سازمان وحدت آفریقا نیز برای آنکه بتوانند نقش و جایگاه این قاره را در مناسبات نظام بین‌الملل در قرن بیست و یکم گسترش دهند تلاش‌هایی برای تأسیس اتحادیه آفریقا از دهه ۱۹۹۰ آغاز کردند.

در ادامه این مسیر، ابتدا سران سازمان وحدت آفریقا در نشست فوق‌العاده در شهر سیرت لیبی، با انتشار بیانیه‌ای تصمیم به تأسیس اتحادیه آفریقا گرفتند. سپس در نشست سال ۲۰۰۰ سران آفریقا، اساسنامه اتحادیه آفریقا تصویب شد. در نشست سال ۲۰۰۱ سران، طرح جدیدی برای اجرایی کردن اتحادیه آفریقا ارائه شد و در نهایت، در نشست سال ۲۰۰۲ سران آفریقا در شهر دوربان آفریقای جنوبی، اتحادیه آفریقا رسماً آغاز به کار کرد.

اکنون اتحادیه آفریقا به عنوان فراگیرترین سازمان کشورهای آفریقایی در پی تحقق اهداف گسترده سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی برای حفظ صلح و ثبات در این قاره و افزایش نقش آفریقا در نظام بین‌الملل است. مقر اتحادیه آفریقا در شهر آدیس آبابا، پایتخت اتیوپی قرار دارد. ارکان اتحادیه آفریقا نیز شامل: اجلاس سران دولت‌های عضو، شورای وزیران، کمیسیون آفریقا، کمیته دائم نمایندگان، شورای صلح و امنیت، پارلمان پان آفریقایی، شورای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، دیوان دادگستری، و تعدادی کمیته‌های فنی و تخصصی و نهادهای مالی است.

۵۴ کشور عضو اتحادیه آفریقا عبارتند از:

اریتره، اتیوپی، آفریقای جنوبی، الجزایر، آنگولا، اوگاندا، بنین، بوتسوانا، بورکینافاسو، برونیدی، تانزانیا، تونس، توگو، جمهوری دموکراتیک عربی صحرا، آفریقای مرکزی، جمهوری کنگو، جمهوری دموکراتیک کنگو، جمهوری موریس، جیبوتی، چاد، دماغه سبز، رواندا، زامبیا، زیمبابوه، ساحل عاج، سنگال، سیرالئون، سیشل، سومالی، سودان، سوازیلند، سائوتومه و پرنسیپ، غنا، کامرون، کنیا، کومور، گینه استوایی، گابن، گامبیا، گینه بیسائو، گینه، لسوتو، لیبیا، لیبی، ماداگاسکار، مالاوی، مصر، موریتانی، موزامبیک، نامیبیا، نیجریه، نیجر، سودان جنوبی.

شورای اروپا، یک سازمان بین‌المللی اروپایی است که در سال ۱۹۴۹ به عنوان سازمانی فراگیر اروپایی ایجاد شد. لازم به ذکر است که شورای اروپا را نباید با شورای اتحادیه اروپا (Council European) اشتباه گرفت. چرا که شورای اتحادیه اروپا، همان نشست‌های سران اتحادیه اروپاست و معمولاً سالی دوبار برگزار می‌شود.

در ماده یک اساسنامه این سازمان تاکید شده که "شورای اروپا به دنبال کسب اتحاد وسیع‌تر میان اعضای آن با هدف حفظ و درک ایده‌آل‌ها و اصولی است که میراث مشترک آنها به حساب می‌آید و پیشرفت اقتصادی و اجتماعی آنان را آسان می‌کند." همان گونه که بر اساس اساسنامه، اهداف شورای اروپا ۴ مورد زیر اعلام شده است:

- ۱- حمایت از حقوق بشر، دموکراسی تکثر گرا و حاکمیت قانون.
 - ۲- گسترش آگاهی و تشویق توسعه هويت و تنوع فرهنگی اروپایی.
 - ۳- یافتن راه‌های مشترک برای چالش‌های پیش روی جامعه اروپایی.
 - ۴- تحکیم ثبات دموکراتیک در اروپا از طریق حمایت از اصلاحات سیاسی، حقوقی و قانونی.
- عضویت در شورای اروپا نیز برای همه دولت‌های اروپایی که به دنبال همگرایی اروپایی، پذیرش حاکمیت قانون، توانایی تضمین دموکراسی، حقوق بشر و آزادی هستند، باز است و در حال حاضر تعداد اعضای این سازمان ۴۷ کشور می‌باشد. ارکان شورای اروپا نیز عبارتند از: دبیرخانه، کمیته وزیران، مجمع پارلمانی، دادگاه حقوق بشر اروپایی، کنگره شورای اروپا و کنفرانس سازمان‌های غیردولتی بین‌المللی.
- مقر شورای اروپا نیز در شهر استراسبورگ فرانسه هست. زبان‌های انگلیسی و فرانسه دو زبان اصلی شورای اروپاست و زبان‌های آلمانی، ایتالیایی و روسی هم به عنوان زبان‌های کاربردی مورد استفاده قرار می‌گیرند. بودجه شورای اروپا در سال ۲۰۱۰ بالغ بر ۲۱۸ میلیون یورو بوده است. تعداد کارمندان ثابت ساختارهای شورای اروپا هم ۲۲۰۰ نفر در سال ۲۰۱۰ بوده است.

بعد از جنگ جهانی دوم چندین کشور اروپایی تمایل زیادی داشتند که با همکاری کنند تا از بروز جنگ‌های جدید پیشگیری شود. این بود که شش کشور اروپایی در سال ۱۹۵۲ "بازار مشترک ذغال سنگ و فولاد" را بنیان نهادند. پس از نخستین گام در پیدایش اتحادیه اروپا، این همکاری به تدریج

افزایش یافت و نخستین اتحادیه گمرکی با نام " جامعه اقتصادی اروپا " در سال ۱۹۵۷ شکل گرفت. در سال ۱۹۵۸ همکاری اقتصادی گسترده‌تر شد و کالاهای دیگر، خدمات و سرمایه را نیز شامل شد که بازار مشترک نام گرفت. بعدها در سال ۱۹۹۳ بازار مشترک اروپا با شعار « متحد در تنوع » به اتحادیه اروپا تبدیل شد. آنگاه این امکان برای کشورهای عضو پدید آمد تا بتوانند مشترکاً در مسائل سیاست خارجی اقدام کنند.

۱-۸-۳. تاریخچه

پس از پایان جنگ سرد و فروپاشی بلوک کمونیست، تغییرات بسیاری در سطح این قاره کهن به وجود آمد. ابتدای دهه ۹۰ بود که دیوار برلین برداشته شد و تقسیم اروپا به شرقی و غربی از میان رفت و شاهد یک اروپای واحد شدیم. با فروپاشی شوروی، کشورهای اروپایی شرایطی را فراهم کردند و همگرایی را در رأس اولویت‌های سیاست خارجی خود قرار دادند. اتحادیه اروپا برای اولین بار مفهوم شهروند اروپایی را به وجود آورد و هدف از آن، افزایش همکاری‌های بین دولتی در امور مالی و اقتصادی، ایجاد سیاست خارجی و امنیتی مشترک، همکاری در امور قضایی و داخلی کشورهای عضو بود. با امضای پیمان ماستریخت، اتحادیه اروپایی تحت نظارت شورای اروپایی متشکل از سران کشورها و دولت‌ها درآمد. پیمان ماستریخت یا معاهده اتحادیه اروپایی، از سوی سران دولت‌های عضو جامعه اروپا در دسامبر ۱۹۹۱ تصویب و به امضا رسید و از سال ۱۹۹۵ لازم‌الاجرا شد. بر اساس این معاهده به شهروندان هر یک از دولت‌های عضو، عنوان « شهروند اروپا » اعطا گردید. در ژانویه ۱۹۹۵ کشورهای اتریش، فنلاند و سوئد نیز با پذیرش پیمان ماستریخت به اتحادیه اروپا ملحق شدند و تعداد اعضای اتحادیه به ۱۵ کشور افزایش یافت. این کشورها عبارتند از: آلمان، فرانسه، ایتالیا، اسپانیا، انگلیس، بلژیک، هلند، یونان، لوکزامبورگ، ایرلند، دانمارک، پرتغال، اتریش، فنلاند و سوئد.

بعد از مذاکرات سال ۲۰۰۴ بود که اتحادیه اروپا به سوی شرق و جنوب اروپا با عضویت ۱۰ عضو جدید گسترش یافت. اعضای جدید این اتحادیه عبارت بودند از: لهستان، مجارستان، جمهوری چک، اسلوانی، قبرس، اسلواکی، استونی، لتونی، لیتوانی و مالت. با پیوستن این کشورها به اتحادیه اروپا، اعضای آن به ۲۵ کشور رسید. از ابتدای سال ۲۰۰۷ بلغارستان و رومانی سپس کرواسی نیز به جرگه اتحادیه اروپا پیوستند و اعضای آن به ۲۸ کشور رسید. هم اکنون ۵ نامزد برای عضویت در اتحادیه اروپا درخواست کرده‌اند و منتظر پیوستن به این اتحادیه هستند. این کشورها عبارتند از: ترکیه، ایسلند، مونتنگرو، صربستان و مقدونیه. البته آلبانی، بوسنی و هرزگوین و کوزوو از نامزدهای بالقوه اتحادیه اروپا محسوب می‌شوند.

۲-۸-۳. نهادهای اتحادیه

اتحادیه اروپا بیشتر یک سازمان بین‌المللی است تا یک دولت فدرال. مهم‌ترین نهادهای این اتحادیه عبارتند از: شورای اتحادیه اروپا، کمیسیون اروپا، پارلمان اروپا، دادگاه اروپا و بانک مرکزی اروپا. قوانین اتحادیه اروپا الزامی و اجباری است و بر قوانین داخلی کشورهای عضو برتری دارد. در حال حاضر اتحادیه اروپا از ۲۸ کشور تشکیل شده و این کشورها مجموعاً حدود ۵۰۰ میلیون نفر جمعیت دارند. اتحادیه اروپا عضو سازمان جهانی تجارت (WTO) و سازمان ملل متحد است. این اتحادیه، مرکز رسمی (پایتخت) ندارد و نهادها و ارگان‌های آن در شهرهای مختلف پراکنده است. این شهرها عبارتند از:

- ۱- بروکسل؛ این شهر، محل استقرار کمیسیون اروپا و شورای وزیران است. همچنین محل برگزاری نشست‌ها و جلسات کوچک کمیته‌های پارلمان اروپاست.
- ۲- استراسبورگ؛ این شهر، محل استقرار پارلمان اروپا و نیز محل برگزاری نشست‌های عمومی سالانه است که ۱۲ هفته به طول می‌انجامد. همچنین محل استقرار شورای اروپا و دادگاه حقوق بشر اروپاست.
- ۳- لوکزامبورگ؛ این شهر محل استقرار دادگاه اروپا، دبیرخانه پارلمان اروپا و بانک سرمایه‌گذاری اروپاست.

۳-۸-۳. قوانین اتحادیه

بر اساس قوانین اتحادیه اروپا، اتباع کشورهای عضو این اتحادیه می‌توانند با داشتن گذرنامه یا کارت شناسایی معتبر، آزادانه بین کشورهای عضو مسافرت کنند و بدون نیاز به اجازه اقامت، در آن کشورها به مدت سه ماه اقامت کنند. شهروندان هر یک از این کشورها می‌توانند در انتخابات پارلمان اروپایی شرکت کنند و نامزد شوند.

کارگزار اتحادیه اروپا در شهر استراسبورگ واقع در فرانسه است. در صورتی که هر یک از مؤسسه‌ها یا نهادهای اتحادیه اروپا مرتکب خلاف شوند می‌توان به کارگزار اتحادیه اروپا شکایت کرد. مثلاً در موارد: اعمال تبعیض یا کندکاری یا اجتناب از دادن اطلاعات مورد درخواست. همه کسانی که در یک کشور عضو اتحادیه اروپا زندگی می‌کنند حق دارند شکایت کنند. شکوائیه باید به صورت کتبی باشد و زبان مورد استفاده می‌تواند زبان هر یک از کشورهای عضو باشد.

کشورهای عضو هر سال به اتحادیه اروپا حق عضویت می‌پردازند. از سوی دیگر همه کشورهای عضو سالانه از بودجه اتحادیه اروپا پول دریافت می‌کنند. از جمله این دریافت‌ها به صورت یارانه

کشاورزی یا کمک به پیشرفت منطقه‌ای یا کمک هزینه به پیشبرد پژوهش یا آموزش یا فرهنگ است. برای از بین بردن تفاوت بین کشورهای پولدار و بی‌پول عضو اتحادیه اروپا، کشورهای پولدار معمولاً بیش از آنچه که دریافت می‌کنند حق عضویت می‌پردازند و کشورهایی که وضع مالی‌شان خوب نیست، بیش از آنچه که می‌پردازند دریافت می‌کنند.

اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۹ واحد پول مشترکی به نام یورو را معرفی کرد. گرایش به سمت پول واحد، نماد هویت مشترک اروپا و سمنبل وحدت آن است. یورو پول واحد اروپا از اول ژانویه ۲۰۰۲ در ۱۲ کشور عضو اتحادیه اروپا به گردش در آمد و رسماً به عنوان پول رایج کشورهای عضو مطرح شد. یورو تاکنون در ۱۹ کشور عضو، جایگزین پول ملی شده است که به منطقه یورو شهرت دارد.

۳-۸-۴. روش اداره اتحادیه

اتحادیه اروپا دارای پنج رکن است که در آنها کشورهای عضو با همدیگر همکاری می‌کنند و تصمیم‌های مشترک می‌گیرند. پارلمان اروپا که نماینده مردم کشورهای عضو است. شورای وزیران اتحادیه اروپا که نماینده کشورهای عضو است. کمیسیون اتحادیه اروپا که وظیفه‌اش اتخاذ ترتیبی است که فعالیت اتحادیه اروپا به سود همه اتحادیه باشد. دیوان دادگستری اتحادیه اروپا که قوانین را تفسیر و اجرا می‌کند. دیوان بازرسی اروپا که وظیفه‌اش نظارت بر بودجه اتحادیه است. بالاترین مرجع سیاسی اتحادیه اروپا، شورای سران اتحادیه است که در آن رؤسای دولت‌های عضو در اجلاس‌هایی مشترک شرکت می‌کنند. در حال حاضر کشورهای عضو به نوبت ریاست اتحادیه را به عهده می‌گیرند. هر نوبت ریاست شش ماه طول می‌کشد. وظایف کشور رئیس اتحادیه عبارت است از سازماندهی کارها در شورای وزیران، ریاست جلسه‌های شورای وزیران، میانجیگری بین کشورهای عضو. البته این روند با اجرای معاهده جدید اتحادیه اروپا تغییر خواهد کرد. در معاهده جدید که به پیمان لیسبون معروف شده، تعیین یک رئیس با دوره طولانی زمامداری برای اتحادیه اروپا پیشنهاد شده است.

در پیمان جدید، برای کمیسیون امور خارجی اتحادیه اروپا، یک هیأت نمایندگی ارشد در نظر گرفته شده است. همچنین تعداد کشورهای دارای حق وتو در اتحادیه اروپا را کاهش داده است و بر این اساس کشورهای کمتری خواهند توانست با استفاده از حق وتو در تصمیمات اتحادیه اروپا تاثیرگذار باشند. در این معاهده، قدرت بیشتری به پارلمان اروپا تفویض شده است. میزان نفوذ کشورهای عضو در تصمیم‌گیری‌های اتحادیه اروپا نیز تعیین می‌شود. در واقع، میزان حق رأی کشورهای عضو در این نسخه مشخص شده است.

کمیسیون اروپا که یکی از ۵ نهاد اصلی اتحادیه اروپا به شمار می آید، در سال ۱۹۵۰ و به پیشنهاد وزیر امور خارجه فرانسه تشکیل شد. این کمیسیون، نقش قوه مجریه را ایفا می کند، به طوری که مسئول پیشنهاد قوانین، اجرای تصمیم گیری ها، تنفیذ پیمان نامه ها و انجام کارهای روزمره اتحادیه اروپا است. کمیسیون اروپا دارای ۲۷ کمیسیونر است و کشورهای عضو اتحادیه اروپا، هر کدام یک نماینده در این کمیسیون دارد.

ساختار این کمیسیون به صورت کابینه ای تشکیل شده است. رئیس کمیسیون از بین ۲۷ کمیسیونر و توسط شورای اروپا تعیین می شود. نمایندگان برای کسب منافع کشورهای خود حضور ندارند بلکه آنها برای منافع کشورهای عضو اتحادیه اروپا فعالیت می کنند. مقر کمیسیون اروپا در بروکسل، پایتخت کشور بلژیک قرار دارد.

۶-۸-۳. پارلمان اروپا

پارلمان اروپا، حرف آخر را درباره طیف گسترده ای از مقررات اتحادیه اروپا می زند. تصمیمات پارلمان اروپا که ۷۸۵ عضو دارد به شکل مستقیم بر زندگی حدود ۵۰۰ میلیون ساکن ۲۸ عضو این بلوک تأثیر می گذارد.

این پارلمان حق اصلاح، تأیید یا رد قوانین اتحادیه اروپا را در موضوعاتی همچون گردش آزاد کارگران، آموزش، بازار مشترک اتحادیه اروپا و حفاظت از محیط زیست دارد. کشورهای عضو باید پیش از تأیید قوانین اتحادیه اروپا در خصوص مسایلی همچون مهاجرت و پناهندگی، با پارلمان مشورت کنند، اما ملزم به پیروی از نظر پارلمان نیستند. پارلمان قدرت اندکی در زمینه سیاست خارجی اتحادیه اروپا دارد.

پارلمان حق اصلاح یا رد پیشنهادهای موسوم به هزینه های "غیرضروری" بودجه اتحادیه اروپا را دارد. همچنین بر چگونگی مصرف بودجه اتحادیه اروپا و کمیسیون اروپایی نظارت می کند. به عنوان نمونه، بودجه اتحادیه اروپا برای سال ۲۰۰۹ میلادی ۱۱۶ میلیارد یورو معادل ۱۵۸ میلیارد دلار تعیین شده بود. پارلمان می تواند در صورت نقض قوانین اتحادیه اروپا از سوی کشورهای عضو، آنها را به دادگاه اروپایی بکشاند. این پارلمان می تواند تحقیقاتی را در خصوص اتهام نقض حقوق اتحادیه اروپا در هر یک از کشورهای عضو انجام دهد. همچنین در تعیین رئیس کمیسیون، حق وتو دارد. مشهورترین اقدام

پارلمان اروپا در این زمینه، استفاده این نهاد از چنین حقی در سال ۲۰۰۴ برای بلوکه کردن انتصاب ۲۵ عضو کمیسیون به منظور جلوگیری از نامزدی روکو بوتیگلیونه، سیاستمدار ایتالیایی برای سمت کمیسر قضایی اتحادیه اروپا بود. پارلمان همچنین حق انحلال کمیسیون را دارد. همان گونه که در سال ۱۹۹۹ پارلمان تهدید کرد کمیسیون ژک سائتر را به خاطر فساد مالی کنار می‌گذارد و به همین خاطر کمیسیون وادار به استعفا شد.

۹-۳. آژانس فضایی اروپا (ESA)

سازمان فضایی اتحادیه اروپا (European Space Agency) در سال ۱۹۷۴ تأسیس شد. این سازمان که به اختصار "اسا" نامیده می‌شود، دارای ۱۷ عضو است. کشورهای عضو عبارتند از: آلمان، اتریش، اسپانیا، ایتالیا، ایرلند، انگلستان، بلژیک، پرتغال، دانمارک، سوئد، سوئیس، فرانسه، فنلاند، لوکزامبورگ، نروژ، هلند و یونان اعضای این سازمان هستند. مرکز فضایی گویان، محل پرتاب موشک‌های فضایی سازمان فضایی اروپا است که در گویان فرانسه قرار دارد.

در ۶ مارس سال ۲۰۰۸ نخستین مدل فضایی‌های ترابری خودکار از پایگاه فضایی گویان به ایستگاه فضایی بین‌المللی پرتاب شد و ۳ آوریل همان سال، این باربر پیشرفته اروپایی موسوم به "ژول ورن" با موفقیت به ایستگاه فضایی بین‌المللی متصل شد. فضایی‌های ترابری خودکار - که بزرگترین و سنگین‌ترین فضایی‌های ساخت اروپا است - فضایی‌های بدون سرنشینی است که توسط سازمان فضایی اروپا برای رساندن خدمات و پشتیبانی به ایستگاه فضایی بین‌المللی و اصلاح مدار آن دور زمین ساخته شده است.

۱۰-۳. سازمان ناتو (NATO)

ناتو، واژه مخفف عبارت انگلیسی "سازمان پیمان آتلانتیک شمالی" است (Atlantic Treaty Organization North) که در حال حاضر ۲۸ کشور از آمریکای شمالی و اروپا در آن عضویت دارند. اکثر این کشورها از اعضای اتحادیه

اروپا هستند. اعضای ناتو عبارتند از: اسپانیا، استونی، اسلواکی، اسلوانی، انگلیس، ایتالیا، ایسلند، آلبانی، آلمان، آمریکا، بلژیک، بلغارستان، پرتغال، ترکیه، جمهوری چک، دانمارک، رومانی، فرانسه، کانادا، کرواسی، لتونی، لوکزامبورگ، لهستان، لیتوانی، مجارستان، نروژ، هلند و یونان عضو آن هستند.

بعد از جنگ جهانی دوم و در واکنش به توسعه طلبی‌های شوروی سابق در کشورهای اروپای شرقی و مرکزی، در ماه مارس سال ۱۹۴۸ پنج کشور انگلیس، فرانسه، بلژیک، هلند و لوکزامبورگ با امضای

معاهده بروکسل اتحادیه دفاع جمعی را تشکیل دادند. سپس آنها از کشورهای دانمارک، ایسلند، ایتالیا، نروژ و پرتغال دعوت به پیوستن به این فرایند کردند. دو ماه بعد با پیوستن کانادا و آمریکا به این جمع در چهارم آوریل سال ۱۹۴۹ پیمان آتلانتیک شمالی در واشنگتن به امضا رسید و سازمان ناتو تشکیل شد. از آنجا که ناتو برای مقابله با تهدیدات نظامی شوروی سابق و پیمان ورشو تأسیس شده بود برای این سازمان یک سیستم کامل فرماندهی نظامی برای جنگ‌های احتمالی در نظر گرفته شده که متشکل از رؤسای ستادهای ارتش کشورهای عضو و سه سرفرماندهی شامل فرماندهی اروپایی، فرماندهی اقیانوس اطلس و فرماندهی انگلیس است. مقرّ ناتو ابتدا در کشور فرانسه قرار داشت اما پس از آن که ژنرال دوگل در سال ۱۹۶۶ در اعتراض به سیطره آمریکا بر این سازمان، از فرماندهی نظامی ناتو خارج شد مقرّ ناتو به بروکسل منتقل شد.

طبق ماده ۹ پیمان آتلانتیک شمالی برای سازمان ناتو، یک ساختار متمرکز متشکل از نهادهای نظامی و مدنی در نظر گرفته شده است. در رأس ناتو شورای آتلانتیک شمالی متشکل از وزرای کشورهای عضو قرار دارد که حداقل هر دو سال یک بار تشکیل جلسه می‌دهد. این شورا بالاترین مرجع تصمیم‌گیری در پیمان ناتو است و تصمیمات آن به اتفاق آرا اتخاذ می‌شود. قلب پیمان ناتو، ماده ۵ آن است که بر اساس آن، کشورهای امضاکننده، توافق کرده‌اند حمله نظامی علیه یک یا چند کشور عضو در اروپا یا آمریکای شمالی را به عنوان حمله به تمامی کشورهای عضو تلقی کنند و به مقابله با آن برخیزند.

آمریکا در چارچوب پیمان ناتو حدود ۳۰۰ هزار نیروی نظامی و تعدادی از کلاهک‌های هسته‌ای خود را برای مقابله با تهدیدات شوروی، در آلمان غربی و سایر کشورهای اروپای غربی مستقر کرد که پس از فروپاشی شوروی و پایان جنگ سرد، به تدریج در صدد انتقال آنها به سایر مناطق برآمده است.

اگرچه فروپاشی شوروی و وحدت آلمان در سال ۱۹۹۰ موجب شد تا نقش نظامی ناتو زیر سؤال برود، اما اعضای این سازمان با تمرکز بر ناتو به عنوان یک سازمان سیاسی، متولی حفظ ثبات بین‌المللی در اروپا در صدد گسترش آن نیز برآمدند.

در مرحله جدید گسترش اعضای ناتو، با پیوستن کشورهای آلبانی و کرواسی از ابتدای آوریل ۲۰۰۹ تعداد اعضای این سازمان به ۲۸ کشور افزایش یافت. علاوه بر این، ناتو اکنون در چارچوب جنگ علیه تروریسم در صدد ایفای نقش در سایر مناطق جهان از جمله افغانستان، عراق و سوریه برآمده است. سازمان ناتو این کار را با اعزام نیروی نظامی به این مناطق و آموزش نیروهای نظامی محلی انجام می‌دهد. هرچند کشورهایی از قاره آسیا و آمریکای شمالی نیز در جرگه پیمان ناتو به چشم می‌خورد، ولی اکثر اعضای آن را کشورهای اروپایی تشکیل می‌دهند. ترکیه که یک کشور آسیایی به شمار می‌آید، ولی به علت قرار گرفتن حدود ۳ درصد از خاکش در قاره اروپا، خود را جزء کشورهای اروپایی اعلام می‌کند. از این رو سال‌هاست برای عضویت در اتحادیه اروپا انتظار می‌کشد.

آمریکا و کانادا نیز در تعاملات جهانی با اتحادیه اروپا هماهنگ بوده و تلاش می‌کنند تا سیاست واحدی در برابر کشورهای مثل روسیه یا جهان اسلام اتخاذ کنند. از سوی، دو کشور آمریکا و کانادا دارای سیاستی مشترک در بسیاری از مسائل جهانی هستند. بنابراین ما نیز سازمان ناتو را در کنار سازمان‌های منطقه‌ای اروپا آوردیم.

۱۱-۳. سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD)

واژه « او. ای. سی. دی » که امروزه از کاربرد زیادی در عرصه اقتصاد بین‌الملل برخوردار شده، مخفف نام انگلیسی « سازمان همکاری اقتصادی و توسعه » است. از این سازمان که مقر آن در پاریس است، به عنوان باشگاه کشورهای ثروتمند، مرکز پژوهشی، مؤسسه نظارتی و دانشگاه غیرآکادمیک یاد می‌شود.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در ۱۴ دسامبر ۱۹۶۰ با امضای یک کنوانسیون ۲۱ ماده‌ای توسط کشورهای: اتریش، بلژیک، کانادا، دانمارک، فرانسه، آلمان، یونان، ایسلند، ایرلند، لوکزامبورگ، هلند، نورژ، پرتغال، اسپانیا، سوئد، سوئیس، ترکیه، انگلیس و آمریکا تأسیس شد. بعداً با پیوستن کشورهای: ایتالیا، ژاپن، نیوزیلند، فنلاند، استرالیا، جمهوری چک، مجارستان، مکزیک، کره جنوبی، لهستان و جمهوری اسلواکی تعداد اعضای این سازمان به ۳۰ کشور افزایش یافت.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به عنوان یکی از تأثیرگذارترین نهادهای اقتصادی جهان، مجمعی برای کشورهای همفکر به منظور بحث و بررسی، ایجاد و پالایش سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی آنها فراهم آورده است. اگر چه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه به عنوان باشگاه کشورهای ثروتمند و همفکر معروف شده است، اما عضویت در آن به کشورهای یک نقطه از جهان محدود نیست.

امروزه کشورهایی از آمریکای لاتین، اروپایی شرقی و آسیای جنوب شرقی نیز عضو این سازمان هستند. البته این سازمان از کشورهای غیرعضو نیز خواسته است تا به آن بپیوندند که اکنون ۱۰۰ کشور غیرعضو از جمله برزیل، چین و روسیه و تعدادی از کشورهای آفریقایی با این سازمان همکاری می‌کنند. دبیرخانه او. ای. سی. دی، ۲۳۰۰ کارمند دارد که حدود ۷۰۰ نفر از آنان اقتصاددان، حقوقدان و سایر کارشناسان حرفه‌ای هستند که در ادارات مختلف این سازمان مشغول به کار هستند. در راس دبیرخانه نیز دبیرکل قرار دارد. زبان رسمی سازمان، انگلیسی و فرانسه است. بودجه سالانه سازمان همکاری اقتصادی و توسعه نیز از سوی اعضا به نسبت حجم اقتصادشان پرداخت می‌شود. در حال حاضر، بیشترین حق عضویت از بابت بودجه، از آن آمریکا و ژاپن است.

۱۲-۳. گروه جی هشت (G ۸)

گروه جی هشت از ۸ کشور صنعتی جهان تشکیل شده است که ۶۵ درصد اقتصاد جهان را در دست دارند. سران کشورهای فرانسه، آلمان، انگلیس، ایتالیا، ژاپن، آمریکا، روسیه و کانادا این گروه را تشکیل می دهند. هر ساله یک گردهمایی مشترک با هم دارند. گروه هشت در اواسط دهه ۷۰ و در تلاش برای مهار بحران نفتی و از هم پاشی سیستم تبادل ارز به وجود آمد.

شرکت کنندگان در اولین اجلاس، سران کشورهای فرانسه، آلمان، بریتانیا، ایتالیا، ژاپن و آمریکا بودند و از این رو این گروه در بدو تشکیل جی ۶ نام گرفت. در سال ۱۹۷۶ با پیوستن کانادا به جمع کشورهای عضو، این گروه به جی ۷ تبدیل شد و پس از آن در سال ۱۹۸۹ روسیه خواستار پیوستن به این گروه شد. پذیرش روسیه در این گروه تدریجی بود به طوری که ۹ سال بعد در سال ۱۹۹۸ این کشور به عضویت رسمی گروه درآمد. در سال ۲۰۰۶ روسیه برای اولین بار ریاست گروه ۸ را بر عهده گرفت و اجلاس سالانه گروه ۸ در سن پترزبورگ برگزار شد.

گروه هشت، یک عضو غیررسمی دیگر هم دارد. چرا که از سال ۱۹۸۱ رئیس کمیسیون اروپا هم در این اجلاس شرکت می کند. گفتنی است که برخی از اعضای جی ۸ مانند فرانسه و انگلیس به دنبال توسعه این گروه و عضویت سایر کشورها هستند. البته برخی از اعضا مثل آمریکا و ژاپن با این ایده مخالفت کرده اند.

گفتنی است که اکثر اعضای گروه جی ۸ را کشورهای اروپایی تشکیل می دهند. به طوری که نصف اعضای این گروه از قاره اروپاست و دو کشور از آسیا و دو کشور دیگر از آمریکای شمالی هستند. از طرف دیگر، رئیس کمیسیون اروپا نیز به عنوان عضو غیررسمی آن به شمار می آید. با لحاظ همین نکته بود که این سازمان را در ردیف سازمان های منطقه ای اروپا ذکر کردیم.

فصل چهارم

سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی

همان گونه که در مقدمه این جزوه یادآور شدیم، سازمان بین‌المللی که در نتیجه انعقاد قرارداد بین دولت‌ها ایجاد نشود، سازمان بین‌المللی غیردولتی محسوب می‌شود. سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی به دو دسته انتفاعی و غیرانتفاعی تقسیم می‌شوند. سازمان جهانی صلیب سرخ، پزشکان بدون مرز، سازمان جهانی حمایت از مالکیت معنوی، سازمان بین‌المللی دانشجویی، اتحادیه بین‌المللی دانشجویان، انجمن بین‌المللی حقوقدانان، گروه بین‌المللی حقوق اقلیت‌ها، مجمع جهانی اقتصاد، سازمان ریش‌سفیدان و ... از مهم‌ترین این سازمان‌ها هستند. ما در این فصل تنها به چند مورد از آنها اشاره خواهیم کرد.

۱-۴. سازمان جهانی صلیب سرخ

سازمان جهانی صلیب سرخ که ابتدا با نام کمیته بین‌المللی صلیب سرخ فعالیت می‌کرد، یک سازمان غیردولتی انسان‌دوستانه است که مقر اصلی آن در شهر ژنو سوئیس قرار دارد. سازمان صلیب سرخ با سابقه بیش از ۱۵۰ سال، به تدریج برای تسکین همه دردهای بشری گسترش یافت. به گونه‌ای که اینک در همه کشورهای جهان شعبه دارد که در زمان جنگ و صلح فعالیت می‌کنند. این سازمان - به عنوان پشتیبان کل بشریت - بدون هیچ تبعیضی از لحاظ طبقه، نژاد، عقیده و ملیت، به مردم نیازمند و بی‌پناه در سراسر جهان خدمت می‌کند.

ICRC

۱-۱-۴. تاریخچه

ایده تأسیس سازمان صلیب سرخ به سال ۱۸۵۹ برمی‌گردد. در جریان فرانسه و اتریش در شمال ایتالیا، یک بانکدار سوئوسی به نام جان هنری دونانت با مشاهده مجروحان جنگی و مشکلات آنها - که به خاطر نبود کمک‌های اولیه اغلب مجروحان دچار مرگ می‌شدند - به فکر افتاد تا این کار را با کمک اهالی محل ساماندهی کند. تلاش‌های وی زندگی افراد زیادی را نجات داد. همین فرد در سال ۱۸۶۹ کتابی در این رابطه نوشت و از مردم برای کمک‌رسانی به مجروحان جنگی دعوت کرد.

در سال ۱۹۶۳ نیز اعضای پنج خانواده در ژنو برای مراقبت از سربازان زخمی جنگ، اقدام کردند و فعالیت این گروه در قالب «انجمن فواید عامه شهر ژنو» ادامه یافت. بعدها با هدف بکارگیری نیروهای داوطلب برای امداد در زمان جنگ، «انجمن بین‌المللی امداد به سربازان مجروح و مراقبت بی‌طرفانه از

آنها» تشکیل شد. بالاخره در سال ۱۸۶۴ کنفرانسی در شهر ژنو برگزار شد و شانزده کشور برای تأسیس صلیب سرخ اعلام آمادگی کردند.

نشان سازمان صلیب سرخ از پرچم کشور سوئیس اقتباس شده است. پرچم سوئیس یک صلیب سفید با زمینه قرمز دارد. با تغییر شکل آن (ایجاد یک صلیب قرمز با زمینه سفید)، نشان بین‌المللی این سازمان طراحی شد و آن را صلیب سرخ نامیدند. البته به خاطر مسائل اعتقادی، این سازمان در کشورهای اسلامی (کشورهای عربی، ایران، پاکستان و ترکیه) هلال احمر نامیده می‌شود.

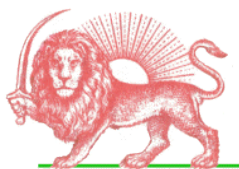

۴-۱-۲. فعالیت‌های صلیب سرخ

وظیفه و رسالت اصلی هلال احمر، کمک‌رسانی به قربانیان جنگ و حوادث طبیعی است. این نهاد غیرانتفاعی در راستای کمک‌رسانی به افراد نیازمند به ویژه در زمان وقوع حوادث طبیعی از قبیل: سیل، زلزله، طوفان، بحران، قحطی، جنگ و ... با اقدامات متنوع تلاش می‌کند. مهم‌ترین اقدامات این سازمان عبارتند از:

- ۱- رساندن کمک‌های اولیه به افراد نیازمند.
- ۲- پیشگیری از وقوع حوادث طبیعی.
- ۳- سالم نگه داشتن آب آشامیدنی.
- ۴- تعلیم دادن پرستاران و قابله‌ها.
- ۵- مراقبت از زایشگاه‌ها.
- ۶- مراقبت از مراکز رفاهی کودکان.
- ۷- احداث بیمارستان و مراکز درمانی.
- ۸- ایجاد بانک‌های خون و تجهیز آنها.
- ۹- مراقبت از زندانیان جنگی و تأمین آرامش آنها.
- ۱۰- ایجاد ارتباط میان اسرای جنگی و خانواده‌ آنها.

۴-۱-۳. هلال احمر در ایران

جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران

پس از زلزله ویرانگر بجنورد در سال ۱۳۰۱ شمسی، دکتر امیراعلم مدیر بهداری استان خراسان نزد احمد شاه قاجار رفت و برای تأسیس جمعیت شیر و خورشید ایران پروانه خواست تا در زمان آسیب‌های طبیعی، کمک‌های خارجی را جلب کند. با تأسیس جمعیت شیر و خورشید سرخ، نخستین سازمان خیریه ایران در زمینه امداد رسانی در

حوادث غیرمترقبه به وجود آمد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران به جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران تغییر یافت.

در سال ۱۹۴۹ اسرائیل از صلیب سرخ درخواست کرد تا ستاره سرخ داود را به عنوان نشان آن سازمان تصویب کند. صلیب سرخ به این دلیل که اگر چنین نشان مذهبی را بپذیرد پایانی برای آنها نخواهد بود، با درخواست اسرائیل موافقت نکرد. اما در سال ۲۰۰۵ نشانی نو به نام « بلور سرخ » که از هیچ مذهبی اشتقاق نشده است برای اسرائیل به تصویب رساند. این نشان، یک قاب مربع شکل با رنگ سرخ بر زمینه‌ای سفید است.

۲-۴. پزشکان بدون مرز

پزشکان بدون مرز در سال ۱۹۷۱ با انگیزه بشردوستانه برای کمک- رسانی به نیازمندان در زمینه پزشکی و درمانی تأسیس شد و مقر آن در شهر ژنو قرار دارد. این سازمان، فعالیت خود را عمدتاً در مناطق جنگ‌زده و کشورهای در حال توسعه‌ای که با خطر بیماری‌های بومی مواجه هستند،

متمرکز کرده است. به عنوان نمونه در سال ۲۰۰۷ با بیش از ۲۶۰۰۰ هزار نفر شامل: دکتر، پرستار، کادر پزشکی، مهندس آب و بهداشت و مدیر، برای ارائه خدمات پزشکی در بیش از ۶۰ کشور دنیا فعالیت داشته است. بودجه این سازمان سالانه حدود ۴۰۰ میلیون دلار برآورد شده که ۸۵ درصد آن توسط بخش خصوصی تأمین می‌شود. این سازمان در سال ۱۹۹۹ به خاطر خدماتش برنده جایزه صلح نوبل شد.

۳-۴. سازمان بین‌المللی دانشجویی (AIESEC)

سازمان بین‌المللی دانشجویی (آیسک)، یک سازمان بین‌المللی غیرانتفاعی است که توسط دانشجویان اداره می‌شود و برای آنها فرصت‌های یادگیری و توسعه راهبری و کارآموزی بین‌المللی فراهم می‌آورد. دفتر این سازمان در شهر روتردام کشور هلند است. ایده اولیه آیسک به دهه ۱۹۳۰ باز می‌گردد، زمانی که نمایندگان از برخی دانشگاه‌های اروپا درباره رشته‌ها و برنامه‌های آکادمیک مربوط به اقتصاد و تجارت تبادل اطلاعات می‌کردند.

آیسک خود را به عنوان « بستری بین‌المللی به منظور اکتشاف و توسعه توانایی‌ها برای افراد جوان » معرفی می‌کند. امروزه این سازمان، بزرگترین نهاد دانشجویی است که در بیش از ۲۴۰۰ دانشگاه در سراسر جهان حضور دارد. طبق آخرین آمار در سال ۲۰۱۲ شبکه سازمان آیسک بیش از ۸۶۰۰۰ عضو در ۱۱۳ کشور داشته است. این سازمان از سوی حدود ۸۰۰۰ سازمان در سراسر جهان پشتیبانی می‌شود، زیرا این

سازمان‌ها به آیسک به عنوان سازمانی که توسعهٔ جوانان را پشتیبانی می‌کند می‌نگرند و از این طریق، به دنبال دستیابی به افراد با استعداد می‌گردند.

سابقه حضور سازمان آیسک در ایران به قبل از انقلاب اسلامی بر می‌گردد. بعد از انقلاب و با تعطیلی دانشگاه‌ها، فعالیت این سازمان در ایران متوقف شد. در سال ۱۳۸۷ بار دیگر سازمان آیسک در ایران فعالیت خود را با حمایت دانشگاه تهران آغاز نمود. دفتر آیسک در ایران، در دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران واقع می‌باشد.

۴-۴. اتحادیهٔ بین‌المللی دانشجویان (IUS)

اتحادیهٔ بین‌المللی دانشجویان (International Union of Students) با علامت اختصاری آی. یو. اس انجمنی جهانی متشکل از اتحادیه‌های ملی دانشجویی در سراسر جهان است. این اتحادیه در ۱۹۴۶ تشکیل شده و مقر آن در شهر پراگ واقع در جمهوری چک قرار دارد. این اتحادیه، سازمانی است که از ۱۵۵ سازمان دانشجویی در ۱۲۲ کشور تشکیل یافته و حدود ۲۵ میلیون دانشجو را نمایندگی می‌کند.

در سال ۱۹۴۱ با ابتکار اتحادیهٔ ملی دانشجویان بریتانیا و با هدف ایجاد خطوط ارتباطی میان سازمان‌های دانشجویی کشورهای متفقین در طول جنگ جهانی دوم، شورای بین‌المللی دانشجویان تأسیس شد و تا سال ۱۹۴۴ فعالیت داشت. در ۲۷ اوت ۱۹۴۶ بود که اتحادیهٔ بین‌المللی دانشجویان در شهر پراگ بنیان گذاشته شد. نشان اتحادیه، متشکل از پرچمی سوزان و کتابی باز است که مقابل طرحی قرمز و آبی از کره زمین قرار گرفته‌اند. این نماد، بیانگر تلاش دایمی جوانان برای کسب دانش است.

هدف اتحادیه در مقدمهٔ اساسنامهٔ آن چنین آمده است: هدف اتحادیهٔ بین‌المللی دانشجویان، دفاع از حقوق و منافع دانشجویان برای پیشرفت در زمینهٔ رفاه و سطح تحصیلات و آماده کردن آنها برای انجام وظایف خود، به عنوان شهروندان دموکرات است. البته اولویت‌های فعالیت اتحادیه از این قرارند: تبادل اطلاعات، دفاع از وضعیت دانشجویان، حمایت از صلح، حمایت از محیط زیست، حمایت از توسعه و دفاع از حقوق بشر.

اتحادیهٔ بین‌المللی دانشجویان، در ایران نیز دارای وب سایت می‌باشد. این سایت در راستای حمایت از دانشجویان برای آزادی بیان و سهولت در ارتباط علمی و پژوهشی دایر شده است. اقدامات اتحادیه در حال حاضر از این قرار است: انتشار بیانیهٔ دانشجویی، انتشار خبرنامهٔ دوره‌ای و فراخوان برای اعضا، بزرگداشت روز جهانی دانشجویان در ۱۷ نوامبر (۲۶ آبان) و برگزاری همایش‌های دانشجویی.

۴-۵. گروه بین‌المللی حقوق اقلیت‌ها

minority
rights
group
international

گروه بین‌المللی حقوق اقلیت‌ها، یک سازمان بین‌المللی با رویکرد حقوق بشری است که با هدف حفظ حقوق اقلیت‌های قومی، ملی، مذهبی، زبانی و بومی در سراسر جهان تاسیس شد. دفتر مرکزی این سازمان مردم‌نهاد، در لندن قرار دارد و دارای دفاتری نیز در بوداپست و کامپالا است. این گروه دارای شورای حاکم بین‌المللی است که هر دو سال یکبار انتخاب می‌شوند. همچنین دارای مقام مشورتی با شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد بوده و عضو ناظر کمیسیون حقوق بشر می‌باشد.

این سازمان در دهه ۱۹۶۰ توسط گروهی از دانشگاهیان و فعالان عرصه سیاست و فرهنگ، راه‌اندازی شد. این گروه، نسبت به حقوق اقلیت‌ها برای حفظ و توسعه یکپارچگی فرهنگی خود، احساس نگرانی داشتند. زیرا این حقوق در بسیاری از کشورها نقض می‌شد و تلاش برای حفظ حقوق سیاسی، دینی و فرهنگی اقلیت‌ها را نیاز داشت.

۴-۶. مجمع جهانی اقتصاد (Davos)

داووس، نام منطقه‌ای سرد و کوهستانی در سوئیس است که به علت برگزاری اجلاس سالانه مجمع جهانی اقتصاد در آن، به یکی از کانون‌های رسانه‌ای مهم دنیا تبدیل شده است. اجلاس سالانه مجمع جهانی اقتصاد (economic forum world) با حضور رهبران سیاسی و نخبگان اقتصادی و تجاری کشورهای مختلف جهان برگزار می‌شود و به اجلاس داووس مشهور شده است.

مجمع جهانی اقتصاد، بنیادی غیردولتی و بین‌المللی است که در سال ۱۹۷۱ توسط کلاوس شواب، استاد تجارت و بازرگانی تأسیس شد. این مجمع علاوه بر این اجلاس سالانه، نشست‌های منطقه‌ای نیز در طول سال برگزار می‌کند.

این بنیاد، مکانی برای گفت‌وگو و مباحثه درباره مهم‌ترین مسائل و مشکلات اقتصادی و اجتماعی جهان است. زیرا نمایندگان قوی‌ترین سازمان‌های اقتصادی و بانفوذترین نهادهای سیاسی جهان در اجلاس آن شرکت می‌کنند و متفکران به طرح ایده‌های خود می‌پردازند. از سویی، فضای غیررسمی اجلاس، بحث‌های گسترده و بی‌پرده‌ای را موجب می‌شود. خبرنگاران زیادی در اجلاس سالانه داووس حضور می‌یابند و به اکثر نشست‌ها دسترسی دارند و عمده این نشست‌ها به طور زنده پخش می‌شود. علاوه بر رهبران سیاسی و تجار موفق، رهبران سازمان‌های غیردولتی و بین‌المللی همچون عفو بین‌الملل، مؤسسه شفافیت بین‌المللی و نهادهای مختلف سازمان ملل متحد نیز حضور فعالی در اجلاس دارند.

هر چند در نگاه اول، اجلاس داووس مثبت می‌نماید، اما منتقدان سرسختی نیز دارد. به اعتقاد این عده، مجمع جهانی اقتصاد در واقع، یک مجمع تجاری است که مرفه‌ترین تجار به راحتی می‌توانند دربارهٔ معاملات خود با یکدیگر به بحث و گفت‌وگو بنشینند و با رهبران سیاسی پرنفوذ جهان به تبادل نظر بپردازند. بدون شک، هدف نخست چنین اجلاسی منفعت‌طلبی خواهد بود نه حل معضلات اقتصادی همچون فقر در سراسر جهان.

بالاترین نهاد مجمع جهانی اقتصاد، هیأت‌رئیسۀ آن است که ۲۰ عضو دارد. با وجود تبلیغات فراوان دربارهٔ فراگیر بودن این بنیاد، اعضای هیأت‌رئیسۀ آن عمدتاً آمریکایی، اروپایی و یا از کشورهای صنعتی آسیا هستند و عمدۀ حاضران در اجلاس را نیز نمایندگان این بخش‌های توسعه‌یافته دنیا تشکیل می‌دهند. معمولاً مدیران شرکت‌هایی به اجلاس داووس دعوت می‌شوند که درآمد سالانۀ آنها بالای یک میلیارد دلار باشد. بدیهی است که شرکت‌های کشورهای فقیر و در حال توسعه دنیا معمولاً به اجلاس دعوت نمی‌شوند و در صورت حضور نیز، همواره در اقلیت قرار می‌گیرند.

در چند سال اخیر، نزدیک به ۳۹ درصد شرکت‌کنندگان اجلاس داووس را اروپائیان و ۳۶ درصد را دولتمردان و تجار ایالات متحده آمریکا تشکیل داده‌اند که حدود ۷۵ درصد کل حضار را شامل می‌شود. حال آن که اروپا و آمریکا روی هم ۱۷ درصد جمعیت دنیا را در اختیار دارند. در مقابل، با اینکه ۶۰ درصد مردم جهان در آسیا زندگی می‌کنند، حداکثر ۸ درصد شرکت‌کنندگان داووس را آسیایی‌ها تشکیل می‌دهند.

۷-۴. سازمان ریش سفیدان

سازمان ریش سفیدان، یک سازمان بین‌المللی غیردولتی است که به عنوان فعالان صلح و مدافعان حقوق بشر فعالیت می‌کند. اعضای این سازمان که از افراد بانفوذ و چهره‌های مشهور سیاسی جهان تشکیل شده است، خود را به عنوان "رهبران مستقل جهانی برای صلح و حقوق بشر" توصیف می‌کنند. این سازمان، شامل ۱۲ عضو از شاخص‌ترین فعالان بازنشسته عرصه‌های سیاسی و فرهنگی است که دیگر دارای هیچ مقام رسمی نیستند. ریاست این سازمان در حال حاضر بر عهده کوفی عنان می‌باشد دفتر آن نیز در لندن قرار دارد.

فکر تأسیس چنین نهادی ابتدا توسط پیتر گابریل، خواننده مشهور و ریچارد برنسون، کارآفرین انگلیسی

به نلسون ماندلا، رئیس جمهور فقید آفریقای جنوبی ارائه شد. ماندلا نیز با کمک گراسا ماچل و دزموند توتو، در سال ۲۰۰۷ گروه ریش سفیدان را در ژوهانسبورگ پایه گذاری کرد تا از توان و تجربه بزرگان و پیشکسوتان برای حل و فصل مشکلات بین المللی استفاده شود. وی در مراسم تأسیس این گروه گفت: این گروه می تواند آزادانه و جسورانه سخن بگوید و با عقلانیت، استقلال و همبستگی در

مواجه با پیچیده ترین مشکلات جهانی به صورت علنی یا سرّی اقدام کند. اعضای گروه ریش سفیدان

برای اولین بار در بهمن ۱۳۹۲ چهار تن از اعضای بنیاد ریش سفیدان از جمله کوفی عنان، برای انجام مذاکره با رهبران ایران وارد تهران شدند. این گروه با افرادی چون حسن روحانی، علی اکبر ولایتی و محمدجواد ظریف دیدار داشتند و در زمینه های مختلف به ویژه انرژی هسته ای گفتگو کردند.

کوفی عنان در جریان سفر به ایران طی کنفرانس خبری، نسبت به وضعیت سوریه ابراز نگرانی کرد و گفت: همه ما به شدت در مورد وضعیت اسف بار سوریه نگرانیم. باید تمام تلاشمان را برای کاهش مصیبت در این منطقه انجام بدهیم. به دنبال بحران سوریه در سال های اخیر، کوفی عنان به عنوان نماینده دبیرکل سازمان ملل، در رابطه با تحولات این کشور تلاش کرد. پس از او اخضر ابراهیمی به عنوان نماینده سازمان ملل در سوریه منصوب شد.

در سال ۲۰۱۲ سه تن از اعضای سازمان ریش سفیدان از جمله جیمی کارتر و دزموند توتو، به کشور مصر و اسرائیل سفر کردند. این گروه خواستار ارائه راه حلی جامع برای برقراری صلح پایدار در منطقه شدند و در بحث های خود با رهبران سیاسی و کارشناسان حقوق بشر، نسبت به گسترش شهرک سازی و تغییرات در بیت المقدس به عنوان مانعی عمده برای صلح میان اسرائیل و فلسطین، ابراز نگرانی کردند.

موسسه پژوهشی چتم هاوس لندن نیز در ژوئیه ۲۰۱۲ میزبان سه چهره از گروه ریش سفیدان بود (جیمی کارتر، مارتین آهیساری و اخضر ابراهیمی). این گروه با ریاست جیمی کارتر، رئیس جمهوری

پیشین آمریکا که برای برقراری صلح میان اسرائیل و فلسطینی‌ها به آنجا سفر کرده بودند، در نشست چتم هاوس بر لزوم اجرای طرح تشکیل دو کشور اسرائیل و فلسطین در کنار هم تاکید کردند.

کارت‌تر در پاسخ به پرسشی مبنی بر احتمال نقش منفی ایران برای جلوگیری از عملی شدن این راه‌حل گفت: تهران از اقتدار لازم برای به بیراهه کشیدن جریان صلح برخوردار نیست درحالی که ۸۱ درصد فلسطینی‌ها خواستار حل مسالمت‌آمیز این مناقشه از طریق تشکیل دو دولت هستند.

أسقف دزموند توتو (از رهبران جنبش ضد آپارتاید آفریقای جنوبی و عضو گروه ریش سفیدان) نیز پس از دیدار از اسرائیل و مناطق اشغالی گفت: من در سرزمین‌های اشغالی فلسطین شاهد جداسازی نژادی جاده‌ها و خانه‌ها بودم و اینها وضعیتی را برایم یادآوری می‌کند که ما در آفریقای جنوبی تحت سلطه نژادپرستی سیستم آپارتاید داشتیم.

منشور سازمان ملل متحد

منشور ملل متحد در تاریخ ۲۶ ژوئن ۱۹۴۵ (مطابق با ۶ تیر ماه ۱۳۲۴) در سانفرانسیسکو در پایان کنفرانس ملل متحد درباره تشکیل یک سازمان بین‌المللی به امضا رسید و در ۲۴ اکتبر همان سال لازم‌الاجرا گردید. اصلاحات مربوط به مواد ۲۳، ۲۷ و ۶۱ منشور در ۱۷ دسامبر ۱۹۶۳ توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید و از ۳۱ اوت ۱۹۶۵ لازم‌الاجرا گردید. اصلاح ماده ۱۰۹ نیز که در تاریخ ۲۰ دسامبر ۱۹۶۵ به تصویب مجمع عمومی رسید در ۱۲ ژوئن ۱۹۶۸ لازم‌الاجرا گردید. اصلاح بیشتری مربوط به ماده ۶۱ در ۲۰ دسامبر ۱۹۷۱ توسط مجمع عمومی به تصویب رسید و در ۲۴ سپتامبر ۱۹۷۳ لازم‌الاجرا گردید.

دیباچه

ما مردم ملل متحد با تصمیم به محفوظ داشتن نسل‌های آینده از بلائی جنگ که دو بار در مدت یک عمر انسانی، افراد بشر را دچار مصائب غیر قابل بیان نموده و با اعلام مجدد ایمان خود به حقوق اساسی بشر و به حیثیت و ارزش شخصیت انسانی و به تساوی حقوق مرد و زن و همچنین بین ملت‌ها اعم از کوچک و بزرگ با ایجاد شرایط لازم برای حفظ عدالت و احترام الزامات ناشی از عهدنامه‌ها و سایر منابع حقوق بین‌المللی و کمک به ترقی اجتماعی و شرایط زندگی بهتر با آزادی بیشتر، و برای نیل به این هدف‌ها برای رفق و مدارا کردن و زیستن در حال صلح با یکدیگر با یک روحیه حُسن همجواری و به متحد ساختن قوای خود برای نگاهداری صلح و امنیت بین‌المللی و به قبول اصول و ایجاد روش‌هایی که عدم استفاده از نیروهای مسلح را جز در راه منافع مشترک تضمین نماید و به توسل به وسائل و مجاری بین‌المللی برای پیشبرد ترقی اقتصادی و اجتماعی تمام ملل مصمم شده‌ایم که برای تحقق این مقاصد تشریک مساعی نماییم.

در نتیجه دولت‌های متبوع ما توسط نمایندگان خود که در شهر سانفرانسیسکو گرد آمده‌اند و اختیارات تامه آنان ابراز و صحت و اعتبار آن محرز شناخته شده است نسبت به این منشور ملل متحد موافقت حاصل نموده‌اند و بدینوسیله یک سازمان بین‌المللی که موسوم به ملل متحد خواهد بود تأسیس می‌نمایند.

فصل اول: مقاصد و اصول

ماده ۱- مقاصد ملل متحد به قرار زیر است:

حفظ صلح و امنیت بین‌المللی از طریق اقدامات دسته‌جمعی مؤثر برای جلوگیری و برطرف کردن تهدیدات علیه صلح و متوقف ساختن هرگونه عمل تجاوز یا سایر کارهای ناقض صلح و فراهم آوردن موجبات تعدیل و

حل و فصل اختلافات بین‌المللی یا وضعیت‌هایی که ممکن است منجر به نقض صلح گردد، با شیوه‌های مسالمت‌آمیز و بر طبق اصول عدالت و حقوق بین‌الملل.

توسعه روابط دوستانه در بین ملل بر مبنای احترام به اصل تساوی حقوق و خودمختاری ملل و انجام سایر اقدامات مقتضی برای تحکیم صلح جهانی.

حصول همکاری در حل مسائل بین‌المللی که دارای جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی یا بشردوستانه است.

تشویق احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همگان بدون تمایز از حیث نژاد، جنس، زبان و یا مذهب.

بودن مرکزی برای هماهنگ کردن اقداماتی که ملل جهت حصول این هدف‌های مشترک معمول می‌دارند.

ماده ۲- سازمان و اعضای آن در تعقیب مقاصد مذکور در ماده اول بر طبق اصول زیر عمل خواهند کرد:

سازمان بر مبنای اصل تساوی حاکمیت کلیه اعضا آن قرار دارد.

کلیه اعضا به منظور تضمین حقوق و مزایای ناشی از عضویت تعهداتی را که به موجب این منشور بر عهده گرفته‌اند با حسن نیت انجام خواهند داد.

کلیه اعضا اختلافات بین‌المللی خود را به وسایل مسالمت‌آمیز به طریقی که صلح و امنیت بین‌المللی و عدالت به خطر نیفتد، حل خواهند کرد.

کلیه اعضا در روابط بین‌المللی خود از تهدید به زور یا استفاده از آن علیه تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کشوری یا از هر روش دیگری که با مقاصد ملل متحد مبادینت داشته باشد خودداری خواهند نمود.

کلیه اعضا در هر اقدامی که سازمان بر طبق این منشور به عمل آورد به سازمان همه گونه مساعدت خواهند کرد و از کمک به هر کشوری که سازمان ملل متحد علیه آن اقدام احتیاطی یا قهری به عمل می‌آورد خودداری خواهند نمود. سازمان مراقبت خواهد کرد کشورهایی که عضو ملل متحد نیستند تا آنجا که برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی ضروری است بر طبق این اصول عمل نمایند. هیچ یک از مقررات مندرج در این منشور، ملل متحد را مجاز نمی‌دارد در اموری که ذاتاً جزء صلاحیت داخلی هر کشوری است دخالت نماید و اعضا را نیز ملزم نمی‌کند که چنین موضوعاتی را تابع مقررات این منشور قرار دهند، ولی این اصل به اعمال اقدامات قهری پیش‌بینی شده در فصل هفتم لطمه وارد نخواهد آورد.

فصل دوم: عضویت

ماده ۳- اعضای اصلی ملل متحد، کشورهایی هستند که در کنفرانس ملل متحد راجع به سازمان بین‌المللی

در سانفرانسیسکو شرکت نموده یا قبلاً اعلامیه ملل متحد مورخ اول ژانویه ۱۹۴۲ را امضاء کرده و این منشور را امضاء و بر طبق ماده ۱۱۰ تصویب نمایند.

ماده ۴- سایر کشورهای شیفته صلح که تعهدات مندرج در این منشور را بپذیرند و به نظر و تشخیص سازمان، قادر و مایل به اجرای آن باشند می‌توانند به عضویت ملل متحد درآیند. قبول هر کشوری که واجد شرایط مذکور باشد به عضویت ملل متحد، منوط به تصمیمی است که مجمع عمومی بنابر توصیه شورای امنیت اتخاذ می‌نماید.

ماده ۵- هر عضو ملل متحد که از طرف شورای امنیت بر علیه آن اقدام احتیاطی یا قهری به عمل آمده است، ممکن است به وسیله مجمع عمومی و بنابر توصیه شورای امنیت از اعمال حقوق و مزایای عضویت معلق گردد. اعمال حقوق و مزایای مزبور ممکن است به وسیله شورای امنیت مجدداً برقرار شود.

ماده ۶- هر عضو ملل متحد که در تخطی از اصول مندرج در این منشور اصرار ورزد، ممکن است به وسیله مجمع عمومی بنابر توصیه شورای امنیت از سازمان اخراج گردد.

فصل سوم: ارکان

ماده ۷- ارکان اصلی ملل متحد عبارتند از: یک مجمع عمومی، یک شورای امنیت، یک شورای اقتصادی و اجتماعی، یک شورای قیمومت، یک دیوان بین‌المللی دادگستری و یک دبیرخانه. ارکان فرعی که ضروری تشخیص داده شود ممکن است بر طبق این منشور تأسیس گردد.

ماده ۸- سازمان ملل متحد برای تصدی هر شغلی به هر عنوان تحت شرایط مساوی در ارکان اصلی و فرعی خود، هیچ گونه محدودیتی در استخدام مردان و زنان برقرار نخواهد کرد.

فصل چهارم: مجمع عمومی

ماده ۹- مجمع عمومی مرکب از کلیه اعضای ملل متحد خواهد بود. هر عضو بیش از پنج نماینده در مجمع عمومی نخواهد داشت.

ماده ۱۰- مجمع عمومی می‌تواند هر مسأله یا امری را که در حدود این منشور یا مربوط به اختیارات و وظایف هر یک از رکن‌های مقرر در این منشور باشد، مورد بحث قرار دهد و جز در مورد مذکور در ماده ۱۲ ممکن است به اعضاء سازمان ملل متحد یا به شورای امنیت یا به هر دو، درباره هر یک از این مسایل و امور توصیه‌هایی بنماید.

ماده ۱۱- مجمع عمومی می‌تواند اصول کلی همکاری برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی از جمله اصول حاکم بر خلع سلاح و تنظیم تسلیحات را مورد رسیدگی قرار دهد و ممکن است در مورد اصول مذکور به اعضاء یا به شورای امنیت یا به هر دو توصیه‌هایی بنماید.

مجمع عمومی می‌تواند هر مسأله مربوط به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را که توسط هر یک از اعضاء یا شورای امنیت یا بر طبق بند دوم از ماده ۳۵ توسط کشوری که عضو ملل متحد نیست، به آن رجوع شده باشد مورد بحث قرار دهد. و جز در مورد مقرر در ماده ۱۲ می‌تواند در مورد چنین مسائلی به کشور یا کشورهای مربوط یا به شورای امنیت یا به هر دو توصیه‌هایی بنماید. هر مسأله‌ای از این قبیل که اقدام در مورد آن ضروری باشد، توسط مجمع عمومی قبل یا بعد از بحث به شورای امنیت ارجاع خواهد گردید. مجمع عمومی می‌تواند توجه شورای امنیت را به وضعیت‌هایی که محتمل

است صلح و امنیت بین‌المللی را به مخاطره اندازد جلب نماید. اختیارات مجمع عمومی که در این ماده ذکر شده است، حد کلی شمول ماده ۱۰ را محدود نخواهد کرد.

ماده ۱۲- تا زمانی که شورای امنیت در مورد هر اختلاف یا وضعیت، در حال انجام وظایفی است که در این منشور بدان محول شده است، مجمع عمومی در مورد آن اختلاف یا وضعیت هیچگونه توصیه‌ای نخواهد کرد مگر اینکه شورای امنیت چنین تقاضایی بکند.

دبیرکل ملل متحد با موافقت شورای امنیت، مجمع عمومی را در هر دوره اجلاس از امور مربوط به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی که در شورای امنیت مطرح است مطلع خواهد ساخت. به همین نحو بلافاصله پس از ختم رسیدگی شورای امنیت نسبت به امور مربوطه، مراتب را به مجمع عمومی و در صورتی که مجمع عمومی در حال اجلاس نباشد به اعضاء اطلاع خواهد داد.

ماده ۱۳- مجمع عمومی نسبت به امور زیر موجبات انجام مطالعات و صدور توصیه‌هایی را فراهم می‌کند:

الف) ترویج همکاری بین‌المللی در امور سیاسی و تشویق توسعه تدریجی حقوق بین‌الملل و تدوین آن.

ب) ترویج همکاری بین‌المللی در رشته‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و بهداشتی و کمک به تحقق حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه بدون تبعیض از حیث نژاد، جنس، زبان و مذهب.

سایر مسئولیت‌ها، وظایف و اختیارات مجمع عمومی در مورد امور مذکور، در شق ب از بند یک این ماده در فصول نهم و دهم بیان شده است.

ماده ۱۴- مجمع عمومی با رعایت ماده ۱۲ می‌تواند برای حل مسالمت‌آمیز هر وضعیتی که به نظر می‌رسد احتمالاً به رفاة عمومی یا به روابط دوستانه بین‌الملل لطمه زند و منشا آن هرچه باشد از جمله وضعیت‌هایی که ناشی از نقض مقاصد و اصول ملل متحد به شرح مذکور در این منشور است، اقداماتی را توصیه نماید.

ماده ۱۵- مجمع عمومی گزارش‌های سالانه و گزارش‌های مخصوص شورای امنیت را دریافت می‌کند و مورد بررسی قرار می‌دهد. گزارش‌های مذکور شامل مشروح اقدامات و تصمیماتی خواهد بود که شورای امنیت برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی به عمل آورده یا اتخاذ کرده است. مجمع عمومی گزارش‌های سایر ارکان ملل متحد را دریافت می‌کند و مورد بررسی قرار می‌دهد.

ماده ۱۶- مجمع عمومی وظایفی را که در فصول ۱۲ و ۱۳ منشور بدان محول شده از جمله: تصویب قراردادهای قیمومت مناطقی را که سوق‌الجیشی قلمداد نشده، با توجه به نظام قیمومت بین‌المللی انجام خواهد داد.

ماده ۱۷- مجمع عمومی بودجه سازمان را بررسی و تصویب خواهد کرد. مخارج سازمان بر حسب سهمیه‌بندی مقرر از طرف مجمع عموم بر عهده اعضاء خواهد بود. مجمع عمومی هرگونه ترتیبات مالی و بودجه‌ای را که به مؤسسات تخصصی مذکور در ماده ۵۷ داده شود، مورد بررسی و تصویب قرار خواهد داد و بودجه اداری مؤسسات مذکور را به منظور صدور توصیه به آنها بررسی خواهد نمود.

ماده ۱۸- هر عضو مجمع عمومی دارای یک رأی خواهد بود.^{۱۳} تصمیمات مجمع عمومی در مورد مسائل مهم با اکثریت دو سوم از اعضای حاضر و رأی‌دهنده اتخاذ خواهد شد. موارد زیر از مسائل مهم محسوب می‌شود:

توصیه‌های مربوط به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، انتخاب اعضای غیردائم شورای امنیت، انتخاب اعضای شورای اقتصادی و اجتماعی، انتخاب اعضای شورای قیمومت بر طبق شق ج از بند یک ماده ۸۶، قبول اعضای جدید در سازمان ملل متحد، تعلیق حقوق و مزایای عضویت، اخراج اعضاء، مسائل راجع به اجرای نظام قیمومت و مسائل مربوط به بودجه. تصمیمات راجع به سایر امور، با اکثریت اعضاء حاضر و رأی‌دهنده اتخاذ می‌شود.

ماده ۱۹- هر عضو ملل متحد که پرداخت سهمیه مالی آن به سازمان به تأخیر افتاده باشد، در صورتی که سهمیه عقب‌افتاده عضو مزبور معادل یا بیشتر از مبلغ سهمیه مربوط برای دو سال قبل به طور کامل باشد، در مجمع عمومی حق رأی نخواهد داشت. مع‌ذک اگر مجمع عمومی تشخیص دهد که قصور در پرداخت، ناشی از شرایطی است که از حیطة اختیار عضو مزبور خارج است می‌تواند به چنین عضوی اجازه دهد که در رأی شرکت کند.

ماده ۲۰- مجمع، به طور منظم، دوره‌های اجلاس سالانه و در صورت اقتضاء اجلاس‌های فوق‌العاده خواهد داشت. اجلاس‌های فوق‌العاده با دعوت دبیرکل بنا به درخواست شورای امنیت یا اکثریت اعضای ملل خواهد بود.

ماده ۲۱- مجمع عمومی آئین‌نامه داخلی خود را تنظیم می‌کند. مجمع مزبور برای هر دوره اجلاس رئیس خود را انتخاب می‌کند.

ماده ۲۲- مجمع برای انجام وظایف خود، ارکان فرعی را آن گونه که ضروری تشخیص دهد، تأسیس می‌نماید.

فصل پنجم: شورای امنیت

ماده ۲۳- شورای امنیت مرکب است از پانزده عضو سازمان ملل متحد. جمهوری چین، فرانسه، اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی (فدراسیون روسیه)، بریتانیای کبیر و ایرلند شمالی و ایالات متحده آمریکا اعضاء دائم شورای امنیت هستند. مجمع عمومی ده عضو دیگر سازمان را بالاخص با توجه به شرکت اعضای سازمان ملل متحد در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و سایر هدف‌های سازمان در درجه اول و همچنین با توجه به تقسیم عادلانه جغرافیایی به عنوان اعضاء غیر دائم شورای امنیت انتخاب می‌نماید. اعضای غیردائم شورای امنیت برای یک دوره دو ساله انتخاب می‌گردند. مع‌ذک در نخستین انتخاب اعضای غیردائم، پس از افزایش عدد اعضاء شورای امنیت از یازده به پانزده، دو عضو از چهار عضو اضافه‌شده برای یک دوره یک ساله انتخاب می‌شوند.

۱۳- بر اساس مواد ۵۱ تا ۵۳ آئین‌نامه داخلی مجمع عمومی، زبان‌های رسمی و کاری در مجمع عمومی و کمیته‌های آن عبارتند از: عربی، چینی، انگلیسی، فرانسه، روسی و اسپانیایی. سخنرانی‌های انجام‌شده به هر یک از شش زبان مذکور، باید به طور شفاهی (همزمان) به پنج زبان دیگر ترجمه شود. هر نماینده‌ای می‌تواند به زبانی غیر از زبان‌های رسمی مجمع عمومی، سخنرانی کند. در این صورت لازم است رأساً موجبات ترجمه به یکی از زبان‌های رسمی را فراهم آورد.

عضوی که خارج می‌گردد بلافاصله قابل انتخاب نخواهد بود. هر عضو شورای امنیت، یک نماینده در آن شورا خواهد داشت.

ماده ۲۴- به منظور تأمین اقدام سریع و مؤثر از طرف ملل متحد، اعضای آن مسئولیت اولیه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به شورای امنیت واگذار می‌نمایند و موافقت می‌کنند که شورای امنیت در اجرای وظایفی که به موجب این مسئولیت بر عهده دارد از طرف آنها اقدام نماید.

شورای امنیت در اجرای این وظایف بر طبق مقاصد و اصول ملل متحد عمل می‌کند. اختیارات مخصوصی که برای انجام وظایف مذکور به شورای امنیت واگذار گردیده در فصول ۶، ۷، ۸ و ۱۲ بیان شده است. شورای امنیت گزارش‌های سالانه و در صورت اقتضا گزارش‌های مخصوص برای بررسی به مجمع عمومی تقدیم می‌دارد.

ماده ۲۵- اعضای ملل متحد موافقت می‌نمایند که تصمیمات شورای امنیت را بر طبق این منشور قبول و اجرا نمایند.

ماده ۲۶- به منظور کمک به استقرار و حفظ صلح و امنیت بین‌المللی به وسیله بکار بردن تدابیری جهت صرف حداقل منابع انسانی و اقتصادی جهان برای تسلیحات، شورای امنیت مکلف است با کمک کمیته ستاد نظامی مذکور در ماده ۴۷ طرح‌هایی برای وضع اصول تنظیم تسلیحات تهیه و به اعضای ملل متحد تقدیم نماید.

ماده ۲۷- هر عضو شورای امنیت دارای یک رأی است. تصمیمات شورای امنیت راجع به مسائل مربوط به آیین‌کار با رأی ۹ عضو اتخاذ می‌شود. تصمیمات شورای امنیت راجع به سایر مسائل با رأی مثبت ۹ عضو که شامل آراء تمام اعضای دائم باشد اتخاذ می‌گردد به این شرط که در مورد تصمیماتی که به موجب مندرجات فصل ششم و بند سوم از ماده ۵۲ اتخاذ می‌شود، طرف دعوی از دادن رأی خودداری نماید.

ماده ۲۸- شورای امنیت به نحوی تشکیل خواهد شد که بتواند دائماً قادر به انجام وظایف خود باشد. بدین منظور هر یک از اعضای شورای امنیت در کلیه اوقات نماینده‌ای در مقر سازمان خواهد داشت. شورای امنیت جلساتی به فواصل معین خواهد داشت و هر یک از اعضای شورا در صورتی که مایل باشد، می‌تواند توسط یکی از اعضای دولت خود یا نماینده‌ای که مخصوصاً بدین منظور تعیین گردیده است در آن جلسات شرکت جوید. شورای امنیت می‌تواند جلسات خود را در جاهایی غیر از مقر سازمان که برای تسهیل انجام وظایف خود مناسب بداند تشکیل دهد.

ماده ۲۹- شورای امنیت می‌تواند ارکان فرعی را آن گونه که برای انجام وظایف خود لازم بداند، تأسیس نماید.

ماده ۳۰- شورای امنیت آئین‌نامه داخلی خود را که از جمله مشتمل بر ترتیب انتخاب شورا باشد تنظیم می‌کند.

ماده ۳۱- هر عضو ملل متحد که عضو شورای امنیت نیست، می‌تواند بدون حق رأی در مذاکرات مربوط به هر مسأله‌ای که در شورای امنیت مطرح است در هر مورد که شورای امنیت مسائل مزبور را در منافع آن عضو مخصوصاً مؤثر بداند شرکت کند.

ماده ۳۲- هر عضو ملل متحد که عضو شورای امنیت نیست یا هر کشوری که در ملل متحد عضویت ندارد، هرگاه طرف اختلافی باشد که در شورای امنیت تحت رسیدگی است دعوت خواهد شد که بدون حق رأی در مذاکرات مربوط به اختلاف مزبور شرکت نماید. شورای امنیت شرایطی را که برای شرکت کشوری که عضو ملل متحد نیست عادلانه می‌داند وضع خواهد نمود.

فصل ششم: حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات

ماده ۳۳- طرفین هر اختلاف که ادامه آن متحمل است حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر اندازد، باید قبل از هر چیز از طریق مذاکره، میانجیگری، سازش، داوری، رسیدگی قضایی و توسل به مؤسسات یا ترتیبات منطقه‌ای یا سایر وسائل مسالمت‌آمیز بنا به انتخاب خود، راه‌حل آن را جستجو نمایند. شورای امنیت در صورت اقتضا از طرفین اختلاف خواهد خواست که اختلافات خود را با شیوه‌های مزبور حل و فصل نمایند.

ماده ۳۴- شورای امنیت می‌تواند هر اختلاف یا وضعیتی را که ممکن است منجر به یک اصطکاک بین‌المللی گردد یا اختلافی ایجاد نماید، مورد رسیدگی قرار دهد و تعیین نماید آیا احتمال است ادامه اختلاف یا وضعت مزبور حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر بیندازد.

ماده ۳۵- هر عضو ملل متحد می‌تواند توجه شورای امنیت یا مجمع عمومی را به هر اختلاف یا وضعیتی از آن گونه که در ماده ۳۴ بدان اشاره شده است جلب نماید. هر کشوری که عضو ملل متحد نیست می‌تواند توجه شورای امنیت یا مجمع عمومی را به اختلافی که خود در آن درگیر است جلب نماید مشروط بر این که در مورد اختلاف مزبور قبلاً تعهدات مربوط به حل و فصل مسالمت‌آمیز مقرر در این منشور را قبول نماید. اقدامات مجمع عمومی در این خصوص، تابع مقررات مواد ۱۱ و ۱۲ است.

ماده ۳۶- شورای امنیت می‌تواند در هر مرحله از اختلافی - از آن گونه که در ماده ۳۳ بدان اشاره شده است - یا در هر وضعیت شبیه به آن، روش‌ها یا ترتیب‌های حل و فصل مناسب توصیه نماید. شورای امنیت ملزم است روش‌هایی را که طرفین دعوی خود قبلاً برای حل و فصل اختلاف قبول کرده‌اند مورد توجه قرار دهد. شورای امنیت در توصیه‌هایی که به موجب این ماده می‌کند، باید همچنین در نظر داشته باشد که اختلافات قضایی باید به طور کلی توسط طرفین دعوی بر طبق مقررات اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری به دیوان مزبور رجوع گردد.

ماده ۳۷- در صورتی که طرف‌های اختلافی از آن گونه که در ماده ۳۳ بدان اشاره شده است، نتوانند آن را به وسایل مذکور در ماده مزبور حل و فصل کنند باید آن را به شورای امنیت ارجاع نمایند. هرگاه شورای امنیت تشخیص دهد که دوام یک اختلاف، در واقع محتمل است حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به خطر بیندازد، باید تصمیم بگیرد که بر طبق مقررات ماده ۳۶ عمل کند یا شرایطی را که برای حل و فصل مناسب تشخیص می‌دهد توصیه نماید.

ماده ۳۸- در صورتی که کلیه طرف‌های اختلاف درخواست نمایند، شورای امنیت می‌تواند به منظور حل مسالمت‌آمیز اختلاف مزبور به طرف‌های اختلاف توصیه‌هایی بنماید بدون این که به مقررات مواد ۳۳ الی ۳۷ لطمه‌ای وارد آید.

فصل هفتم: اقدام در موارد تهدید علیه صلح، نقض صلح و اعمال تجاوز

ماده ۳۹- شورای امنیت وجود هر گونه تهدید علیه صلح، نقض صلح، یا عمل تجاوز را احراز و توصیه‌هایی خواهد نمود یا تصمیم خواهد گرفت که برای حفظ یا اعاده صلح و امنیت بین‌المللی به چه اقداماتی بر طبق مواد ۴۱ و ۴۲ باید مبادرت شود.

ماده ۴۰- به منظور جلوگیری از وخامت وضعیت، شورای امنیت می‌تواند قبل از آنکه بر طبق ماده ۳۹ توصیه‌هایی بنماید یا درباره اقداماتی که باید معمول گردد تصمیم بگیرد. از طرف‌های ذینفع بخواهد اقدامات موقتی را که شورای امنیت ضروری یا مطلوب تشخیص می‌دهد انجام دهند. اقدامات موقت، به حقوق یا ادعاها یا موقعیت طرف‌های ذینفع لطمه‌ای وارد نخواهد کرد. شورای امنیت تخلف در اجرای اقدامات موقت را - چنان که باید و شاید - در نظر خواهد گرفت.

ماده ۴۱- شورای امنیت می‌تواند تصمیم بگیرد که برای اجرای تصمیمات آن شورا مبادرت به چه اقداماتی - که متضمن به کارگیری نیروی مسلح نباشد - لازم است و می‌تواند از اعضای ملل متحد بخواهد که به این قبیل اقدامات مبادرت ورزند. این اقدامات ممکن است شامل متوقف ساختن تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی و ارتباطات راه‌آهن، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسائل ارتباطی و قطع روابط سیاسی باشد.

ماده ۴۲- در صورتی که شورای امنیت تشخیص دهد که اقدامات پیش‌بینی شده در ماده ۴۱ کافی نخواهد بود یا ثابت شده باشد که کافی نیست، می‌تواند به وسیله نیروی هوایی، دریایی یا زمینی به اقدامی که برای حفظ یا اعاده صلح و امنیت بین‌المللی ضروری است مبادرت کند. این اقدام ممکن است مشتمل بر تظاهرات و محاصره و سایر عملیات نیروهای هوایی، دریایی یا زمینی اعضای ملل متحد باشد.

ماده ۴۳- کلیه اعضای ملل متحد برای شرکت در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، متعهد می‌شوند که نیروهای مسلح و تسهیلات از جمله حق عبور لازم برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را بنا به درخواست شورای امنیت و طبق موافقتنامه یا موافقت‌های خاص در اختیار آن شورا قرار دهند. موافقتنامه یا موافقتنامه‌های مذکور، تعداد و نوع نیروها، درجه آمادگی و قرارگاه عمومی آنها و ماهیت تسهیلات و کمک‌هایی را که باید ارائه گردد، معین می‌نماید.

مذاکرات مربوط به موافقتنامه یا موافقتنامه‌های مزبور به ابتکار شورای امنیت هرچه زودتر صورت خواهد گرفت. این موافقتنامه‌ها بین شورای امنیت و اعضاء یا بین شورای امنیت و گروه‌هایی از اعضاء منعقد خواهد گردید و کشورهای امضاکننده باید آن را بر طبق مقررات قوانین اساسی خود تصویب نمایند.

ماده ۴۴- هرگاه شورای امنیت تصمیم به استفاده نیرو بگیرد، قبل از آنکه از عضو فاقد نماینده در شورا، درخواست تدارک نیروهای مسلح برای انجام تعهدات خود به موجب ماده ۴۳ بنماید، باید عضو مزبور را در

صورت تمایل آن عضو، برای شرکت در تصمیمات شورای امنیت مربوط به استفاده از نیروهای مسلح آن عضو دعوت نماید.

ماده ۴۵- برای اینکه سازمان ملل متحد قادر به انجام اقدامات فوری نظامی باشد، اعضاء باید قسمت‌هایی از نیروی هوایی خود را به طوری که قابل استفاده فوری برای عملیات اجرایی دسته‌جمعی بین‌المللی باشد، آماده نگاه دارند. مقدار و درجه آمادگی این قسمت‌ها و طرح‌های عملیات دسته‌جمعی آنان در حدود مقرر در موافقت‌نامه یا موافقت‌نامه‌های مخصوص اشاره شده در ماده ۴۳، توسط شورای امنیت و کمیته ستاد نظامی تعیین خواهد شد.

ماده ۴۶- طرح‌های بکارگیری نیروی مسلح را شورای امنیت با کمک کمیته ستاد نظامی تنظیم می‌کند.

ماده ۴۷- برای راهنمایی و کمک به شورای امنیت درباره کلیه مسائل مربوط به نیازمندی‌های نظامی شورای امنیت برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و همچنین برای بکارگیری و فرماندهی نیروهای مسلحی که در اختیار شورا قرار داده شده و تنظیم تسلیحات و خلع سلاح احتمالی، یک کمیته ستاد نظامی تأسیس می‌شود. کمیته ستاد نظامی مرکب خواهد بود از رؤسای ستاد اعضاء دائم شورای امنیت یا نمایندگان آنها. هرگاه حسن اجرای وظایف کمیته ستاد نظامی، شرکت عضوی از اعضای ملل متحد را که در کمیته نماینده دائم ندارد ایجاد نماید، آن عضو از طرف کمیته ستاد نظامی برای شرکت در کارها دعوت خواهد شد.

کمیته ستاد نظامی تحت نظر شورای امنیت، مسئول هدایت سوق‌الجیشی هر یک از نیروهای مسلحی که در اختیار این شورا قرار داده شده خواهد بود. موضوعات مربوط به فرماندهی این گونه نیروها بعداً ترتیب داده خواهد شد. کمیته ستاد نظامی می‌تواند با اجازه شورای امنیت و پس از مشورت با سازمان‌های منطقه‌ای ذیربط و مناسب، کمیته‌های فرعی منطقه‌ای تأسیس نماید.

ماده ۴۸- برای اجرای تصمیمات شورای امنیت جهت حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، همه یا بعضی از اعضاء ملل متحد به تشخیص شورای امنیت اقدام لازم معمول خواهند داشت. اعضاء ملل متحد مستقیماً و به وسیله اقدامات خود در سازمان‌های بین‌المللی مربوط که عضو آن هستند، تصمیمات مذکور را اجرا خواهند کرد.

ماده ۴۹- اعضاء ملل متحد در دادن کمک متقابل به یکدیگر برای اجرای تصمیمات متخذ از طرف شورای امنیت، تشریک مساعی خواهند کرد.

ماده ۵۰- هرگاه شورای امنیت اقدامات احتیاطی یا قهری علیه کشوری معمول دارد، هر کشور دیگر که خود را مواجه با مشکلات اقتصادی خاصی ناشی از اجرای آن اقدامات بباید اعم از اینکه عضو ملل متحد باشد یا نه، حق خواهد داشت در مورد حل آن مشکلات با شورای امنیت مشورت نماید.

ماده ۵۱- در صورت وقوع حمله مسلحانه علیه یک عضو ملل متحد، تا زمانی که شورای امنیت اقدام لازم برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را به عمل آورد، هیچ یک از مقررات این منشور به حق ذاتی دفاع از خود، خواه فردی یا جمعی لطمه‌ای وارد نخواهد کرد.

اعضاء باید اقداماتی را که در اعمال این حق دفاع از خود به عمل می‌آورند، فوراً به اطلاع شورای امنیت گزارش دهند. این اقدامات به هیچ وجه در اختیارات و مسئولیتی که شورای امنیت بر طبق این منشور بر عهده

دارد و به موجب آن برای حفظ و اعاده صلح و امنیت بین‌المللی و نیز در هر موقع که ضروری تشخیص دهد اقدام لازم به عمل خواهد آورد، تاثیری نخواهد داشت.

فصل هشتم: قراردادهای منطقه‌ای

ماده ۵۲- هیچیک از مقررات این منشور مانع وجود قراردادهای یا مؤسسات منطقه‌ای برای انجام امور مربوط به حفظ صلح و امنیت بین‌المللی که متناسب برای اقدامات منطقه‌ای باشد، نیست مشروط بر آنکه این گونه قراردادهای یا مؤسسات و فعالیت‌های آنها با مقاصد و اصول ملل متحد سازگار باشد.

اعضای ملل متحد که چنین قراردادهایی را منعقد می‌نمایند یا چنین مؤسساتی را تأسیس می‌کنند، هرگونه کوششی را برای حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات محلی از طریق این قراردادهای یا مؤسسات منطقه‌ای قبل از مراجعه به شورای امنیت به کار خواهند برد. شورای امنیت توسعه حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات محلی را از طریق چنین قراردادهای یا مؤسسات منطقه‌ای چه به ابتکار کشورهای ذینفع و چه با ارجاع از طرف شورای امنیت تشویق می‌نماید. این ماده به هیچ وجه لطمه‌ای به اجرای مواد ۳۴ و ۳۵ نخواهد زد.

ماده ۵۳- شورای امنیت در موارد مقتضی از چنین قراردادهای یا مؤسسات منطقه‌ای برای عملیات اجرایی تحت اختیار خود استفاده خواهد کرد. ولی هیچ گونه عملیات اجرایی به موجب قراردادهای منطقه‌ای یا توسط مؤسسات منطقه‌ای بدون اجازه شورای امنیت صورت نخواهد گرفت.

اقداماتی که در اجرای ماده ۱۰۷ یا به موجب قراردادهای منطقه‌ای بر علیه هر کشور دشمن به شرحی که در بند دوم این ماده تعریف شده است یا بر علیه تجدید سیاست تجاوزکارانه از طرف چنین کشوری انجام می‌شود، تا زمانی که سازمان ملل متحد بنا بر درخواست کشورهای ذینفع مسئولیت جلوگیری از تجاوزات بیشتر چنین کشوری را به عهده گیرد از این قاعده مستثنی است.

عبارت « کشور دشمن » که در بند اول این ماده استفاده شده است، شامل هر کشوری می‌شود که در طی جنگ جهانی دوم، دشمن هر یک از امضاکنندگان این منشور بوده است.

ماده ۵۴- فعالیت‌هایی که به موجب قراردادهای منطقه‌ای یا به وسیله مؤسسات منطقه‌ای برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی انجام می‌گیرد یا مورد نظر است، باید در همه مواقع به طور کامل به اطلاع شورای امنیت برسد.

فصل نهم: همکاری اقتصادی و اجتماعی بین‌المللی

ماده ۵۵- با توجه به ضرورت ایجاد شرایط ثبات و رفاه برای تأمین روابط مسالمت‌آمیز و دوستانه بین‌الملل بر اساس احترام به اصل تساوی حقوق و خودمختاری ملل، سازمان ملل متحد امور زیر را تشویق خواهد کرد.

(الف) بالا بردن سطح زندگی، فراهم ساختن کار برای حصول شرایط توسعه در نظام اقتصادی و اجتماعی.

(ب) حل مسائل بین‌الملل اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی و مسائل مربوط به آنها و همکاری فرهنگی و آموزش.

(ج) احترام جهانی به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه بدون تبعیض نژاد، جنس و زبان یا مذهب.

ماده ۵۶- کلیه اعضا متعهد می‌شوند که برای نیل به مقاصد مذکور در ماده ۵۵ در همکاری با سازمان ملل متحد اقدامات فردی یا دسته‌جمعی معمول دارند.

ماده ۵۷- مؤسسات تخصصی مختلف که به موجب موافقتنامه بین کشورها تأسیس و بر طبق اساسنامه‌های خود در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و سایر رشته‌های مرتبط دارای مسئولیت‌های وسیع بین‌المللی هستند بر طبق مقررات ماده ۶۳ وابسته به سازمان ملل متحد خواهند شد. مؤسسات وابسته به ملل متحد، از این پس به عنوان مؤسسات تخصصی ذکر خواهند شد.

ماده ۵۸- سازمان برای هماهنگ کردن برنامه‌ها و فعالیت‌های مؤسسات تخصصی توصیه‌هایی خواهد کرد.

ماده ۵۹- سازمان در صورت اقتضا موجبات مذاکرات بین کشورهای ذینفع را برای ایجاد هر گونه مؤسسات تخصصی جدیدی که برای نیل به مقاصد مذکور در ماده ۵۵ ضروری باشد فراهم می‌کند.

ماده ۶۰- مسئولیت اجرای وظایف سازمان که در این فصل مقرر است، تحت نظر مجمع عمومی بر عهده شورای اقتصادی و اجتماعی است که بدین منظور دارای اختیارات مذکور در فصل ده است.

فصل دهم: شورای اقتصادی و اجتماعی

ماده ۶۱- شورای اقتصادی و اجتماعی مرکب از ۵۴ عضو ملل متحد خواهد بود که توسط مجمع عمومی انتخاب می‌شوند.^{۱۴} با رعایت مقررات بند سوم، همه ساله ۱۸ عضو شورای اقتصادی و اجتماعی برای مدت سه سال انتخاب می‌شوند. عضوی که خارج می‌گردد، قابل انتخاب مجدد است. در نخستین انتخاب پس از افزایش اعضای شورای اقتصادی و اجتماعی از ۲۷ به ۵۴ علاوه بر اعضایی که به جای ۹ عضوی که دوره خدمتشان پایان یافته انتخاب می‌شوند ۲۷ عضو جدید انتخاب خواهند شد. دوره خدمت نه عضو از این ۲۷ عضو اضافی پس از یک سال و نه عضو دیگر در پایان سال دوم به نحوی که از طرف مجمع ملی مقرر می‌شود خاتمه می‌یابد.

ماده ۶۲- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند مطالعات و گزارش‌هایی درباره مسائل بین‌المللی مربوط به امور اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و سایر امور مربوط انجام داده یا تهیه نماید یا موجبات انجام یا تهیه آن را فراهم آورد و در مورد این گونه امور، به مجمع عمومی و اعضای ملل و مؤسسات تخصصی مربوط توصیه‌هایی بنماید.

شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند به منظور تشویق احترام واقعی حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه توصیه‌هایی بنماید. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند در خصوص اموری که در صلاحیت آن قرار دارد پیش‌نویس مقاله‌نامه‌هایی برای تقدیم به مجمع عمومی تهیه نماید. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند در خصوص مسائلی که در صلاحیت آن قرار دارد، کنفرانس‌های بین‌المللی بر طبق قواعد مقرر از طرف ملل متحد ترتیب دهد.

۱۴- بر اساس ماده ۱۴۵ آیین‌نامه داخلی مجمع عمومی، در هر سال در طول اجلاس عادی خود، ۱۸ عضو شورای اقتصادی و اجتماعی را برای سه سال انتخاب می‌کند.

ماده ۶۳- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند با هر یک از مؤسسات تخصصی مذکور در ماده ۵۷ قراردادهایی منعقد کند و شرایطی را معین نماید. این گونه قراردادها باید به تصویب مجمع عمومی برسد. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند از طریق مشاوره با مؤسسات تخصصی و توصیه به آنها و توصیه به مجمع عمومی و اعضای ملل متحد فعالیت‌های مؤسسات تخصصی را هماهنگ سازد.

ماده ۶۴- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند برای به دست آوردن گزارش‌های منظم مؤسسات تخصصی اقدامات مقتضی به عمل آورد. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند برای به دست آوردن گزارش‌هایی در خصوص اقداماتی که برای اجرای توصیه‌های خود و توصیه‌هایی که توسط مجمع عمومی راجع به امور داخل در صلاحیت شورا به عمل آمده است با اعضای ملل متحد و مؤسسات تخصصی ترتیباتی بدهد. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند ملاحظات خود را درباره این گزارش‌ها به مجمع عمومی بفرستد.

ماده ۶۵- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند اطلاعاتی در اختیار شورای امنیت قرار دهد و به درخواست شورای امنیت به آن شورا کمک کند.

ماده ۶۶- شورای اقتصادی و اجتماعی در اجرای توصیه‌های مجمع عمومی، وظایفی را در حیطه صلاحیت خود انجام می‌دهد. شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند با تصویب مجمع عمومی، خدماتی را که اعضای ملل و مؤسسات تخصصی از آن شورا بخواهند انجام دهد. شورای اقتصادی و اجتماعی وظایف دیگری را که در این منشور به عهده آن واگذار شده است یا ممکن است توسط مجمع عمومی بدان محول شود، انجام می‌دهد.

ماده ۶۷- هر عضو شورای اقتصادی و اجتماعی دارای یک رأی است. تصویب شورای اقتصادی و اجتماعی با اکثریت آرای اعضای حاضر و رأی‌دهنده گرفته می‌شود.

ماده ۶۸- شورای اقتصادی و اجتماعی، کمیسیون‌هایی را برای مسائل اقتصادی و اجتماعی و ترویج حقوق بشر همچنین هر گونه کمیسیون دیگری که برای اجرای وظایفش ضروری باشد، تأسیس می‌کند.

ماده ۶۹- شورای اقتصادی و اجتماعی از هر یک از اعضای ملل متحد برای شرکت در مذاکرات مربوط به هر موضوعی که آن عضو به نحوی در آن ذینفع است، دعوت می‌کند بدون آنکه عضو مزبور حق رأی داشته باشد.

ماده ۷۰- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند ترتیباتی بدهد که نمایندگان مؤسسات تخصصی بدون حق رأی، در مذاکرات شورا و کمیسیون‌های آن و نیز نمایندگان شورا در مذاکرات مؤسسات تخصصی شرکت کنند.

ماده ۷۱- شورای اقتصادی و اجتماعی می‌تواند برای مشاوره با سازمان‌های غیردولتی که به امور در حیطه صلاحیت شورا اشتغال دارند، هرگونه تدابیر مناسب اتخاذ نماید. این ترتیبات ممکن است درباره سازمان‌های بین‌المللی در جایی که اقتضا نماید، درباره سازمان‌های ملی پس از مشورت با عضو ذینفع ملل متحد اعمال گردد.

ماده ۷۲- شورای اقتصادی و اجتماعی آیین‌نامه داخلی خود را تنظیم می‌نماید و در آن، طرز انتخاب رئیس شورا را معین می‌کند. شورای اقتصادی و اجتماعی در مواقع لازم بر طبق آیین‌نامه داخلی خود تشکیل جلسه می‌دهد. آیین‌نامه مزبور شامل مقررات مربوط به تشکیل جلسات به درخواست اکثریت اعضای شورا خواهد بود.

فصل یازدهم: اعلامیه راجع به سرزمین‌های غیرخودمختار

ماده ۷۳- اعضای ملل متحد که مسئولیت اداره سرزمین‌هایی را که مردم آن هنوز به درجه کامل حکومت خودمختاری نایل نشده‌اند، به عهده می‌گیرند. با این اولویت که منافع سکنة این سرزمین‌ها را به رسمیت می‌شناسند و تعهد پیشبرد رفاه سکنة این سرزمین‌ها را به منتها درجه و در حدود اصول مربوط به صلح و امنیت بین‌المللی به شرح مقرر در این منشور به عنوان یک مأموریت مقدس قبول نموده و برای این منظور متقبل می‌شوند که:

الف) با توجه به فرهنگ سکنة بومی، پیشرفت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی آنان را تأمین نمایند. رفتارشان با سکنة، عادلانه بوده و از آنان در مقابل اجحافات حمایت نمایند.

ب) حکومت خودمختاری را توسعه دهند، آمار سیاسی سکنة را رعایت نمایند و طبق اوضاع و احوال هر سرزمین و مردم آن و بنابر مدارج مختلف پیشرفتشان آنان را در توسعه تدریجی مؤسسات سیاسی آزاد یاری کنند.

ج) در تحکیم صلح و امنیت بین‌المللی بکوشند.

د) اقدامات سازنده توسعه‌ای را ترویج نمایند و به منظور آن که عملاً به مقاصد اجتماعی، اقتصادی و علمی مذکور در این ماده نائل شوند، پژوهش‌های علمی را تشویق نمایند و با یکدیگر در مواقع مقتضی با سازمان‌های بین‌المللی تخصصی همکاری کنند.

ه) جز در مواردی که مقتضیات امنیت و ملاحظات ناشی از قوانین اساسی ایجاب نماید، آمار و سایر اطلاعاتی را که دارای جنبه فنی و مربوط به شرایط اقتصادی، اجتماعی و آموزشی سرزمین‌هایی است که هر یک مسئول آن هستند غیر از سرزمین‌های مشمول مقررات فصول ۱۲ و ۱۳ جهت اطلاع مرتباً برای دبیرکل ملل متحد بفرستند.

ماده ۷۴- اعضای سازمان ملل متحد همچنین موافقت می‌کنند که خط مشی آنها - چه در سرزمین‌های مشمول مقررات این فصل و چه در قلمرو خاک اصلی خود آنها در امور اجتماعی، اقتصادی و تجارتي با رعایت ملاحظات لازم از حیث منافع و رفاه سایر نقاط جهان - بر اساس اصل کلی حسن همجواری استوار باشد.

فصل دوازدهم: نظام قیمومت بین‌المللی

ماده ۷۵- سازمان ملل متحد تحت نظر خود، یک نظام بین‌المللی قیمومت برای اداره و سرپرستی سرزمین‌هایی که ممکن است به موجب موافقت‌نامه‌های خاص بعداً تحت اداره آن قرار گیرد برقرار می‌نماید. این سرزمین‌ها از این پس به نام "سرزمین‌های تحت قیمومت" خوانده خواهد شد.

ماده ۷۶- اهداف اساسی نظام قیمومت طبق مقاصد ملل متحد به شرح مندرج در ماده یک این منشور عبارت است از:

الف) پیشبرد تحکیم صلح و امنیت بین‌المللی.

ب) کمک به پیشرفت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی سکنة سرزمین‌های تحت قیمومت و پیشبرد تدریجی آنان به سوی حکومت خودمختار یا استقلال بر حسب اقتضاء با توجه به احوال خاص هر سرزمین و تمایلات مردم آن که به نحو آزادانه ابراز شده باشد و بر طبق مقرراتی که ممکن است در هر قرارداد قیمومت پیش‌بینی شده باشد.

ج) تشویق احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی برای همه بدون تمایز از حیث نژاد، جنس، زبان یا مذهب و تشویق شناسایی این معنا که ملل جهان به یکدیگر نیازمند هستند.

د) تأمین رفتار یکسان در امور اجتماعی، اقتصادی و تجاری برای تمام اعضای ملل متحد و اتباع آنها و نیز رفتار یکسان در اجرای عدالت برای اتباع مزبور بدون آنکه به حصول هدف‌های مذکور خللی وارد شود با رعایت مقررات ماده ۸۰.

ماده ۷۷- نظام قیمومت شامل سرزمین‌هایی می‌شود که در ردیف‌های ذیل قرار دارند و ممکن است به موجب قراردادهای قیمومت تحت این نظام درآیند:

الف) سرزمین‌هایی که اکنون تحت وصایت هستند.

ب) سرزمین‌هایی که ممکن است در نتیجه جنگ جهانی دوم از کشورهای دشمن مجزا گردند.

ج) سرزمین‌هایی که به میل و اراده کشورهای مسئول اداره آنها تحت این نظام قرار داده شود.

به موجب یک موافقتنامه بعدی تعیین خواهد شد که چه سرزمین‌هایی از ردیف‌های سابق‌الذکر با چه شرایطی تحت نظام قیمومت در خواهد آمد.

ماده ۷۸- نظام قیمومت شامل سرزمین‌هایی که به عضویت ملل متحد درآمده‌اند نخواهد شد و روابط بین آنها بر اساس احترام به اصل تساوی حاکمیت است.

ماده ۷۹- شرایط قیمومت برای هر سرزمینی که تحت نظام قیمومت قرار می‌گیرد و نیز تغییر و اصلاح شرایط مذکور موضوع موافقتنامه‌های کشورهایایی که ذینفع هستند. از جمله کشورهای وصی در مورد سرزمین‌های تحت وصایت یکی از اعضای ملل متحد خواهد بود و به ترتیب مقرر در مواد ۸۳ و ۸۵ به تصویب خواهد رسید.

ماده ۸۰- به استثنای آنچه در هر یک از قراردادهای خاص قیمومت که بر طبق مواد ۷۷، ۷۹ و ۸۱ منعقد می‌شود و سرزمینی را تحت نظام قیمومت در می‌آورد، ممکن است مورد موافقت قرار گیرد و تا زمان انعقاد چنین قراردادهایی هیچ یک از مقررات این فصل نباید طوری تعبیر شود که به نحوی در حقوق هیچ کشور یا مردمی یا در مقررات اسناد موجود بین‌المللی که اعضای ملل متحد ممکن است طرف آن باشند تغییری بدهد.

بند اول این ماده نباید طوری تفسیر گردد که موجبات تأخیر و تعویق مذاکره و عقد قراردادهای ناظر به تحت نظام قیمومت قرار دادن سرزمین‌های تحت وصایت و سایر سرزمین‌ها به شرح مقرر در ماده ۷۷ را فراهم کند.

ماده ۸۱- قرارداد قیمومت در هر مورد شامل شرایطی خواهد بود که بر طبق آن سرزمین تحت قیمومت اداره خواهد شد و مقامی را که اداره سرزمین تحت قیمومت را به عهده خواهد داشت تعیین می‌نماید. این مقام که از این پس، مقام اداره‌کننده نامیده می‌شود، ممکن است یک یا چند دولت یا خود سازمان باشد.

ماده ۸۲- در هر قرارداد قیمومت ممکن است یک یا چند منطقه سوق‌الجیشی تعیین شود که شامل تمام یا قسمتی از سرزمین تحت قیمومت موضوع آن قرارداد باشد بدون اینکه به قرارداد یا قراردادهای خاص منعقد در اجرای ماده ۴۳ لطمه‌ای وارد شود.

ماده ۸۳- کلیه وظایف ملل متحد مربوط به مناطق سوق‌الجیشی از جمله تصویب شرایط قرارداد قیمومت و تغییر و اصلاح احتمالی آن توسط شورای امنیت انجام می‌شود.

هدف‌های اساسی مذکور در ماده ۷۶ درباره مردم هر منطقه سوق‌الجیشی باید رعایت گردد. شورای امنیت با رعایت قراردادهای قیمومت و بدون اینکه به مقتضیات امنیت لطمه‌ای وارد آید، در اجرای وظایفی که ملل متحد برطبق نظام قیمومت در امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی مناطق سوق‌الجیشی عهده‌دار است از کمک‌های شورای قیمومت استفاده خواهد کرد.

ماده ۸۴- مقام اداره‌کننده مکلف است مراقبت نماید که سرزمین تحت قیمومت سهم خود را در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی ایفا نماید. به این منظور مقام اداره‌کننده ممکن است در اجرای تعهداتی که در مقابل شورای امنیت بر عهده گرفته است و نیز برای دفاع محلی و حفظ نظم و قانون در داخل سرزمین تحت قیمومت استفاده نماید.

ماده ۸۵- وظایف ملل متحد در مورد قراردادهای قیمومت مناطقی که سوق‌الجیشی قلمداد نشده‌اند از جمله تصویب شرایط قرارداد قیمومت و تغییر و اصلاح آن، توسط مجمع عمومی انجام می‌شود. شورای قیمومت که تحت نظر مجمع عمومی عمل می‌نماید در اجرای این وظایف به مجمع عمومی کمک خواهد کرد.

فصل سیزدهم: شورای قیمومت

ماده ۸۶- شورای قیمومت مرکزی از اعضای ملل متحد به شرح ذیل خواهد بود.

الف) اعضاء اداره‌کننده سرزمین‌های تحت قیمومت.

ب) آن عده از اعضایی که نامشان در ماده ۲۳ ذکر شده و اداره سرزمین تحت قیمومتی را عهده‌دار نیستند.

ج) اعضای دیگری که به تعداد لازم از طرف مجمع عمومی برای یک دوره سه ساله انتخاب می‌شوند، به تعدادی که لازم است برای اینکه مجموع عده اعضای شورای قیمومت به طور تساوی بین اعضاء اداره‌کننده سرزمین‌های تحت قیمومت و سایر اعضاء تقسیم گردد.

هر یک از اعضای شورای قیمومت، شخص واجد صلاحیت را به سمت نماینده خود در این شورا تعیین می‌نماید.

ماده ۸۷- مجمع عمومی و شورای قیمومت تحت نظر مجمع، در انجام وظایف خود می‌توانند:

الف) گزارش‌هایی را که مقام اداره‌کننده تسلیم می‌دارد مورد بررسی قرار دهند.

ب) شکایات را قبول و آنها را با مشورت مقام اداره‌کننده رسیدگی نمایند.

ج) ترتیبی دهند که با موافقت مقام اداره‌کننده، از سرزمین‌های تحت قیمومت متناوباً بازدید به عمل آید و اقدامات لازم را بر اساس شرایط قرارداد قیمومت انجام دهند.

ماده ۸۸- شورای قیمومت پرسش‌نامه‌ای را درباره پیشرفت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی سکنه هر سرزمین تحت قیمومت تهیه خواهد کرد و مقام اداره‌کننده هر سرزمین تحت قیمومت، در حیطه صلاحیت مجمع عمومی بر اساس پرسشنامه‌ای از نوع مذکور گزارش سالانه به مجمع عمومی تقدیم خواهد کرد.

ماده ۸۹- هر عضو شورای قیمومت دارای یک رأی خواهد بود. تصمیمات شورای قیمومت با رأی اکثریت اعضای حاضر و رأی‌دهنده اتخاذ خواهد شد.

ماده ۹۰- شورای قیمومت، آیین‌نامه داخلی خود را تنظیم می‌نماید که ضمن آن، ترتیب انتخاب رئیس شورا تعیین می‌شود. شورای قیمومت بر حسب ضرورت، طبق آیین‌نامه داخلی خود تشکیل جلسه می‌دهد. آیین‌نامه مزبور شامل مقررات مربوط به تشکیل جلسات به درخواست اکثریت اعضای شورا خواهد بود.

ماده ۹۱- شورای قیمومت بر حسب مورد از کمک شورای اقتصادی و اجتماعی و مؤسسات تخصصی در مورد اموری که مربوط به هر یک از آنها است استفاده خواهد کرد.

فصل چهاردهم: دیوان بین‌المللی دادگستری

ماده ۹۲- دیوان بین‌المللی دادگستری، رکن قضایی ملل متحد است. دیوان مزبور طبق اساسنامه پیوست که بر مبنای اساسنامه دیوان دائمی دادگستری بین‌المللی تنظیم شده و جزء لاینفک این منشور است انجام وظیفه می‌کند.

ماده ۹۳- تمام اعضای ملل متحد به خودی خود قبول‌کنندگان اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری هستند. هر کشوری که عضو ملل متحد نیست می‌تواند با قبول شرایطی که در هر مورد بر حسب توصیه شورای امنیت توسط مجمع عمومی معین می‌گردد، اساسنامه دیوان بین‌المللی دادگستری را قبول نماید.

ماده ۹۴- هر عضو ملل متحد متعهد است در هر دعوی که او طرف آن است از تصمیم دیوان تبعیت نماید. هرگاه طرف دعوی از انجام تعهداتی که بر حسب رأی دیوان بر عهده او گذارده شده است تخلف کند، طرف دیگر می‌تواند به شورای امنیت رجوع نماید و شورای مزبور ممکن است در صورتی که ضروری تشخیص دهد توصیه‌هایی نموده یا برای اجرای رأی دیوان تصمیم به اقداماتی بگیرد.

ماده ۹۵- هیچ یک از مقررات این منشور مانع اعضای ملل متحد نخواهد شد که حل اختلافات خود را به موجب قراردادهای موجود یا قراردادهایی که در آینده منعقد خواهد گردید به سایر دادگاه‌ها واگذار نمایند.

ماده ۹۶- مجمع عمومی یا شورای امنیت می‌توانند درباره هر مسأله حقوقی از دیوان بین‌المللی دادگستری درخواست نظر مشورتی بنمایند.

سایر ارکان ملل متحد و مؤسسات تخصصی که ممکن است احیاناً چنین اجازه‌ای از مجمع عمومی تحصیل کرده باشند نیز می‌توانند نظر مشورتی دادگاه را در مورد مسائل حقوقی مطروحه در حدود فعالیت‌هایشان بخواهند.

فصل پانزدهم: دبیرخانه

ماده ۹۷- دبیرخانه مرکب خواهد بود از یک دبیرکل و کارمندان مورد احتیاج سازمان. دبیرکل توسط مجمع عمومی با توصیه شورای امنیت تعیین می‌گردد. دبیرکل عالی‌ترین مقام اداری سازمان است.

ماده ۹۸- دبیرکل در این سمت در تمام جلسات مجمع عمومی، شورای امنیت، شورای اقتصادی و اجتماعی و شورای قیمومت انجام وظیفه خواهد کرد و کلیه وظایفی را که ارکان مذکور به او محول نمایند انجام خواهد داد. دبیرکل گزارش سالانه‌ای درباره عملکرد سازمان به مجمع عمومی خواهد داد.

ماده ۹۹- دبیرکل می‌تواند نظر شورای امنیت را به هر موضوعی که به عقیده او ممکن است حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را تهدید نماید جلب کند.

ماده ۱۰۰- دبیرکل و کارمندان ملل متحد در انجام وظایف خود از هیچ دولت یا مقام خارج از سازمان، کسب تکلیف نخواهند کرد و دستوری نخواهند پذیرفت. آنان فقط مسئول سازمان هستند و از هر عملی که منافی موقعیتشان به عنوان مأمورین رسمی بین‌المللی باشد، خودداری خواهند کرد. هر عضو ملل متحد متعهد می‌شود که جنبه بین‌المللی مسئولیت‌های دبیرکل و کارمندان سازمان را محترم بشمارد و در صدد بر نیاید که آنان را در اجرای وظیفه‌شان تحت نفوذ قرار دهد.

ماده ۱۰۱- کارمندان سازمان به وسیله دبیرکل طبق مقرراتی که توسط مجمع عمومی وضع می‌گردد انتخاب می‌شوند. کارمندان مناسبی به طور دایم به شورای اقتصادی و اجتماعی، شورای قیمومت و در صورت لزوم به سایر ارکان ملل متحد تخصیص داده خواهند شد. این کارمندان قسمتی از دبیرخانه را تشکیل می‌دهند و در استخدام کارمندان و تعیین شرایط خدمت آنان، آنچه بیش از هر چیزی ملحوظ خواهد شد، تأمین عالی‌ترین درجه کارآیی و صلاحیت و درستی است. استخدام کارمندان، بیش از هر چیزی بر اساس تقسیمات جغرافیایی خواهد بود.

فصل شانزدهم: مقررات مختلف

ماده ۱۰۲- هر عهدنامه و هر موافقتنامه بین‌المللی که پس از لازم‌الاجرا شدن این منشور توسط هر یک از اعضای ملل متحد منعقد گردد، باید هر چه زودتر در دبیرخانه ثبت و توسط آن منتشر گردد. هیچ یک از طرف‌های هر عهدنامه یا موافقتنامه بین‌المللی که بر طبق مقررات بند اول این ماده به ثبت نرسیده باشد، نمی‌تواند در مقابل ارکان ملل متحد به آن عهدنامه یا موافقتنامه استناد جوید.

ماده ۱۰۳- در صورت تعارض بین تعهدات اعضای ملل متحد به موجب این منشور و تعهدات آنها بر طبق هر موافقتنامه بین‌المللی دیگر، تعهدات آنها به موجب این منشور مقدم خواهد بود.

ماده ۱۰۴- سازمان در خاک هر یک از اعضاء از اهلیت حقوقی که برای انجام وظایف و رسیدن به مقاصد آن ضروری است برخوردار می‌گردد.

ماده ۱۰۵- سازمان در خاک هر یک از اعضای خود از امتیازات و مصونیت‌هایی که برای رسیدن به مقاصد آن ضروری است برخوردار خواهد بود.

نمایندگان اعضای ملل متحد و مأمورین سازمان نیز از امتیازات و مصونیت‌های لازم برای اینکه بتوانند وظایفشان را که مربوط به سازمان است مستقلاً انجام دهند برخوردار خواهند بود. مجمع عمومی می‌تواند برای تعیین جزئیات اجرای بندهای اول و دوم این ماده، توصیه‌هایی بنماید یا مقاوله‌نامه‌هایی به اعضاء پیشنهاد کند.

فصل هفدهم: ترتیبات موقتی راجع به امنیت

ماده ۱۰۶- تا زمان لازم‌الاجرا شدن قراردادهای خاص مذکور در ماده ۴۳ که شورای امنیت به تشخیص خود قادر باشد مسئولیت‌های مذکور در ماده ۴۲ را به عهده بگیرد، امضا کنندگان «اعلامیه چهار ملت» که در ۳۰ اکتبر ۱۹۴۳ در مسکو به امضا رسید، طبق مقررات بند پنجم اعلامیه مذکور به منظور اقدام مشترک به نام ملل متحد به هر عملی که برای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی ضروری باشد، اقدام خواهد شد.

ماده ۱۰۷- هیچ یک از مقررات این منشور به هر اقدامی که دربارهٔ کشوری که طی جنگ جهانی دوم دشمن یکی از امضاکنندگان این منشور بوده توسط حکومت‌های مسئول آن، اقدام بر اثر این جنگ اتخاذ یا تجویز شده، خللی وارد نمی‌کند یا مانع انجام آن نمی‌شود.

فصل هجدهم: اصلاحات

ماده ۱۰۸- اصلاحاتی که در این منشور به عمل می‌آید، زمانی برای تمام اعضای ملل متحد لازم‌الاجرا خواهد شد که به موجب رأی دو سوم اعضای مجمع عمومی مورد قبول قرار گیرد و توسط دو سوم اعضای ملل متحد که شامل کلیه اعضای دایم شورای امنیت باشد بر طبق قوانین اساسی آنها به تصویب رسیده باشد.

ماده ۱۰۹- به منظور تجدید نظر در این منشور ممکن است در تاریخ و محلی که با دو سوم از اعضای مجمع عمومی و آرای ۹ عضو شورای امنیت معین خواهد شد، یک کنفرانس عمومی از اعضای ملل متحد تشکیل گردد. در کنفرانس مزبور هر عضو ملل متحد یک رأی خواهد داشت.

هر تغییری در این منشور که به موجب آرای دو سوم از اعضای کنفرانس توصیه شده باشد، زمانی لازم‌الاجرا خواهد گردید که توسط دو سوم از اعضای ملل متحد که شامل تمام اعضای دایم شورای امنیت باشد بر طبق مقررات قوانین اساسی آنها به تصویب رسیده باشد. هر گاه یک چنین کنفرانسی قبل از دهمین دورهٔ اجلاس سالانه مجمع عمومی پس از لازم‌الاجرا شدن این منشور تشکیل نشده باشد، پیشنهاد دعوت این کنفرانس باید در دستور جلسهٔ دورهٔ اجلاس مذکور مجمع عمومی قرار گیرد. در صورتی که اعضای مجمع عمومی با اکثریت آراء و رأی هر هفت عضو شورای امنیت تصمیم به تشکیل آن بگیرد، کنفرانس مزبور تشکیل خواهد شد.

فصل نوزدهم: تصویب و امضاء

ماده ۱۱۰- این منشور به وسیلهٔ کشورهای امضاکننده بر طبق قواعد قانون اساسی هر یک از آنها به تصویب خواهد رسید. اسناد تصویبی باید به دولت ایالات متحده آمریکا تسلیم گردد و دولت مذکور کلیهٔ کشورهای امضاکننده و دبیرکل را وقتی که انتخاب شد از وصول هر سند تصویبی مطلع خواهد ساخت.

این منشور پس از آن که اسناد تصویب آن را جمهوری چین، فرانسه، اتحاد جماهیر شوروی سوسیالیستی، دولت بریتانیای کبیر و ایرلند شمالی و ایالات متحده آمریکا و اکثریت سایر کشورهای امضاکننده تسلیم کردند، لازم‌الاجرا خواهد شد. صورت‌مجلسی از اسناد تصویبی که تسلیم شده است توسط دولت ایالات متحده آمریکا

تنظیم و نُسخ آن برای کلیه کشورهای امضاکننده فرستاده خواهد شد. کشورهای امضاکننده این منشور که آن را پس از لازم‌الاجرا شدن تصویب نمایند از تاریخ تسلیم سند تصویب، از اعضای اصلی ملل متحد خواهند شد.

ماده ۱۱۱- این منشور که متن‌های چینی، فرانسوی، روسی، انگلیسی و اسپانیایی آن دارای اعتبار مساوی است در بایگانی دولت ایالات متحده آمریکا تودیع شده و رونوشت مصدق آن به موقع توسط دولت مزبور برای دولت‌های سایر کشورهای امضاکننده فرستاده خواهد شد. بنا به مراتب مذکور نمایندگان دولت‌های ملل متحد، این منشور را امضا نمودند در شهر سانفرانسیسکو در روز بیست و ششم ژوئن یک هزار و نهصد و چهل و پنج.

اعلامیه جهانی حقوق بشر

مجمع عمومی سازمان ملل متحد، سه سال پس از تأسیس سازمان ملل، در ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر را تصویب کرد، روزی که به عنوان روز بین‌المللی حقوق بشر گرامی داشته می‌شود. این اعلامیه که به صورت قطعنامه شماره ۲۱۷ در مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسیده است، دارای مقدمه و ۳۰ ماده بوده و به اصول کلی حقوق بشر پرداخته و به آزادی‌های مشروع افراد و حقوق شهروندی اشاره دارد.

مقدمه

از آنجا که به رسمیت شناختن منزلت ذاتی و حقوق یکسان و انتقال‌ناپذیر همه اعضای خانواده بشری اساس آزادی، عدالت و صلح در جهان است. از سویی، بی‌توجهی و نادیده انگاشتن حقوق بشر منجر به اعمال وحشیانه‌ای شده‌است که وجدان نوع بشر را به عصیان واداشته است. ظهور دنیایی که در آن بشر بتواند از آزادی بیان و اندیشه بهره‌مند گردد و فارغ از هراس زندگی کند، به بالاترین آمال بشر تبدیل شده است. از آنجا که حقوق بشر باید توسط قانون مورد حمایت قرار گیرد تا اینکه بشر به عنوان آخرین راه چاره، ناگزیر از قیام علیه خودکامگی و سرکوب نگردد. از آنجا که توسعه روابط دوستانه میان ملت‌ها امری ضروری است.

باز از آنجا که اعضای سازمان ملل در منشور این سازمان وفاداری خود را به حقوق بنیادین بشر، منزلت و ارزش انسان، و حقوق یکسان برای مردان و زنان ابراز کرده‌اند و نیز با عزمی راسخ برآن شده‌اند که برای پیشرفت‌های اجتماعی تلاش کنند و در فضایی آزادتر وضعیت معیشتی بهتری به وجود آورند. از آنجا که دول عضو متعهد شده‌اند که همراه با سازمان ملل برای احترام گذاردن به حقوق بشر در دنیا و رعایت این حقوق و ایجاد آزادی‌های اساسی تلاش کنند.

از آنجا که رسیدن به درک مشترکی از این حقوق و آزادی‌ها بیش‌ترین اهمیت را برای اجرای کامل این تعهد دارد، بدین وسیله مجمع عمومی سازمان ملل متحد اعلامیه جهانی حقوق بشر را که به مثابه معیاری مشترک برای دستیابی تمامی مردم و تمامی ملل دنیا به اهداف یاد شده می‌داند اعلام می‌کند که با توسل به آن همه اشخاص و همه نهادهای اجتماعی مفاد این اعلامیه را پیوسته در نظر داشته باشند و تلاش کنند تا با تدریس و آموزش آن، احترام به این حقوق و آزادی‌ها را تشویق کرده و با اتخاذ تدابیر گام به گام در سطح ملی و بین‌المللی، شناسایی و اجرای کارآمد و رعایت این حقوق را هم در میان مردم کشورهای عضو و نیز مردم سرزمین‌هایی که تابع این کشورها هستند تضمین کنند.

متن اعلامیه

ماده ۱- تمام افراد، آزاد و با کرامت به دنیا می‌آیند و از لحاظ حقوق با هم برابرند. همه دارای عقل و وجدان هستند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند.

ماده ۲- هر کس می‌تواند بدون هیچ گونه تمایز، به ویژه از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر و نیز ملیت، وضع اجتماعی، ثروت، نسبت یا هر موقعیت دیگر، از حقوق و همه آزادی‌هایی که در این اعلامیه ذکر شده است بهره‌مند گردد. بعلاوه، هیچ گونه تبعیضی به عمل نخواهد آمد که مبتنی بر وضع سیاسی، اداری و قضایی یا بین المللی کشور یا سرزمینی باشد.

ماده ۳- هر کس حق زندگی، آزادی و امنیت شخصی دارد.

ماده ۴- احدی را نمی‌توان در بردگی نگه داشت و داد و ستد بردگان به هر شکلی ممنوع است.

ماده ۵- احدی را نمی‌توان تحت شکنجه یا مجازات یا رفتاری قرار داد که ظالمانه یا بر خلاف انسانیت و شئون بشری یا موهن باشد.

ماده ۶- هر کس حق دارد شخصیت حقوقی او به عنوان یک انسان، در همه جا به رسمیت شناخته شود.

ماده ۷- همه در برابر قانون، مساوی هستند و حق دارند بدون تبعیض و بالاسویه از حمایت قانون برخوردار شوند. همه حق دارند در مقابل هر تبعیضی که ناقض اعلامیه حاضر باشد و علیه هر تحرکی که برای چنین تبعیضی به عمل آید، به طور مساوی از حمایت قانون بهره‌مند شوند.

ماده ۸- در برابر اعمالی که حقوق اساسی فرد را مورد تجاوز قرار دهد و آن حقوق به وسیله قانون اساسی یا قانون دیگری برای او شناخته شده باشد، هر کس حق دارد به محاکم ملی صالحه رجوع کند.

ماده ۹- احدی را نمی‌توان خودسرانه توقیف، حبس یا تبعید کرد.

ماده ۱۰- هر کس با مساوات کامل حق دارد که دعوایش به وسیله دادگاه مستقل و بی‌طرفی، منصفانه و علنی بررسی شود و چنین دادگاهی درباره حقوق و الزامات یا اتهام جزائی منتسب به او تصمیم بگیرد.

ماده ۱۱- هر کس که به بزهکاری متهم شده باشد، بی‌گناه محسوب می‌شود تا وقتی که در جریان یک دادرسی عمومی - که در آن، کلیه تضمین‌های لازم برای دفاع تأمین شده باشد - تقصیر او قانوناً محرز گردد. هیچ کس به خاطر انجام یا ترک عملی که در موقع ارتکاب آن، به موجب قانون ملی یا بین‌المللی جرم شناخته نمی‌شده است محکوم نخواهد شد. همین طور، هیچ مجازاتی شدیدتر از آنچه که در موقع ارتکاب جرم به آن تعلق می‌گرفته، درباره کسی اجرا نخواهد شد.

ماده ۱۲- احدی در زندگی خصوصی، امور خانوادگی، اقامتگاه یا مکاتبات خود نباید مورد مداخله‌های خودسرانه واقع شود و شرافت و اسم و رسمش مورد حمله قرار گیرد. هر کس حق دارد در مقابل این گونه مداخلات و حملات، مورد حمایت قانون قرار گیرد.

ماده ۱۳- هر کس حق دارد در داخل هر کشوری، آزادانه عبور کند و محل اقامت خود را انتخاب نماید. هر کس حق دارد هر کشوری از جمله کشور خود را ترک کند یا به کشور خود باز گردد.

ماده ۱۴— هر کس حق دارد در برابر تعقیب، شکنجه و آزار، پناهگاهی جستجو کند و در کشورهای دیگر پناه اختیار نماید. در مواردی که تعقیب واقعاً مبتنی بر جرم عمومی و غیر سیاسی یا رفتارهای مخالف با اصول و مقاصد ملل متحد باشد، نمی‌توان از این حق استفاده کرد.

ماده ۱۵— هر کس، حق تابعیت دارد. احدی را نمی‌توان خودسرانه از تابعیت یا از حق تغییر آن محروم کرد.

ماده ۱۶— هر زن و مرد بالغی حق دارند بدون هیچ گونه محدودیت از نظر نژاد، ملیت، تابعیت یا مذهب با یکدیگر ازدواج کنند و تشکیل خانواده دهند. در تمام مدت زناشویی و هنگام انحلال آن، زن و شوهر در همه امور مربوط به ازدواج دارای حقوق مساوی هستند. ازدواج باید با رضایت کامل و آزادانه زن و مرد واقع شود. خانواده، رکن اساسی و طبیعی اجتماع است و حق دارد از حمایت جامعه و دولت بهره‌مند گردد.

ماده ۱۷— هر کس به‌طور فردی یا جمعی حق مالکیت دارد و او را نمی‌توان خودسرانه از این حق محروم کرد.

ماده ۱۸— هر کس حق دارد از آزادی فکر، وجدان و مذهب بهره‌مند شود. این حق متضمن آزادی در اظهار عقیده و ایمان می‌باشد، همچنین شامل تعلیمات مذهبی و اجرای مراسم دینی است. هر کس می‌تواند از این حقوق، منفرداً و مجتمعاً به‌طور خصوصی یا عمومی برخوردار شود.

ماده ۱۹— هر کس حق آزادی عقیده و بیان دارد. حق مزبور مستلزم آن است که فرد از داشتن عقاید خود بیم و اضطرابی نداشته باشد و در کسب اطلاعات و نشر آن به هر وسیله ممکن و بدون ملاحظات مرزی، آزاد باشد.

ماده ۲۰— هر کس حق دارد آزادانه مجامع و جمعیت‌های مسالمت‌آمیز تشکیل دهد، هیچ کس را نمی‌توان مجبور به شرکت در اجتماعی کرد.

ماده ۲۱— هر کس حق دارد در اداره امور عمومی کشور خود، - خواه مستقیماً یا به واسطه نمایندگان که آزادانه انتخاب شده باشند - شرکت جوید. هر کس حق دارد با تساوی شرایط، به مشاغل عمومی کشور خود نایل آید. اساس و منشأ قدرت، حکومت اراده مردم است، این اراده باید به وسیله انتخاباتی ابراز گردد که از روی صداقت و به‌طور ادواری صورت پذیرد. انتخابات باید عمومی و با رعایت مساوات باشد و با رأی مخفی یا روشی مشابه - که آزادی رأی را تضمین کند - انجام گیرد.

ماده ۲۲— هر کس به عنوان عضو جامعه، حق دارد که امنیت اجتماعی داشته باشد و مجاز است به وسیله مساعی ملی و همکاری بین‌المللی، حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی خود را که لازمه جایگاه و رشد آزادانه شخصیت اوست، با رعایت تشکیلات و منابع هر کشور به دست آورد.

ماده ۲۳— هر کس حق دارد کار کند، کار خود را آزادانه انتخاب نماید، شرایط منصفانه‌ای را برای کار خواستار باشد و در مقابل بیکاری، مورد حمایت قرار گیرد. همه حق دارند در مقابل کار مساوی، مزد مساوی بگیرند.

هر کس کار می‌کند، به مزد منصفانه و رضایت‌بخشی ذیحق می‌شود به طوری که زندگی خود و خانواده‌اش را مطابق شئون انسانی تأمین کند و در صورت لزوم، به هر طریق ممکن مورد حمایت اجتماعی قرار گیرد. هر کس حق دارد برای دفاع از منافع خود با دیگران اتحادیه تشکیل دهد و در آنها شرکت نماید.

ماده ۲۴— هر کس حق استراحت، فراغت و تفریح دارد و نسبت به محدودیت معقول ساعات کاری و مرخصی اداری با اخذ حقوق، ذیحق می‌باشد.

ماده ۲۵— هر کس حق دارد که زندگی و سلامت و رفاه خود و خانواده‌اش را از حیث خوراک، مسکن، مراقبت‌های بهداشتی و درمانی و خدمات لازم اجتماعی تأمین کند. همچنین حق دارد در مواقع بیکاری، نقص عضو، بیوگی، پیری یا در مواردی که به عللی خارج از اراده، وسیلهٔ امرار معاش خود را از دست بدهد، از شرایط آبرومند زندگی برخوردار باشد.

ماده ۲۶— هر کس حق دارد از آموزش و پرورش بهره‌مند گردد، آموزش و پرورش تا حدودی که به تعلیمات ابتدایی و اساسی مربوط است باید رایگان باشد. آموزش ابتدایی اجباری است، آموزش حرفه‌ای باید عمومیت پیدا کند و آموزش عالی باید با شرایط مساوی در دسترس همه باشد تا هر کس بتواند متناسب با توان و استعداد خود از آن بهره‌مند شود.

آموزش و پرورش باید طوری هدایت شود که شخصیت انسانی هر کس را به حد اکمل رشد آن برساند و احترام به حقوق و آزادی‌های بشری را تقویت نماید. آموزش و پرورش باید مبانی حُسن تفاهم، گذشت، احترام به عقاید مخالف، دوستی میان تمام ملل و جمعیت‌های نژادی یا مذهبی، همچنین توسعهٔ فعالیت‌های ملل متحد را در راه حفظ صلح تسهیل و تحکیم کند. پدر و مادر در انتخاب نوع آموزش و پرورش فرزندان خود نسبت به دیگران اولویت دارند.

ماده ۲۷— هر کس حق دارد آزادانه در زندگی فرهنگی و اجتماعی مشارکت کند، از فنون و هنرها بهره‌مند گردد و در پیشرفت علمی و فواید آن سهیم باشد. هر کس حق دارد از حمایت منافع معنوی و مادی آثار علمی و فرهنگی و هنری خود برخوردار شود.

ماده ۲۸— هر کس حق دارد خواستار برقراری نظمی باشد که از لحاظ اجتماعی و بین‌المللی، حقوق و آزادی‌های مذکور در این اعلامیه را تأمین کند و به آنها جامهٔ عمل بپوشاند.

ماده ۲۹— هر کس در مقابل آن جامعه‌ای وظیفه‌دار است که رشد آزاد و کامل شخصیت او را میسر سازد. هر کس در اجرای حقوق و استفاده از آزادی‌های خود، تنها تابع محدودیت‌هایی است که به وسیلهٔ قانون منحصراً برای تأمین شناسایی و مراعات حقوق و آزادی‌های دیگران و برای رعایت مقتضیات صحیح اخلاقی و نظم عمومی و رفاه همگانی در شرایط یک جامعه دموکراتیک وضع گردیده باشد. این حقوق و آزادی‌ها در هیچ مورد نمی‌تواند بر خلاف مقاصد و اصول ملل متحد اجرا شود.

ماده ۳۰— هیچ یک از مقررات اعلامیهٔ حاضر نباید طوری تفسیر شود که متضمن حقی بر دولت یا جمعیت یا فردی باشد که به موجب آن بتواند هر یک از حقوق و آزادی‌های مندرج در این اعلامیه را از بین ببرد و یا برای از بین بردن آن فعالیتی بنماید.

منابع و مآخذ

۱. آقای، سید داود، *حقوق سازمان‌های بین‌المللی*، انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۰.
۲. دورموای، دانیل، *حقوق سازمان‌های بین‌المللی*، ترجمه کمال‌الدین هریسی‌نژاد، چاپ اول، تبریز، نشر جامعه‌پژوه، ۱۳۷۹.
۳. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، *درآمدی بر حقوق اسلامی*، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۶۸.
۴. ضیایی بیگدلی، محمدرضا، *حقوق بین‌الملل عمومی*، نشر گنج دانش، ۱۳۸۱.
۵. ظریف، محمدجواد و سجادپور، محمدکاظم، *سازمان‌های بین‌المللی*، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۹.
۶. غفوری، محمد، *سازمان‌های بین‌المللی*، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۶.
۷. فوزی توسیرکانی، یحیی، *سازمان کنفرانس اسلامی (ساختار، عملکرد و روابط آن با ایران)*، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۳.
۸. قائم‌مقام فراهانی، سید عبدالمجید، *حقوق بین‌الملل، سازمان‌های بین‌المللی*، چاپ سوم، تهران، نشر دادگستر، ۱۳۸۲.
۹. کلانتری، کیومرث، *اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها در حقوق ایران*، انتشارات دانشگاه مازندران، ۱۳۷۵.
۱۰. موسی‌زاده، رضا، *سازمان‌های بین‌المللی*، چاپ اول، تهران، نشر میزان - نشر دادگستر، ۱۳۷۸.
۱۱. ————، *بایسته‌های حقوق بین‌الملل عمومی*، چاپ سوم، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۳.
۱۲. *سازمان کنفرانس اسلامی، اراده مجامع اسلامی منطقه‌ای و غیرمتعهدها*، انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۳.